Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Lilija

Kriminalizacija migracij in solidarnosti

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Lilija

Kriminalizacija migracij in solidarnosti

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Ljubljana, 2020

Ljudem na poti.

ZAHVALA

Hvala vsem ljudem, ki sem jih spoznala na poti, da ste delili z mano tako lepe kot slabe trenutke, tako bolečino kot veselje.

Asgarju, hvala za vso podporo, ker nisi nikoli podvomil vame in ker si me vedno spodbujal, ko sem potrebovala motivacijo, hkrati pa me nikoli preganjal. Hvala za vso skrb (med drugim v obliki čokolad) in za vso potrpežljivost, ko sem bila na terenih, tako fizično, kot v mislih. *Spas*!

Manci, ker si bila z mano skoraj od samega od začetka in ker ne bi bila danes tukaj, če ne bi bilo tebe; hvala za vse pogovore, dileme in trenutke ki sva jih dali skupaj čez.

Hvala družini za podporo pri vseh terenih, tako finančno kot psihično in ker verjamete, ne samo vame, ampak v moje delo.

Hvala Jelki, za vso podporo, zaupanje in ker si mi pokazala, da je socialno delo mogoče delati brez izgovorov in brez upogibanja vrednot.

Hvala Nataliji, za podporo leta nazaj, ko sem jo najbolj potrebovala.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ana Lilija

Naslov diplomske naloge: Kriminalizacija migracij in solidarnosti

Mentorica: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 96

Povzetek: V diplomski nalogi skozi študij literature raziskujem sistem nadzora nad migracijami, načine skozi katere se kriminalizacija migracij implementira, kriminalizacijo solidarnosti in vlogo socialnega dela na področju migracij. Nadzor nad migracijami je ne more biti pravičen, saj je rasističen in temelji na izključevanju. Implementira se z restriktivno zakonodajo, ki skozi sistem vizumov omejuje gibanje nekaterim in ga hkrati omogoča drugim. V diplomski nalogi problematiziram dostop do mednarodne zaščite, ki v praksi deluje kot iluzija, preko katere se v nadzor nad migracijami vnaša diskurz o človekovih pravicah. Diskurz je prisoten tudi pri zapiranju in deportiranju ljudi, kjer se fokusira na življenjske razmere ljudi, ki so zaprti, ne pa na zapiranje samo, ki povzroča trpljenje in krši človekove pravice. Raziskujem uporabo sistemskega nasilja v imenu nadzora nad migracijami, ki se povezuje z vprašanjem varnosti in se tako tudi legitimira. Predstavim pogled avtonomije migracij, ki neregularno gibanje vidi kot politično dejanje, skozi katerega ljudi na poti prevzemajo aktivno vlogo v boju za pravice, ki so jim odvzete in pri tem razvijajo strategije in tehnike, ki temeljijo na skupnem znanju in podpori. Socialno delo deluje znotraj sistema nadzora nad migracijami in s tem direktno podpira represivno prakso in zatiranje. Ključno je, da prevzame odgovornost za svojo vlogo in deluje v skladu s teorijo, načeli in etičnim kodeksom. Upreti se mora vlogi, ki mu jo pripisuje država in stopiti na stran ljudi v skupnem boju. Dejanja solidarnosti z ljudmi na poti so po Evropi kriminalizirana in preganjana, to deluje kot zastraševanje in grožnja. Kriminalizacija solidarnosti direktno nasprotuje socialnemu delu.

Ključne besede: ljudje na poti, neregularno gibanje, sistemsko nasilje, nezakoniti kolektivni izgoni, meje, rasizem, avtonomija migracij, solidarnost, Evropa, humanitarizem, represija, socialno delo na področju migracij

GRADUATION THESIS DATA

Name and surname: Ana Lilija

Title of Graduation Thesis: Criminalization of Migration and Solidarity

Menthor: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Location: Ljubljana

Year: 2020

Number of pages: 96

Summary: In graduation thesis I explore the system of migration control, ways through which the criminalization of migration is implemented, criminalization of solidarity and the role of social work in migration field through study of literature. Migration control cannot be fair, because they are racist and based on exclusion. They are implemented with restrictive legislation that limits movement of some, while at the same time enables it to others through visa systems. In graduation thesis I problematize access to international protection, which in practice works as illusion that introduces human rights discourse in the controls of migration. This discourse is also present in imprisonment and deportation of people, where it is focused on living conditions of people who are imprisoned and not on imprisonment itself, that causes suffering and violations of human rights. I explore the use of systematic violence in the name of migration controls, which is connected to the question of security and legitimized through it. I present the view of autonomy of migration that sees irregular movement as a political act, through which people on the way take active role in their fight for rights that are taken from them and develop strategies and technics that are based on common knowledge and support. Social work works inside the system of migration control and with that directly supports oppressive practices and suppression. It is crucial that it takes responsibility for its role and works in accordance with its own theory, principles and code of ethics. It needs to resist against the role attributed by the state and stand together with people in common struggle. Acts of solidarity with people on the way are criminalized and prosecuted through Europe, which works as intimidation and threat. Criminalization of solidarity directly opposes the social work.

Keywords: people on the way, irregular movement, systematic violence, pushbacks, borders, racism, autonomy of migration, solidarity, Europe, humanitarianism, opression, social work in migration field

VSEBINSKO KAZALO

1. UVOD 1

1.1. METODOLOGIJA 2

1.2. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA 3

1.3. OPREDELITEV POJMOV 4

2. NADZOR NAD MIGRACIJAMI SKOZI ZGODOVINO 6

2.1. MOBILNOST IN MEJE 6

2.2. DRŽAVLJANSTVO, NACIONALIZEM IN OSEBNI DOKUMENTI 8

3. KRIMINALIZACIJA MIGRACIJ 11

3.1. RESTRIKTIVNA PRISELJEVALNA POLITIKA 13

3.2. ZAPIRANJE IN DEPORTIRANJE 16

3.3. MILITARIZACIJA, EKSTERNALIZACIJA IN INTERNALIZACIJA MEJA 18

3.4. RASIZEM 21

3.4.1. INTEGRACIJA 25

3.5. DELITEV NA »ZASLUŽNE« BEGUNCE, BEGUNKE IN »NEZASLUŽNE« MIGRANTE, MIGRANTKE 28

3.6. STRUKTURNO NASILJE 33

3.6.1. POLICIJSKO NASILJE 36

3.6.2. SPOLNE ZLORABE OTROK BREZ SPREMSTVA 39

3.6.3. ŽIVLJENJSKE RAZMERE KOT NASILJE 41

3.6.4. NASILJE S STRANI LOKALNEGA PREBIVALSTVA 43

3.7. NEZAKONITI KOLEKTIVNI IZGONI – »PUSHBACKS«..... 45

4. AVTONOMIJA MIGRACIJ..... 47

4.1. TIHOTAPLJENJE..... 48

5. »SVET BREZ MEJA« ALI »NIHČE NI ILEGALEN« 52

5.1. GIBANJA PROTI MEJAM 54

6. KRIMINALIZACIJA SOLIDARNOSTI 56

6.1. »ZLOČINI« SOLIDARNOSTI..... 57

6.1.1. ANALIZA PRIMERA KRIMINALIZACIJE SOLIDARNOSTI: PREPREČEVANJE »PUSHBACK-A« V SLOVENIJI 59

6.1.1.1. OPIS DOGAJANJA..... 60

6.1.1.2. ANALIZA SPISA IN DOGAJANJA 61

6.1.1.3. PRIMER V KONTEKSTU SOCIALNEGA DELA..... 66

6.1.1.4. REFLEKSIJA LASTNIH ČUSTVEV 68

7. VLOGA SOCIALNEGA DELA 69

7.1. HUMANITARIZEM IN NEVLADNE ORGANIZACIJE..... 73

7.2. POTI NAPREJ 77

8. REZULTATI IN RAZPRAVA..... 81

9. POVZETEK UGOTOVITEV IN PREDLOGI..... 85

10. UPORABLJENA LITERATURA..... 87

1. UVOD

S socialnem delu na področju migracij sem se prvič srečala ob začetku študija, saj sem si za prakso v prvem letniku izbrala delo z otroki v azilnem domu v Ljubljani. V azilni dom sem vstopila brez tako rekoč kakršnega koli predznanja o sistemu nadzora nad migracijami, o načinih gibanja ljudi in o sami totalni instituciji v kateri sem delala. Skozi leta sem poglabljala znanje in izkušnje v različnih državah in prostorih, učila sem se od ljudi ali bolje rečeno – učili so me ljudje; več kot na fakulteti med predavanji sem se naučila na terenu. Ljudje so me učili s svojimi zgodbami, izkušnjami, močjo, s svojimi raznolikimi pogledi na življenje, na sistem in na situacijo v kateri so bili. Brez časa, ki smo ga namenili drug drugemu, brez odnosov, ki so nastajali, brez skupnega smeha in joka, te diplomske naloge ne bi nikoli bilo.

Področje migracij je prostor, kjer se zdaj (in že dolgo prej) odvijajo ogromne kršitve človekovih pravic. Nasilje, ki je prisotno, nekateri še vedno ne vidijo, drugi ga spodbujajo, tretji zanikajo, nekateri pa se poskušamo proti njemu boriti. Upam, da bo moja diplomska naloga, četudi minimalno, prispevala k temu boju. Gre se za življenja ljudi, dobesedno, za preživetje in preseganje tega, za dostojanstvo, ki bi moralo pripadati vsem ljudem, ne glede na dokument, ki ga imajo. Pričevanja ljudi o njihovi moči in krivicah, ki jih povzroča Evropa sem želela umestiti v teorijo. Ljudje o katerih govorimo, o katerih si vsak posameznik in posameznica stalno vzema pravico govoriti, so resnični, niso številke ali subjekti v akademskih raziskavah, imajo imena, sanje, spomine, družino, vrednote, želje, pričakovanja. So moji prijatelji in prijateljice, ljudje s katerimi sem v zadnjih letih delila ogromno. Milijoni trenutkov žalosti, sreče, ljubezni in upanja, pa tudi trenutki, ko upanja nisem več videla, vse to me je spremljalo in me še vedno spremlja vsak dan. Seveda sem se spremenila, kako se človek, ki vidi in sliši vse to ne bo? Kaj pa človek, ki to doživi, ko to niso več zgodbe, podeljene v zaupnih trenutkih, ampak vsakodnevno življenje? Zato imam jaz in imamo vsi, ki smo privilegirani na tisoč in en način z evropskimi potnimi listi, odgovornost. Odgovornost, da o tem kar se dogaja govorimo, se proti temu borimo in neutrudno iščemo poti naprej. To ni več izbira, ampak je dolžnost. In kje bi ta dolžnost lahko bila močnejša kot v socialnem delu.

Nadzor nad migracijami je v različnih oblikah prisoten v večini sveta, v diplomski nalogi pa se osredotočam na dogajanje in politiko predvsem v Evropi (občasno še v ZDA). Za to sem se odločila iz več razlogov. Moje delo, odnosi, ki sem jih gradila in pričevanja, ki sem jih slišala v povezavi z izkušnjami gibanja so potekala bolj kot ne v kontekstu Evrope. Hkrati pa žal

nimam na voljo dovolj prostora in časa, da bi razširila raziskovanje literature in pisanje tudi na druga območja sveta. Nasilje je prisotno povsod, kjer obstaja nadzor nad migracijami, saj drugo ne more brez prvega. Samo ozadje strukture nadzora nad gibanjem ljudi deluje enako, vseeno pa se konteksti razlikujejo, tudi po zgodovini kolonizacije, ki leži na Evropi in je vplivala ter še vedno vpliva, ne samo na razmerja moči, ampak na ekonomski razvoj in politično stanje v mnogih državah, ki so bile kolonizirane. Kljub osredotočenosti na evropski prostor, pa moram poudariti, da v diplomski nalogi nisem zajela vseh vidikov skozi katere je nadzor nad migracijami implementiran, teh je namreč ogromno in vsak izmed njih si zasluži celostno obravnavo, ki pa, kot že omenjeno, zaradi pomanjkanja časa in prostora ni bila mogoča. Kljub temu pa sem teoretsko umestila najpogostejše in najbolj obsegajoče vidike, pa tudi mnoge druge, ki so v literaturi redkeje predstavljeni.

Teme sem se lotila s kratkim pregledom zgodovine nadzora nad migracijami – zgodovine krivic. Nato sem v poglavju o kriminalizaciji migracij pisala o različnih načinih skozi katere se implementira nadzor. Predstavila sem tudi pogled avtonomije migracij, ki nasprotuje razširjenemu diskurzu in predstavi migracije kot sestavni del družbe, pa tudi poglede, ki nasprotujejo kakršnemu koli nadzorovanju gibanja ljudi. Nato sem pisala o solidarnosti in načinih kako se jo kriminalizira in poskuša zamejevati in onemogočati, tu sem več pisala tudi o lastni izkušnji kriminalizacije in jo analizirala. Pisala sem tudi o vlogi socialnega dela ter načinih kako lahko kot socialne delavke in delavci podpremo ljudi v njihovem boju za pravico do gibanja, za spoštovanje človekovih pravic, ki je v resnici daleč od samoumevnega.

1.1. METODOLOGIJA

Moja diplomska naloga je teoretična, saj »pri teoretičnih raziskavah ne zbiramo novega neposrednega izkustvenega gradiva, ampak skušamo priti do novih spoznanj z odkrivanjem zvez med dosedanjimi spoznanji, z logičnim preverjanjem in kritiko teh spoznanj« (Mesec, Rape Žiberna, Rihter, 2009, str. 84). Podlaga za raziskovalna vprašanja je moje terensko delo, saj so se mi preko različnih izkušenj začela postavljati vprašanja, na katera želim s to diplomsko nalogo odgovoriti. Po Mesecu, Rape Žiberna in Rihter (prav tam, str. 84) »teoretična raziskava mora temeljiti na izkustvenih podatkih, če naj zasluži ime znanstvena«, saj »teoretično razpravljanje, ki ne temelji na izkustvu, se izrodi v prazno špekulacijo«. Teorijo bom še dodatno

podkrepila z odlomki iz dnevniških zapisov. Terensko delo sem opravljala med novembrom 2014 in februarjem 2019, na podlagi katerega sem pisala tudi dnevniške zapise. Potekalo je v Calaisu (Francija), v Grčiji (Atene, Samos), v Srbiji (Subotica, Pirot in Beograd) ter v Sloveniji (»sprejemni center« Dobova, azilni dom Ljubljana in Logatec). Pri tem sem bila v stiku z otroci, družinami, ženskami, moškimi in otroci brez spremstva (bila sem tudi zakonita zastopnica), terensko delo pa je potekalo v institucionalnem, zasebnem in javnem prostoru. Največkrat sem uporabljala metodo terenskega dela, ki je usmerjeno v skupnost, ki torej želi dosegati spremembe in krepitev moči v skupnosti. Uporabljala pa sem tudi metodo terenskega dela, ki je usmerjen k posameznikom, posameznicam (Miloševič Arnold idr., 2009).

Terensko delo je nenehno raziskovanje življenjskega sveta, potreb in socialne mreže uporabnikov in uporabnic v okolju kjer se združujejo, živijo. Je spoznavanje vsakdanjega življenja določene skupine ljudi, interakcij, odnosov, rutinskih opravil skozi interakcije in interpretacije (Miloševič Arnold idr., 2009). Ker poteka skozi interpretacije ni točen odsev dogajanja, vseeno pa omogoča pridobivanje novih spoznanj, do katerih drugače morda ne bi prišli (Ferguson, 2016). Omogoča pridobitev poglobljenega razumevanja potreb in perspektiv uporabnic in uporabnikov in nudi pomembno priložnost za naslavljanje kršitev človekovih pravic (Haight, Kayama, Korang-Okrah, 2014).

1.2. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Skozi diplomsko delo bom poskušala odgovoriti na vprašanja: kako je nadzor nad gibanjem v Evropi in ZDA potekal skozi zgodovino; kaj sploh je kriminalizacija migracij in na kakšne načine se izraža; kakšen je alternativni pogled na migracije, skozi avtonomijo migracij; kakšno vlogo ima pri kriminalizaciji migracij tihotapljenje in kako se v praksi to razlikuje od medijskega diskurza; kakšni so pogledi, ki nasprotujejo nadzoru migracij in kako se povežejo s socialnim delom; kakšna je vloga socialnega dela na področju migracij in kakšna bi po etičnih kodeksih in načelih socialnega dela morala biti; kaj je solidarnost in kako je solidarnost kriminalizirana ter kaj to pomeni za socialno delo.

1.3. OPREDELITEV POJMOV

V svojem diplomskem delu ne bom ločevala in delila ljudi na kategorije po razlogih gibanja in odhoda iz izvorne države, saj to ne vpliva na dejavnike, ki jih bom proučevala, hkrati pa so razlogi za gibanje pri večini ljudi dosti bolj kompleksni in med seboj prepleteni.

Odločila sem se za uporabo pojma neregularno gibanje in ne ilegalno gibanje oz. neregularno prečkanje meje in ne ilegalno prečkanje meje. Za uporabo pojma neregularno, sem se odločila, ker se pojem ilegalno obrne nazaj na osebo samo – torej, kot ilegalno ni več označeno samo dejanje osebe, temveč to postane oseba sama, postane »ilegalec«. Zakon ni merilo etičnosti in v tem primeru ji po mojem mnenju, ki ga bom skozi diplomsko nalogo tudi teoretsko podkrepila, nasprotuje. Pravica do gibanja je osnovna človeška pravica in zato ne more biti neetična.

Danes se ljudi, ki migrirajo predvsem na neregularne načine poimenuje z različnimi pojmi, ki se skozi čas spreminjajo in pridobivajo nove pomene. Pogosto uporabljeni termini so migranti_ke, begunci_ke, ljudje brez dokumentov, ljudje na poti, čedalje pogostejši s strani javnosti pa tudi ilegalni prebežniki_ce.

Pojem begunci_ke je skozi zadnja leta dobil negativno vrednost, tudi veliko ljudi, ki jih poznam se ne želi poimenovati tako in to poimenovanje zavračajo. Hkrati pa je v pravnem pomenu zelo ozko, saj označuje šele osebe, ki pridobijo status mednarodne zaščite. Pogosto se ga tudi uporablja kot nasprotje ekonomskim migrantom_kam, namreč v diskurzu upravičenosti »pravih beguncev_k« in neupravičenosti vseh ostalih. Zato, kljub temu, da sem dolgo časa tudi sama uporabljala pojem »begunci_ke«, ga v diplomskem delu ne bom uporabljala, razen v nekaterih redkih primeri, če bo to ustrezalo določenemu namenu.

Migrantke_i je zelo splošen pojem, označuje ljudi, ki potujejo in se selijo skozi uradne postopke – torej npr. s pridobitvijo vizuma in ljudi, ki se gibajo brez dovoljenj in dokumentov, ki bi jih za regularno prečkanje meja potrebovali. Pojem je zelo splošen, pa tudi pogosto povezan s pojmom ekonomski migranti_ke, ki se v javnem diskurzu povezuje z neupravičenostjo gibanja. Zato tudi ta pojem ne bom uporabljala pogosto, razen, če bo to ustrezalo določenemu namenu.

Pojem ljudje brez dokumentov je manj označujoč, s strani medijev in policijskega diskurza tudi ni v uporabi. Problem, ki ga vidim pri tem terminu je, da delno temelji na sistemu nadzora nad

migracijami. Ljudje imajo namreč pogosto dokumente, vendar so te dokumenti neveljavni ali pa nezadostni za prosto gibanje po večini držav. Tudi Cohen (2006) piše o absurdnosti tega, da se dojema osebo, ki ima dokumente kot osebo brez dokumentov. S tem, ko posplošimo to, da dokumentov enostavno nimajo, se vrednost njihovih dokumentov prilagodi sistemu, ki določa t.i. moč potnih listov. Tudi ta pojem bom uporablja občasno, če bo to ustrezalo določenemu namenu.

V diplomskem delu bom najpogosteje uporabljala pojem ljudje na poti in pa pojem, ljudje, ki se gibljejo neregularno. Oba pojma ne izključujeta in postavljata ljudi v ozke kategorije, ne govorita o razlogih za gibanje, ampak samo o načinu. Na prvo mesto postavita človeka in nato opišeta okoliščine oz. kaj ljudje delajo – »socialno delo si prizadeva ljudi poimenovati *najprej kot ljudi«* (Flaker, 2012, str. 68). Poimenovanje ljudi, na način, ki je vključujoč, pa seveda ni dovolj samo po sebi, saj je bistveno, da spreminjamo sam položaj ljudi v družbi, za to pa je potrebno več kot sprememba jezika (prav tam).

Če bom govorila o delih sveta in državah izven EU, bom, če se bo dalo opredelila točno o kateri državi govorim. Če pa tega ne bom mogla, pa bom uporabljala termin večinski svet. Ta termin je v 90. letih dvajsetega stoletja razširil bangladeški fotograf Alam. Podporo uporabi termina večinski svet je izkazal, ker v nasprotju z ostalimi, pogosto uporabljenimi pojmi (npr. »tretji svet«, »svet v razvoju«) ne temelji na nečem, česar ni. Prav tako ne ignorira zgodovine kolonizacije in izkoriščanja, ki poteka še danes. Hkrati pa da vrednost tudi socialnemu in kulturnemu bogastvu držav in ne temelji samo na ekonomskem faktorju (Alam, 2008).

2. NADZOR NAD MIGRACIJAMI SKOZI ZGODOVINO

Meje v današnji obliki obstajajo dobro stoletje, čeprav so predstavljene kot nekaj brezčasnega (Cohen, 2006). V nasprotju s tem, pa so migracije obstajale od nekdaj – Rystad (1992, str. 1169) pravi, da bi celotno zgodovino človeštva lahko opisali kot zgodovino migracij. Za razumevanje sodobne politike nadzora nad migracijami, je zato potrebno pogledati nazaj, kako se je ta politika oblikovala skozi zgodovino. Zgodovina migracij je pisana s strani »zmagovalcev« - teh, ki nadzirajo sedanjost, vključno s sistemom nadzora mobilnosti ljudi. Konstrukt nadzora so zgodovinsko normalizirali. Zgodovina, kot je povedana danes pa je polna mitov (Cohen, 2006).

2.1. MOBILNOST IN MEJE

Kartografija je bila pred 16. stoletjem omejena, zato tudi meje niso bile natančno določene. V zgodnejših državah – npr. Rimskem imperiju – se je uporabljalo zidove in vojake za preprečevanje vpada drugih ljudstev ne pa za zamejevanje »lastnega« ozemlja (Jones, 2017). Midlandski upor iz leta 1607 je bil velik kmečki upor v Angliji. Zaradi uvedbe novega sistema, ki je širil zasebno posest in hkrati onemogočal dostop kmetom do zemljišč v skupni rabi, so se kmetje uprli, saj jim je skupna posest omogočala pridelovanje pridelkov, dostop do lesa in drugih življenjsko pomembnih dobrin. Glavni namen novega sistema je bil omejiti gibanje kmetov (prav tam). Vestfalski mir je vrsta dogovorov iz leta 1648, s katerimi se je končala tridesetletna vojna v Evropi. Pripomogli so k današnjemu pojmovanju ozemlja, saj so uvedli ozemeljsko suverenost in sistem meja. Povod za vojno je bila protestantska reformacija in različne ideje o tem, kdo odloča o veroizpovedi ljudi na določenem območju Pred sklenitvijo Vestfalskega miru meje v Evropi niso bile jasno začrtane, države niso imele sodobne oblike saj je bilo polno majhnih mestnih državic, tudi večja kraljestva se niso definirala skozi meje ozemlja (prav tam). Leta 1848 je Berlinska konferenca razkosala Afriko med evropske sile, na konferenci se je odločalo o tem katero ozemlje v Afriki bo pripadalo kateri evropski sili. V času dekolonizacije se je večinoma ohranilo umetno začrtane meje, ki niso temeljile na lokalnem prebivalstvu in jezikih. Podobno se je zgodilo na Bližnjem Vzhodu, kjer se je na primer Kurde_inje razdelilo na ozemlje več držav (prav tam).

Pravni dokument Magna carta iz leta 1215 je določal pravice trgovcev in plemstva, da vstopajo in potujejo po Angliji, ter tam tudi ostanejo. Gibanje revnih pa se je v nasprotju s tem onemogočalo skozi različne oblike suženjstva in tlačanstva. Zakoni o revnih v Angliji so v 14. stoletju in kasneje onemogočali potovanja, brez privolitve fevdalnega gospoda. Revne ljudi pa so, če so se gibali, tudi zapirali ter jih nato poslali na prejšnji kraj bivanja. V ZDA so po odpravi suženjstva z zakoni o klateštvu omejevali gibanje nekdanjih sužnjev in jih z visokimi denarnimi kazni silili v prisilno delo (prav tam). V 19. stoletju je nastopilo kratko obdobje, v katerem se migracije ni omejevalo, temveč se je migracije v nove kolonije celo spodbujalo. Potni listi niso bili v uporabi, ljudje za gibanje niso potrebovali dovoljenj in dokumentov (Rystand, 1992). Notranji minister Velike Britanije Lord Palmerston je leta 1860 v svojem govoru povedal, da so dobrodošli vsi tujci, ki iščejo azil, ne glede na njihovo narodnost, politično prepričanje itd., dokler bodo spoštovali angleški zakon (Boswell, 2005, str. 23). Ne več kot 20 let po tem govoru, pa je začela Anglija omejevati priseljevanje z akti in zakonodajo. Leta 1933 je uradnik v britanski vladi izjavil, da ne priznavajo obstoja pravice do azila, ter, da njihova odločitev o tem ali je oseba begunec_ka in bo sprejet_a v državo, temelji na javnem interesu (prav tam, str. 25).

Zakon o priseljevanju iz leta 1882 v ZDA je nadzoroval migracije tako, da je prepovedal priseljevanje določenim skupinam ljudi, npr. Kitajcev_kam, obsojencev_kam, norcev_kam. Zakon o preseljevanju iz leta 1924 je vzpostavil kvotni sistem, ki je temeljil na nacionalni pripadnosti, spodbujalo se je priseljevanje nekaterih skupin in omejevalo drugim. Avstralija, Nova Zelandija in Kanada so v 20. stoletju vzpostavile podobne načine nadzora nad priseljevanjem (Jones, 2017). Leta 1924 pa je bila ustanovljena tudi mejna policija v ZDA, ki je vse do leta 1992 delovala v manjši obliki s 3.555 policisti_kami (Jones, Johnson, 2016). Med drugo svetovno vojno so ZDA leta 1940 izdale Zakon o registraciji tujcev, v katerem so zakonodajno uredile hitrejše deportacije in zapiranja ljudi, tudi za subverzivna dejanja, predvsem v povezavi s komunizmom. V tem času so v internacijska taborišča zaprli okoli 110.000 japonskih američanov_k, mnogi od njih so imeli ameriško državljanstvo (Furman, Ackerman, Loya, Jones, Egi, 2012).

V Angliji je Edward I. leta 1290 izgnal vse Jude_inje, prepoved vrnitve je trajala vse do leta 1657 (Hayter, 2004). Nato je leta 1905 Zakon o tujcih omejil preseljevanje Judov_inj, ki so bežali pred preganjanjem. Na sprejem zakona je imela pomemben vpliv »Britanska bratska liga«, ki je bila fašistična skupina. Zakon pa so podprle tudi večje leve stranke in socialistična

gibanja. Leta 1938 pa se je vzpostavil sistem vizumov za prebivalce_ke Nemčije/Avstrije, kar je še dodatno omejilo možnosti preseljevanja. Pri tem so iz Anglije deportirali Jude_inje nazaj v centralno in vzhodno Evropo. Zakon o tujcih iz leta 1905 je vseboval osem strani, današnji zakon o priseljevanju Velike Britanije iz leta 2003 pa vsebuje 1006 strani, kar kaže kako postaja zakonodaja na področju priseljevanja čedalje bolj obširna (Cohen, 2006).

V petdesetih letih 20. stoletja je veliko držav v Evropi potrebovalo dodatno delavno silo, zato so omogočili delo delavcem_kam iz tujine. Le to je bilo časovno in tudi drugače zelo regulirano. Delavci in delavke naj bi v Evropi bili_e le začasno, dokler je bilo njihovo delo potrebno, nato pa naj bi se vrnili_e v izvorne države (Spencer, 2003). V sedemdesetih letih 20. stoletja se je začelo priseljevanje dodatno omejevati, kar je potekalo skoraj istočasno po državah v Evropi. Velika Britanija je leta 1971 še dodatno poostrila nadzor nad vsemi migracijami, Francija in Nemčija sta sledile leta 1972 in 1973, v naslednjih letih pa še ostale države. Evropske države so po tem poskušale ukiniti združevanje družin, vendar jim ni uspelo. Tako so preko mnogih oseb, ki so migrirale pred začetkom sedemdesetih let, prišli še njihovi bližnji sorodniki (prav tam).

Danes se v nasprotju z zgodovino gibanje znotraj države vsaj za državljane_ke ne omejuje, omejuje pa se gibanje med državami. Kolonializem in kapitalizem sta povzročila ogromne razlike v bogastvu med državami. Gibanje ljudi, tudi revnih, pa se je s potnimi listi, vizumi in militariziranimi ter pogosto ograjenimi mejami tako omejilo, da deluje podobno kot zakoni o revnih iz 14. stoletja v Angliji; učinek je isti – omejevanje gibanja večine ljudi in ohranjanje privilegijev peščice bogatih (Jones, 2017).

2.2. DRŽAVLJANSTVO, NACIONALIZEM IN OSEBNI DOKUMENTI

V 18. stoletju se je razširil koncept nacionalizma, iz katerega se je kasneje razvila kategorija državljanstva. To je bilo tesno povezano z oblikovanjem novih držav, podobnih oblik kot so sodobne države. Države so nastale kot nacionalne, saj je kot oblika nadzora in kontrole novo nastalih prebivalcev_k imel odločilno vlogo nastanek nacionalne zavesti (Boswell, 2005). Nacionalna zavest oz. kot jo imenuje Anderson - zamišljena nacionalna zavest, se je širila skozi propagando o narodni zgodovini, ki je služila kot podlaga za razvoj nove identitete. Ta identiteta

je služila kot podlaga prepoznavanju tujega in posledičnemu nezaupanju in sovraštvu do ostalih (Habermas, 1999). Nacionalna država je gradila svoj temelj na nacionalni pripadnosti prebivalcev_k, skupnem jeziku in skupni kulturi, ter hkratnem izključevanju skupin ljudi, ki niso spadale v katerokoli od izbranih kategorij (Boswell, 2005). Občutek pripadnosti naciji je ljudem omogočal zavest o skupnosti med ljudmi, ki se med sabo niso poznali. V času nastanka nacionalne zavesti in posledično nacionalne države, je cerkev v Evropi zgubila na politični moči, zato je bilo potrebno moč in legitimnost vladanja črpati iz druge ideologije (prav tam).

Države v Evropi so nastale skozi dva načina: »od države k naciji« in pa »od nacije k državi«. Države Severne in Zahodne Evrope so nastale na podlagi že obstoječih teritorialnih območij, ki so bili določeni leta 1648 v Vestfalskem miru – torej »od države k naciji«. Države centralne in Vzhodne Evrope pa so nastale po nasprotnem pristopu. Povezanost kot posledica nacionalne zavesti se je uporabila kot propaganda in podlaga za nastanek države. Po drugi svetovni vojni pa so začele nastajati nove države skozi dekolonizacijo (prav tam).

Da bi se v državi lahko vladalo je potreben nadzor nad ljudmi, še pred tem pa je potrebno pridobiti znanje o prebivalstvu, ozemlju in virih. Vse večja težnost po nadzorovanju se je stopnjevala od 17. stoletja naprej. Kot odgovor na to se je v 19. in 20. stoletju uporabil status državljanstva, s tem se je ljudi razdelilo glede na njihov status, to pa se je implementiralo skozi osebne dokumente (Jones, 2017). Koncept državljanstva se je prvič pojavil v antični Grčiji, bil pa je omejen na moške, ki so bili avtohtoni prebivalci in ne na ženske ter sužnje. V srednjem veku ni bil v rabi, pojavil pa se je spet v 17. in 18. stoletju. Francoska revolucija leta 1789 je prispevala k ponovni obuditvi tako koncepta državljanstva kot nacionalizma. Razpravljalo se je koga vse naj državljanstvo vključuje, skozi to pa sta se pojavili dve vprašanji. Ali obstajajo splošne človekove pravice, ki zadevajo vse in ali naj znotraj države razlikujejo med pravicami, ki jih imajo državljani_ke in ne državljani_ke ter tujci_ke (prav tam). Nicolas de Condorect (v prav tam, str. 105) je leta 1790 zapisal:

> Bodisi noben posameznik iz človeškega rodu nima nikakršnih resničnih pravic, ali pa imajo vsi enake pravice; in tisti ali tista, ki glasuje proti pravicam drugega, ne glede na njegovo ali njeno veroizpoved, barvo ali spol, se je s tem dejanjem odrekel oziroma odrekla lastnim pravicam.

Po francoski in ameriški revoluciji je prevladala delitev na državljane in nedržavljane. Državljanstvo deluje dvojno, po eni strani podeljuje pravice, po drugi strani pa jih odvzema.

Ljudi deli na kategorije, na upravičene in neupravičene, na »nas« ter »njih« (Bučar Ručman, 2014). Potni listi in drugi osebni dokumenti so praktični način implementiranja nadzora skozi državljanstvo. Kot odgovor na vprašanje kako razlikovati med državljani in ne državljani v 19. stoletju, se je v 20. stoletju razvila praksa osebnih dokumentov, ki postopoma z razvojem tehnologije in tako uporabe fotografij in prstnih odtisov, omogoča še bolj natančen nadzor in strožjo identifikacijo ljudi. Pri tem so imele vojne pomembno vlogo, saj se je v Evropi pred prvo svetovno vojno uporabljalo osebne dokumente, le v času vojne, za identifikacijo vohunov in tujih agentov. Po prvi svetovni vojni pa se je v Evropi obdržala uporaba osebnih dokumentov, s čemer je prvič nastopilo obdobje uporabe tega sistema v času miru. Konferenca Združenih narodov iz leta 1980 je uveljavila globalni standard strojno čitljivih potnih listov (Jones, 2017).

3. KRIMINALIZACIJA MIGRACIJ

> Depresija ni zgolj posledica preživete travme […], ampak tudi tega, da so v novi državi ostali brez podpore, brez službe, da trpijo vsakdanji rasizem, socialno osamitev, nadlegovanje imigracijskih uslužbencev, da živijo pred grožnjo deportacije, da nimajo perspektiv za prihodnost, saj ne vedo, kdaj in ali sploh se bodo lahko umestili v novo družbo in ali bodo lahko še kdaj videli svoj dom. (Humphries, 2005, str. 281)

Nadzor nad migracijami je širok sistem, ki vključuje birokratske ovire, administrativni nadzor, široke baze podatkov, tehnični in fizični nadzor ter druge oblike kontrole (Bučar Ručman, 2014). Kriminalizacija migracij je del procesa nadzora nad migracijami, ki je, kot sem orisala s pomočjo literature v prvem podpoglavju tretjega poglavja, skozi zgodovino vključeval različne tehnike in metode. Ljudi, ki se temu sistemu uprejo in se gibajo, kljub temu, da zato nimajo »ustreznih« dokumentov, se gibljejo neregularno, čaka soočenje z oblikami nadzora in nasilja, ki poskuša njihovo gibanje kontrolirati. Springer poimenuje gibanje ljudi, s katerim zavrnejo obstoječe strukture »revolucija vsakdana« (Jones, 2017). Nadzor nad migracijami nima namena preprečiti migracij, temveč jih institucionalizirati - kontrolirati. Namen je ustvariti subjekte, ki se prilagajo trenutnim potrebam trga dela skozi nadzor in regulacijo migracij. Nadzor se ne implementira direktno skozi zavarovane meje, saj le te ne morajo obstajati, temveč kot poskus nadzora nad poroznostjo meja (Papadopolous in Tsianos, 2013, Cohen, 2006).

Državljanstvo je danes uporabljeno kot posebna oblika nadzora, ki regulira odnos med pravicami in zastopanjem. Tako pravice kot zastopanje so ključni pri nadzorovanju migracij. Državljanstvo skozi reguliranjem tega odnosa določa katere populacije so upravičene do pravic in katere ne. Je neposredno povezano z obstojem meja, saj ne more obstajati izven nadzora in izključevanja. Njegov obstoj je omejen z mejo, skozi globalni pogled ustvarja hierarhijo moči in vpliva glede na različna državljanstva. Preprečevanja vključevanja oseb, ki jim določeno državljanstvo naj ne bi pripadalo, je ključno za obstoj samega koncepta. Državljanstvo za vse ne more nikoli obstajati, saj je to kontradiktorno pomenu državljanstva, katerega temelj je izključevanje (Papadopolous, Tsiano, 2013). Hannah Arendt (2015, str. 224, str.) je leta 1943 v zvezi s tem napisala:

> ker pravzaprav živimo v svetu, v katerem človeško bitje kot tako že nekaj časa ne obstaja; ker je družba odkrila diskriminacijo kot pomembno družbeno orožje, s katerim je mogoče ubiti človeka brez vsakršnega prelivanja krvi; ker potni listi in rojstni listi in včasih celo potrdila o odmeri dohodnine niso več formalni papirji, temveč vzrok družbenega razlikovanja.

Nadzor nad migracijami se povezuje z vprašanjem varnosti in nevarnostjo terorizma, ta diskurz se pojavlja tako v medijih kot v političnem diskurzu EU. V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije so nezakonite migracije naštete kot eden izmed največjih vplivov na nacionalno varnost, skupaj z terorizmom, orožji za množično uničevanje in jedrske tehnologije, organiziranim kriminalom itd. (Bučar Ručman, 2014). Po Christieju (v prav tam, str. 129) »tujec« tako postane: »'primeren sovražnik', hkrati simbol in tarča vseh družbenih strahov«. Povezovanje migracij z vprašanjem varnosti pa ni nekaj novega, že leta 1982 je W.H. Wilkins napisal knjigo z naslovom »Invazija tujcev«. Leta 1894 pa je kraljica Viktorija pisala o nevarnosti, ki jo v Veliki Britaniji predstavlja dovoljenje bivanja »pošastnim anarhistom in atentatorjev« (Cohen, 2006). Hayter (v Lipovec Čebron, Zorn, 2016, str. 65) piše, da »čeprav je sam nadzor nad priseljevanjem bistveni del problema, ga vlade vztrajno krepijo in prikazujejo kot edino možno rešitev«. Migracije so povezane tudi z kapitalizmom in imperializmom Zahodnih držav, saj so s svojimi praksami pogosto odgovorne za nižje prihodke in konflikte na drugih celinah (Bučar Ručman, 2014).

Mezzadra in Riga (2004) označita dogajanje na evropskih mejah kot vojno, glede na neskončno število žrtev, ki so posledice sistema režima kontrole. S tem pa opozarjata tudi na intenzivnost trka na mejah in boj ljudi na poti, ki se sitemu nočejo ukloniti. Tudi Kagan (v Balibar, 2003) govori o vojni na mejah, ki se dogaja v tišini. Balibar (prav tam) doda, da se te vojne dogajajo tudi v predmestjih velikih evropskih mest in drugje. To opiše kot pravi lov na ljudi. Navidezno prosto in svobodno gibanje po schengenskem območju Evropske unije je iluzija, saj je to območje le spremenilo načine nadzorovanja in razširitev geografskega področja, katerega pokrivajo. Vsebuje mehanizme kontrole in premik k dinamičnemu nadzoru, z omogočanjem sodelovanja policijskih enot več držav, nošenjem več in več orožja, poenotenje informacijskega sistema, vse to pa vodi v vse večji nadzor in nasilje nad posamezniki_cami (Mezzadra, Riga, 2004). Železno zaveso je zamenjala bodeča žica in kar nekateri poimenujejo nova zlata zavesa med območjem EU in območjem izven EU (Van Houtum, 2010). Evropa je s pomočjo bodeče žice fizično definirala zamišljeno skupnost »mi« in jo ogradila od »oni« (Zavratnik, Cukut Krilić, 2016). EU je načeloma odprta za neomejeno širjenje, dejansko pa izključuje tudi mnoga območja, ki so zgodovinsko gledano del Evrope. Tudi v svoji ustavi ima EU napisano, da je odprta za vsako evropsko državo, ki spoštuje evropske vrednote. Nikjer pa ni opredeljeno katere države so evropske in katere ne. EU deluje na predvidevanju, da več držav kot vključiš, težje

jih je integrirati in dlje, kot se nahajajo od zgodovinskega jedra, težje je nadzorovati njihove meje (Balibar, 2009).

3.1. RESTRIKTIVNA PRISELJEVALNA POLITIKA

Schengenski sporazum po katerem naj bi bile notranje meje med članicami odpravljene do leta 1990, je bil podpisan leta 1985. Velika Britanija sporazuma ni podpisala zaradi nasprotovanja prostemu gibanju znotraj članic. Leta 1986 je bila ustanovljena Ad Hoc skupina za imigracijo (AHGI), katere namen je bil narediti skupno azilno politiko članic, končati »zlorabo azila« in poenotiti politiko vizumov (Hayter, 2004). EU je vzpostavila sistem črnega in belega schengenskega seznama, pri čemer beli seznam vsebuje države, katerih državljani_ke ne potrebujejo vizuma za vstop v schengensko območje, črni seznam pa vsebuje države, katerih državljani_ke vizum za vstop v schengensko območje potrebujejo. Kasneje se je poimenovanje seznama spremenilo v pozitivni in negativni seznam (Van Houtum, 2010). Leta 1987 so članice dosegle soglasje v seznamu držav, ki potrebujejo vizum za vstop v EU – teh držav je bilo 50. Število držav na seznamu je bilo leta 1993 že 73 (Hayter, 2004). Leta 2019 pa seznam vsebuje 105 držav (European Comission). Skozi te sezname EU določa kdo je »legalen« in kdo je dobrodošel, ter po drugi strani kdo je »ilegalen« in grožnja – EU izbira ljudi na podlagi svoje zamišljene ideje o potencialnem varnostnem tveganju in doprinosu osebe (Van Houtum, 2010). Po Bigu in Guild (v prav) so posamezniki glede na vizumsko zakonodajo »avtomatično obravnavani kot grožnja«, po Učakar (2017, str. 43) pa »Vizumske obveznosti celotno državo označijo za nevarno, sumljivo, podelitev vizuma posameznikom pa pomeni izjemo tej izključitvi«. Na negativnem seznamu je ogromno držav v katerih je večina prebivalstva muslimanov_k in iz držav z nižjimi prihodki (Van Houtum, 2010). Na pozitivnem seznamu sta samo dve afriški državi (Sejšeli in Mauritius), te pa sta tudi druga in tretja po najvišjem BDP na prebivalca_ko v Afriki (List of African countries by GDP (PPP) per capita, b.d.). Na negativnem seznamu je kar 43 držav od 105, v katerih predstavljajo muslimani_ke večino (več kot 50 % prebivalstva), na pozitivnem seznamu pa je teh držav samo pet (Islam by country, b.d.). To pomeni, da ima 89,5 % držav z muslimansko večino omejen vstop v EU, reguliran z zahtevnimi vizumskimi postopki. Ne samo, da sistem vizumov ljudi izključuje s zapletenimi postopki in goro papirjev, ki jih je treba izpolniti ter dokazili, ki jih je treba priložiti in ki ljudem

pogosto niso na voljo (npr. »zadostno« stanje na bančnem računu), tudi v primerih, ko ljudje uspejo zbrati in predložiti vse potrebne papirje, pridobitev vizuma ni zagotovljena. Nasprotno, pogosteje je zagotovljeno, da EU vizuma ne podeli. Primer tega je, ko so prijateljeva mama, brat in nečakinja zaprosili za vizum, predložili vse papirje in dokazali, da imajo na bančnem računu »zadostna« sredstva, vizum pa je bil odobren samo materi, bratu in nečakinji pa ne. Za to ni bil podan noben razlog, nobenega pojasnila in utemeljitve, nobene logike.

Migracije bogatih ljudi so spodbujene, v nasprotju s tem pa se migracije ljudi z nižjimi prihodki označi za ekonomske migracije, nezaželen in nedobrodošle. V nekaterih državah je mogoče celo kupiti državljanstvo – t.i. državljanstvo z investicijo, v nekaterih pa se lahko pridobi dovoljenje za bivanje z denarno naložbo v državi (Bučar Ručman, 2014). Država osebe ni sama po sebi absoluten faktor za omejitev gibanja, saj se njen pomen se zmanjša, če je oseba v vrhu ekonomskega statusa (prav tam). Izredno onemogočen dostop do dovoljenj za prebivanje ustvarja delavce in delavke, ki so poceni delovna sila, brez dostopa do političnih in socialnih pravic (Hayter, 2004).

Imigracijska zakonodaja se od ostalih zakonov bistveno razlikuje v tem, da je drugače vedno dejanje tisto, ki je nezakonito (ilegalno), tu pa oseba sama postane nezakonita (ilegalna) (prav tam, No one is illegal group, 2003). Po Huysmansu (v Učakar, 2017) je umestitev migracij pod ministrstva za notranje zadeve – torej v področje notranje varnosti, posledica povezovanja varnosti in grožnje z vprašanjem migracij in odzivanje na te z »varnostno« politiko. Imigracijska zakonodaja se prekriva in postopno zliva z kazensko zakonodajo, Stumpf to imenuje »krimigracija« (prav tam). To je pogosto tudi podlaga za dvojno kaznovanje ljudi, saj so kaznovani preko obeh zakonodaj, kar po Balibarju (v prav tam) pokaže kako se neodtujljive pravice dejansko oblikujejo glede na nacionalno pripadnost.

Leta 1990 je bila podpisana in leta 1997 ratificirana Dublin konvencija, ki je določila, da lahko ljudje, ki vložijo vlogo za mednarodno zaščito to storijo samo v eni državi in sicer v državo v kateri vstopijo v EU, hkrati pa je določila tudi prisilno vračanje ljudi v državo, kjer so prvič vložili vlogo za mednarodno zaščito, če so to državo zapustili pred zaključitvijo postopka in vložili vlogo v drugi državi. Ljudje, ki se gibljejo neregularno pogosto vstopijo v EU skozi južnoevropske države, po konvenciji se jim s tem odvzame možnost izbire odločanja kje bi živeli in pogosto tudi ločitev od družine in sorodnikov, ki živijo v drugi državi (Hayter, 2004). Izvajanje Dublin konvencije se implementira preko sistema EURODAC, ki vsebuje

biometrične podatke ljudi, ki so zaprosili za mednarodno zaščito v državah EU. SIS (Schengenski informacijski sistem) je baza podatkov, ki vsebuje sezname oseb, biometrične podatke in seznam povezanih predmetov, za katere je bil izdan nek ukrep ali razpis. Baza vsebuje tako podatke o državljanih_kah EU kot o ne državljanih_kah (Učakar, 2017). Tako SIS kot EURODAC in drugi sistemi EU služijo nadzorovanju in preprečevanju gibanja ljudi že preden bi prispeli v ciljno državo (Bučar Ručman, 2014).

Restriktivna imigracijska politika se kaže tudi v množičnem zavračanju prošenj za mednarodno zaščito in zavračanju statusov na podlagi absurdnih razlogov. Sistem nadzora nad migracijami obrača percepcijo normalnosti na način, da npr. prevprašuje in zanika zakonske zveze, ki naj bi bile sklenjene zaradi pridobitve dokumentov, sorodstvene vezi, ki naj bi bile lažne – prav tako zaradi pridobitve dokumentov. Sikandar (v Cohen, 2006) je eden izmed mnogih, ki je na podlagi »ne dovolj« dokazov, da je res njegova hčerka in ni lažna, dobil zavrnjeno združevanje samo z njo, odobreno pa z ostalo družino. Absurdnost sistema se pokaže tudi v primeru, ko je bil prijatelj, prosilec za mednarodno zaščito v Grčiji, oropan:

> […] povedal mi je, da je bil oropan tako da so mu dali nož na vrat in so mu vzeli denarnico v kateri je bila tudi izkaznica za njegov status. Odšel je na policijo skupaj z nekaterimi prostovoljkami, da bi zaprosil za novo izkaznico, pa so rekli, da nič ne morejo narediti, tudi prijaviti ne dogodka, ker pač nima nobene izkaznice in potrebuje dokument, da lahko prijavi kaj se je zgodilo. In da, če bo še enkrat prišel, ga bodo dali v zapor, ker nima nobenega dokumenta in je to kaznivo. Potem mi je kasneje povedal, da je odšel še na nekaj policijskih postaj skupaj z legalno ekipo iz NGO-ja, ampak da niso nič mogli narediti. Rekel mi je, da je videl, da jih je bilo sram, ampak da niso oni krivi. Celotna situacija se mi je zdela grozna, sploh ta absurd tega, da za to, da bi prijavil krajo kao potrebuje dokument, ampak ravno ta dokument je bil ukraden in zato sploh je tam. Pa seveda tudi to, da če bi se to zgodilo komurkoli drugemu ne samo lokalnemu prebivalcu_ki, ampak tudi komurkoli iz »zahodnega sveta« bi cel postopek potekal čisto drugače. (Dnevniški zapis, 20.6.2018)

Cohen (2006) izpostavi uradnika za priseljevanje v Veliki Britaniji, ki razlaga kako so imeli v pisarni vsakoletno tekmovanje v tem kdo bo zavrnil večje število ljudi. Kot pravi Uršula Lipovec Čebron (v Zorn, 2006, str.71), azila v Evropi ni več. De Genova (v Kozinc, 2016, str. 228) pa opiše evropski azilni sistem »ki rutinsko in sistematično izloča in zavrne veliko večino prosilcev in s tem vsakič znova potrjuje procese, ki ilegalizirajo njihovo mobilnost«.

3.2. ZAPIRANJE IN DEPORTIRANJE

Ljudi, ki nimajo dokumentov in dovoljenj za prebivanje v državi, ki jih narekuje zakonodaja, so lahko v Centru za tujce, instituciji, ki je v vseh pogledih podobna zaporu, zaprti tudi do pol leta, in to le na podlagi odločbe policije. V nasprotju s tem se državljane_ke v npr. Sloveniji pred zaporno kaznijo lahko zagovarjajo z odvetnikom_co na sodišču, pritožijo na ustavno sodišče in tako naprej. V tem primeru se, kot v mnogih drugih, pokaže dostop do človekovih pravic, ki v praksi ni samoumeven, ampak nasprotno, samoumevno je, da se ga krši že v sami zakonodaji (Zorn, 2005). Ljudi se lahko zapre neodvisno od njihovega kriminalnega vedenja. Tu gre za izjemo v pravnem sistemu, odvzem osebne svobode pa je pod kontrolo policije in ne sodišča. Najprej je bilo to urejeno z možnostjo stopiti v veljavo le v času izrednega stanja, kasneje pa je izjema postala pravilo (Zorn, 2003b, 2006). Zapiranje ljudi še dodatno pripomore k stigmatizaciji, saj splošna javnost po tem večkrat logično, vendar napačno sklepa, da so morali storiti nek zločin (Hayter, 2004).

Razmere v katerih so ljudje v centrih za tujce oz. deportacijskih centrih in drugih totalnih institucijah za zapiranje ljudi, ki se gibljejo neregularno, prisiljeni bivati, se razlikujejo po centrih in po državah. Ljudem je pogosto odvzet denar in uporabljen za plačilo za bivanje v centru, pogost je omejen dostop do zdravstvenih storitev, neustrezna in slaba hrana, izredno omejeno gibanje tudi znotraj centra. Med tem ko so zaprti, ljudje nimajo dostopa do telefonov in interneta prav tako pa se jih ne seznani s pravicami, ki jim po zakonodaji pripadajo in načrtovano dolžino bivanja v centru, tako ne vedo ali bodo zaprti le še en dan, ali pa še več mesecev. Zapiranje pa skozi nevzdržne razmere, nesigurnostjo situacije in možnostjo vrnitve v izvorno državo občasno vodi v samomore, kot edino možnost, ki jo vidijo ljudje (Cohen, 2006). Ljudje so pogosto deportirani tudi po letih življenja v Evropi, večkrat so tako ločeni od doma, družine, dela, socialne mreže (Hayter, 2004). V Srbiji sem spoznala mladostnika, ki je v Veliko Britanijo prišel pri 12. letih, pri 18. letih je bil deportiran nazaj v Afganistan, ko sem ga srečala pa je bil star 19 let in na poti nazaj v Veliko Britanijo, saj je tam imel dom in življenje.

Kljub nevzdržnim razmeram in očitni nehumanosti, policija v ukrepe zapiranja, deportiranja in druge nasilne prakse uvaja retoriko človekovih pravic (Lipovec Čebron, Zorn, 2016, Zorn, 2006). Barbara Roche, ki je bila ministrica za priseljevanje v Veliki Britaniji je o deportacijah povedala »Najbolj pomembno je, da je narejeno z dostojanstvom« (Cohen, 2006, str. 182). Po

Zorn (2006, str. 68) ima uvajanje diskurza človekovih pravic vsaj tri posledice, to so: preprečevanje upora, normalizacija v očeh javnosti in sodelovanje zaposlenih v sistemu.

Uvajanje retorike človekovih pravic v zapiranje je vidno tudi iz poročila o opravljenem obisku Centra za tujce v Postojni s strani varuhinje človekovih pravic, kjer varuhinja pohvali prostorne, zračne, čiste in lepo urejene prostore, objavljene jedilnike, dnevni red in tedenski program v slovenskem in angleškem jeziku, čiste in dobro prezračene prostore sprejemnega oddelka, prepleskane prostore (po priporočilu iz prejšnjega obiska varuhinje). Kot predloge pa varuhinja med drugim izpostavi namestitev rolojev za zatemnjevanje prostorov, možnost izbire lastnih oblek otrokom brez spremstva, opremljenost vsaj kakšnega stranišča z WC školjko, ureditev fitnesa, uporabo metod kot so analiza in ocena tveganja ter izdelava individualnih načrtov dela s strani socialnih delavk, prenovo moškega oddelka, neomejen dnevni dostop do zunanjih površin (Varuh človekovih pravic RS, 2017). Kljub nehumanosti zapiranja in grožnji deportacije, ki že sama krši človekove pravice, hkrati pa vodi v morebitno mučenje, smrt ali druge kršitve človekovih pravic, se vzpostavlja diskurz, ki se osredotoča na prezračenost prostorov in druge malenkosti, ter s tem vnaša navidezno skrb in dostojanstvo v prakso, ki je daleč od tega, ne da bi naslavljalo resne kršitve človekovih pravic. V poročilu varuhinje človekovih pravic (2017, str. 11) je kot predlog napisana podrobnejša opredelitev varovane sobe oz. vsaj opremljenosti le te in zakonska ureditev njene uporabe za namen discipliniranja ali ločenega bivanja. Pri tem je pomembno, da varuhinja ne poziva na prekinitev in neetičnost uporabe še dodatno izolirane sobe, ampak samo na zakonsko ureditev, saj naj bi to bilo dovolj, da bi legitimiralo uporabo ter prekinilo nadaljnje etične dileme, dokler seveda, bi se soba uporabljala v skladu z napisano zakonodajo, kakršna koli že bi ta bila. Če ne po opredelitvi sobe, pa varuhinja poziva vsaj po definiranju opremljenosti te sobe, kar še poveča absurdnost, in deluje v skladu z ostalim poročilom, ki stalno govori o prostorih, svetlobi, zračnosti, stenah itd., ne pa o ljudeh, rešetkah in represiji.

Ko se govori o deportacijah, se občasno uporablja tudi izraz prostovoljne vrnitve, pomembno se je zavedati, da tako imenovane prostovoljne vrnitve ali prostovoljne deportacije, v resnici niso prostovoljne, saj so v njih prisiljeni ljudje, ki ne vidijo in nimajo več drugih možnosti in so preveč utrujeni od nasilja, ki so ga deležni na vsakem koraku. V »prostovoljnih« vrnitvah ni nič etičnega, je le prisila skozi druge mehanizme, v njih ni prostora za govor o upoštevanju človekovih pravic (Cohen, 2006, Zorn, 2006). Če se ljudje ne odločijo za »prostovoljno«

vrnitev, so vrnjeni prisilno (Zorn, 2006). Po besedah nekdanje vodje Centra za tujce v Sloveniji, s katerimi se v nehumane dejavnosti spet vnaša diskurz človekovih pravic:

> […] je naloga socialne službe, da pripravi ljudi, da se sprijaznijo z vrnitvijo v matično državo. Prizadevajo si, da bi bil čas do odstranitve ljudi iz države porabljen čim koristeneje. Za doseganje tega cilja dajejo pridržanim podporo, da postanejo samozavestnejši, skupaj z njimi v pogovorih iščejo rešitve za zaposlitev v matični državi, učijo jih spretnosti in socialnih veščin, organizirajo razne delavnice, ročne spretnosti ipd. (Zorn, 2006, str. 67)

Vloga socialne službe, ki je jasno pokazana iz zgornje izjave je izjemno sporna za socialno delo, o čemer bom več pisala v sedmem poglavju Vloga socialnega dela.

Za deportacijo osebe je potrebna privolitev izvorne države, da bo to osebo sprejela. Bigo (v Učakar, 2017) piše o uporu mnogih držav, da bi sprejemale to politiko in neuspešnosti njihovega upora, ker se »razvojna pomoč« EU pogojuje s sprejemanjem deportiranih oseb. Tako je na primer leta 2016 EU proglasila Afganistan kot varno državo, kar je pogoj za izvajanje deportacij, kljub temu, da je varnost v državi vse slabša in je leta bilo leta 2015 najvišje število smrtnih žrtev v zadnjih letih – 11000 ljudi (Are You Syrious, 2016). V dogovoru, ki ga je EU sklenila z Afganistanom, je Afganistan podpisal, da bo sprejemal večje število Afganistank in Afganistancev deportiranih iz EU, v zameno pa je EU obljubila denarno pomoč državi (prav tam).

3.3. MILITARIZACIJA, EKSTERNALIZACIJA IN INTERNALIZACIJA MEJA

Paasi (v Učakar, 2017, str. 39) definira meje kot »institucije, ki so družbeno konstruirane in ki obstajajo na različnih prostorskih nivojih in so povezane s številnimi družbenimi praksami in diskurzi, ki te meje reproducirajo in jim dajejo pomen.« Balibar (v prav tam) pa opozarja, da meje »njihova multiplost, njihova hipotetična in fiktivna narava, ne delajo nič manj resničnih.«

Militarizacija meja ni samo prisotnost in delovanje vojske na mejnih območjih, je tudi uporaba militantnih strategij, kulture, opreme in tehnologij (Jones, Johnson, 2016). Po Kraski (v prav tam, str. 188) je militarizacija »nabor prepričanj, vrednot in predpostavk, ki poudarja uporabo sile in grožnje nasilja kot najbolj primeren in učinkovit način reševanja problema. Poudarja uporabo militantne moči, opreme, organizacije, operacij in tehnologije kot primarno orodje za

reševanje problemov.« Policija je čedalje bolj militarizirana, hkrati pa vojska pogosto opravlja delo policije. Prav meja je prostor, kjer se najbolj pokaže zameglitev med delovanjem in pooblastili policije in vojske (prav tam). Sredstva namenjena militarizaciji meja se skupaj z razvojem tehnologije višajo. Med letom 2007 in 2013 je sklad zunanje meje EU namenil 1,8 milijard evrov za nadzor meja (prav tam).

Avgusta 2015 je Madžarska ogradila svojo južno mejo z bodečo žico, pri tem pa je bil odziv EU vključno s Slovenijo negativen in obtožujoč. Le nekaj mesecev kasneje, sredi oktobra 2015 pa je slovenski premier Cerar izjavil, da je madžarski odziv na migracije možen tudi za Slovenijo. Kmalu zatem je vlada postavila bodečo žico na slovensko mejo s Hrvaško (Vidmar Horvat, 2017). Zanimivo je, kako hitro je javnost v Sloveniji spremenila mnenje – od zgražanja nad Madžarsko do popolnega prevzetja ideje. To sem opazila tudi na takratnih vajah na Fakulteti za socialno delo, kjer so sošolke in sošolci najprej jasno in odločno nasprotovale_i odločitvi Madžarske, nato pa so v nekaj tednih spremenile_i pozicijo, da se gre pač za vprašanje varnosti in ni druge možnosti.

Frontex je evropska agencija za mejno in obalno stražo – koordinira skupne operacije med članicami EU za nadziranje zunanjih meja, treniranje mejnih policistov in razvijanje tehnologije za nadzor nad mejami. Cilj Frontexa je priti do pan evropskega modela integriranega nadzora meja (Van Houtum, 2010). Frontex igra pomembno vlogo pri dogovorih in sporazumih EU z državami zunaj EU (npr. dogovor med Turčijo in EU), na podlagi iniciative s strani Evropske komisije pa se debatira, da bi se pooblastila Frontexa še razširila. Žrtve Frontexovih operacij – ljudje na poti – nimajo nobene možnosti, da bi na podlagi nezakonitih dejanj s strani agencije preko pravne poti zahtevali, da ta prevzame odgovornost in odgovarja za svoja dejanja. Tako je Frontex bolj kot ne nedotakljiv in ne odgovarja za kršitve človekovih pravic (European Center for constitutional and human rights, 2019).

Eksternalizacija meja po Flynnu (v Lipovec Čebron, Zorn, 2016) deluje na principu nelagodja liberalnih demokracij, tako se za opresivne ukrepe in nasilje prelaga odgovornost na druge. Mehanizmi eksternalizacije meja so, da EU financira centre za tujce v drugih državah, krepitev in militarizacija zunanje meje EU ter financiranje nadzorovanja meje, koncept tretje države in sporazumi o vračanju (prav tam). Posledica eksternalizacije meja je nastanek »tamponskih con« - države, ki poostrijo nadzor nad gibanjem in prehode meja onemogočijo do te mere, da se migranti_ke tam zadržujejo. Le te cone so med drugim na zunanji meji EU. Odgovornost za

kršenje človekovih pravic in smrtne žrtve se na teh območjih zabriše, ni jasno označena (prav tam).

Tehnologije odvračanja in selekcioniranja se ne dogajajo samo na mejah ali pa na zunanjih mejah Evrope, temveč v notranjosti držav, stran od meja (Kurnik, 2015). Za ljudi brez ustreznih dokumentov meje ne predstavljajo samo fizične meje ob vstopu in izstopu v državo, temveč se le te razširijo v notranjost države. Tako postanejo ne več prostor ampak proces, v katerem se znajdejo vsakič, ko vstopijo v stik s socialnimi in javnimi službami, zdravstvom, banko in navsezadnje javnim prostorom (Nyers, 2010). Po Balibarju (2002) se meje množijo in postajajo prostor, kjer oseba prebiva. To so meje znotraj meja ali drugače povedano evropski apartheid (prav tam). Vsakdanje aktivnosti postanejo tveganje, da bodo transformirane v kriminalna in ilegalna dejanja. V ta proces so vključeni tudi socialne delavke_ci, zaposleni_e v šolstvu in druge osebe v javnih službah, saj pogosto prostovoljno ali prisilno sodelujejo pri sistemu nadzora, zapiranja in deportiranja z deljenjem informacij o statusu oseb (Nyers, 2010). Obstajajo pa tudi družbene in kulturne meje, ki označujejo mejo vključevanja in izključevanja ljudi in skupin. Te meje so lahko simbolne ali pa neposredne in fizične. Primer fizičnih je posledica stanovanjskih politik predvsem skozi višanje cen najemnin, ki po večjih evropskih mestih izključuje etnične manjšine in jih segregira (Bučar Ručman, 2014). Po Balibarju (2007) evropsko državljanstvo temelji na evropskem aparheidu in ga hkrati ustvarja. Evropsko državljanstvo, čedalje bolj formulirano in obsežno, vsebuje na primer volilno pravico, pravne organe, skupne socialne in kulturne službe, skupni vizum itd. Je mehanizem, ki vključuje nekatere in izključuje druge, ločuje med »avtohtonimi« in »ne avtohtonimi« prebivalci_kami. Povezavo z južnoafriškim apartheidom vidi Balibar (prav tam) v ustvarjeni inferiorni populaciji, podvrženi nasilnem varnostnem nadzoru in stalnemu bivanju »na meji«. Tudi Cohen (2006) in Zorn (2006) govorita o evropskem apartheidu, po katerem je popolna ločitev v dostopu do socialnega varstva za ljudi, ki imajo sprejemljiv status in ljudem, ki tega nimajo. Ljudje brez ustreznega dovoljenja za prebivanje postanejo podrazred – v mnogih pogledih izvzeti iz razrednega sistema, ustvarjajo poseben, segregiran razred.

Amoore (v Učakar, 2017, str. 41) piše: »Njihova telesa so kraji vtisnjene meje, ki jo posamezniki dejansko ves čas nosijo s sabo, so stalno na njej, a je nikoli res ne prečkajo, saj se nikoli ne znebijo sumničenja, nezaupanja.«

3.4. RASIZEM

Balibar (2004) je v 80. letih razvil izraz »neorasizem«, saj je v času velikih družbenih in političnih sprememb ob uvajanju neo-liberalizma opazil spremembe v dotedanjem rasističnem diskurzu. Rasizem temelji na ideji o nepremagljivosti kulturnih razlik. Taguieff (v prav tam) ga poimenuje diferencialistični rasizem, saj na prvi pogled ne temelji na superiornosti, temveč samo na razlikovanju in nekompatibilnosti. Ta sicer priznava, da rase ne obstajajo in da obnašanje ljudi ni pogojeno z njihovo genetiko, ampak na mesto genetike postavi »kulturo«. Kultura začne funkcionirati kot narava. Starejši primer »kulturnega rasizma« je antisemitizem, ki sega vsaj v dobo razsvetljenstva (prav tam). Rasizem »ne naturalizira rasnega pripadanja, ampak rasistično obnašanje« (prav tam, str. 120). Tako naj bi bila tudi ksenofobija naravna – posledica bioloških reakcij na kulturne razlike. Balibar (prav tam, str. 122) opiše francosko ideologijo, po mojem mnenju pa bi lahko ta opis označili kot evropsko ideologijo:

> […] v ideji, da je kulturi »dežele človekovih pravic« zaupano univerzalno poslanstvo izobraževanja človeške rase. Temu poslanstvu odgovarja praksa asimilacije nadvladnih populacij in posledično potreba po diferenciniranju in razvrščanju individuumov ter skupin na njihovo večjo ali manjšo sposobnost za asimilacijo ali upor proti njej.

Rasizem se uresničuje v institucionalizirani oz. strukturni obliki in v neformalni oz. spontani obliki. Institucionalizirana oblika se izvaja preko formalnih institucij, skozi zakonodajo, politike itd. Neformalna oblika pa skozi diskriminatorno vedenje s strani članov_ic dominantne etične ali narodnostne skupine. Institucionalni rasizem vključuje tudi pogostejše ustavljanje in preverjanje ljudi, ki »izgledajo kot priseljenci_ke« s strani policije in drugačna obravnava v kazenskem sistemu. Ta praksa namreč ni samo posledica stereotipov posamezne_ga policistke_a, temveč je posledica politik, ukrepov in praks, ki so diskriminatorne (Bučar Ručman, 2014).

Kushner (2003) primerja anti-migracijski diskurz v Veliki Britaniji v sedanjosti in skozi zgodovino. Diskurz uporabljen proti migracijam danes sega najmanj v pozno 19. stoletje. Razlika pa je v intenzivnosti proti migracijske propagande danes. To se ne nanaša samo na Veliko Britanijo, temveč na celotno Evropo, kjer si politiki gradijo ugled in se dvigajo po lestvici uspešnosti z uporabo anti-migracijskega in sovražnega diskurza. Pri tem sem upoštevala tudi letnico članka za opis trenutne situacije, ki se je od leta 2003 po celotni Evropi stopnjevala. Diskurz pogosto ohranjajo tudi t.i. »liberalci« in osebe, ki se politično nagibajo bolj na levo.

Giddens (v prav tam, str. 260), ki je bil politično aktiven med drugim tudi v Delavski stranki v Veliki Britaniji, je leta 2002 izjavil »socialni demokrati morajo biti za pridobitev javne podpore in v izogib porastu neonacizma, strogi v migracijski politiki in strogi v vzrokih sovražnosti do migrantov_k.«

Bigo (v Učakar, 2017) opredeli pomembne premike v anti-migracijskem diskurzu v poznem 20. stoletju. V 70. letih se je ob povečanju brezposelnosti in po prenehanju potrebe po dodatnih delavcih_kah začelo nagovarjati ljudi, naj se vrnejo v izvorne države. V 80. letih je v ospredje prišel diskurz o težavnosti integracije in o »problematiki« združevanja družin, ki je pomenila, da niso prihajali_e samo delavci_ke. Začelo se je govoriti o invaziji. V 90. letih je bil premik k povezovanju vprašanja migracij z varnostjo in premik k tako imenovani trdnjavi Evropa. Po Tsouakali (v prav tam) je v 90. letih v uporabo prišel termin »nezakonit« priseljenec_ka/ migrant_ka itd., med tem, ko se je pred tem uporabljalo termin »nedokumentiran_a«. Tako se vzpostavi še bolj jasna povezava med migracijami in kriminalizacijo. Po Bigu (prav tam, str. 36) je anti-migracijski diskurz v Evropi postal normalen in sprejet kot nekaj naravnega, s tem pa tudi povezovanje migracij z vprašanjem varnosti, saj »nihče več ne sprašuje o policijskih pooblastilih, da regulirajo migracijo.«

Ob okupaciji Ljubljane med drugo svetovno vojno, se je ljudi, ki so delovali aktivistično in so pomagali pri tihotapljenju dobrin, sporočil in ljudi v in iz Ljubljane, ki je bila takrat obdana z bodečo žico, pogosto označilo kot »ilegalce_ke«. Tomičevič (1982) in Černe (1983) uporabljata besedo ilegalec_ka in aktivist_ka kot sopomenki. Njihove aktivnosti opisujeta kot hrabre, iznajdljive, pogumne in drzne. Černe (1983) pa postavitev bodeče žice in omejitev gibanja označi kot brutalno in primitivno. Kljub mnogim očitnim vzporednicam z današnjim časom, kjer je npr. z bodečo žico obdana Slovenija, se ne vzpostavlja diskurz, ki bi ljudi, ki uspejo kljub strogemu nadzoru prečkati mejo, opisoval kot pogumne in iznajdljive, čeprav je dejansko oboje potrebno za neregularno gibanje danes. Pojem ilegalec_ka, ki ima danes negativen pomen, je takrat označevala heroje in herojke, to je bilo po mojem mnenju mogoče, ker je bila ureditev in zakonodaja videna v očeh splošne javnosti kot tako represivna, da je bilo nasprotovanje tej nekaj izredno pozitivnega. Vzporednice z danes vidim tudi v zapisu Černe (prav tam), saj napisano velja še danes: »Lahko zaključimo z mislijo, da je ideja po svobodi in neodvisnosti bila tako močna, da je ne bi mogel premakniti še tako visok in močan zid.«

Diskurz drugosti se utemelji na negativnih predsodkih, ljudi se kategorizira in družbeno razvrsti. Ustvarjanje drugosti in kulturne nekompatibilnosti pa služi tudi oblikovanju nacionalne zavesti. S tem, ko govorimo o mi in oni, se vzpostavlja občutek enotnosti in homogenosti med evropskimi družbami (Miles in Thränhardt v Učakar, 2017). Kulturna nekompatibilnost pa se po Huymansu (v prav tam) uporabi kot razlaga za neurejen status ali zaposlitev na črno, saj se to razlaga kot nepripravljenost spoštovanja pravil in posledično kulturno nekompatibilnost. Sayad (v Učakar, 2017) piše o začaranem krogu, ko se ljudi sumniči, zaradi njihove »tujosti«, ko pa je nekdo iz te široke in heterogene skupine ljudi vpleten v neko kriminalno dejanje, pa se krog sklene, saj so potem dvojno krivi. Krivi so zaradi svoje »tujosti« in zaradi deviantnosti, ki se pripiše vsem, ravno zaradi tujosti.

Rasističen diskurz je neposredno povezan s seksizmom, to se na primer pokaže po govoru o tem, da naj bi bili moški aktivni branilci države in so posledično, če bežijo pred vojno videni kot strahopetci in ne »pravi begunci«, saj ne ustrezajo normi hegemonske moškosti. Razumevanje primerov, ko moški migrirajo prvi in brez žene in otrok pa obrne diskurz seksizma in je videno kot patriarhalnost, odraz kulture in nazadnjaškost. Ženske pa so skozi oba primera videne kot nemočne, žrtve moških in njihovega zatiranja, odvzet pa jim je njihov lastni glas (Zavratnik, Cukut Krilić, 2016).

Migracije se pogosto opredeljujejo kot nevarnost narodu, družini, kulturi (Lipovec Čebron, Zorn, 2016). Ljudje, ki se gibljejo pa kot tisti, ki ogrožajo socialno in ekonomsko stanje zamišljene skupnosti EU (Zavratnik, Cukut Krilić, 2016). Gibanje večjega števila ljudi ali pa enostavno neregularno gibanje ljudi se pogosto opisuje z pojmi povezanimi z naravoslovjem, kot so val, tok, poplava. To se po Reisigl in Wodak (v Učakar, 2017) poveže z naravnimi silami, ki se jih ne da ustaviti. Migrantska kriza (tudi begunska kriza) je pojem, ki se ga v javnosti pogosto uporablja. Tudi znotraj stroke socialnega dela, ga je pogosto slišati. Po Baumanu (v Učakar, 2017) izraz napeljuje k izrednem stanju, ogroženosti, paniki, migranti_ke pa so tisti_e, ki ogrožajo ustaljeni red. Po Kozinc (2016) pa je že samo poimenovanje kot krize, mehanizem za sprejetje izrednih ukrepov in njihovo normaliziranje. Hkrati pa (prav tam, str. 232) »pojma 'migrantska kriza' in 'begunska kriza' implicitno izražata personifikacijo 'krize' in jo premeščata v telo in osebo figurativnega migranta / begunca, kakor da bi bil on ali ona nosilec bolezni, imenovane 'kriza' in bi prenašal okužbo 'krize' kamor koli že pride.«

Arendt (2015, str. 220) v letu 1943 opiše svojo izkušnjo begunstva:

> Nekoč smo si lahko kupovali hrano in se vozili s podzemno železnico, ne da bi nam govorili, da smo nezaželeni. Nekoliko histerični smo postali, ko so nas začeli odkrivati žurnalisti in nam javno govoriti, naj ne bomo sitni, ko kupujemo mleko in kruh. Sprašujemo se, kako to storiti; že tako smo v vsakem trenutku svojega vsak-danjega življenja tako prekleto previdni, da bi se izognili temu, da bi kdo uganil, kdo smo, kakšen potni list imamo, kje je bil izpolnjen naš rojstni list – in da nas Hitler ni maral. Trudimo se po najboljših močeh, da se prilegamo svetu, v katerem moraš biti nekako političen, ko kupuješ hrano.

Zimbardo (v Bučar Ručman, 2014) piše o moči propagande, ki skozi ustvarjanje predsodkov ustvarja grožnjo, ki naj bi jo predstavljali drugi. O tem govori tudi Bučar Ručman (prav tam, str. 279-280): »Nestrpnost, ki se širi 'od zgoraj navzdol' je močnejša od tiste, ki izhaja od 'spodaj navzgor', saj ima prva skupina dostop do javnega prostora in s tem javnega diskurza, poleg tega pa nadzoruje in usmerja ideološke in represivne aparate države«. V diskurz se pogosto vpeljuje strpnost, tako, da se obrača krivdo in se ljudi, ki so žrtve rasizma, krivi za to, kar doživljajo; ljudi se naj bi toleriralo, ampak nekateri zlorabljajo to gostoljubje (Cohen, 2006). V kategoriziranju drugosti se v medijih uporablja vse možne podobe: zunanje razlike, religijo, etničnost, jezik in druge osebne značilnosti (Lynn, Lea, 2003). Medijska poročila po Balibarju (v Učakar, 2017) ustvarjajo občutek nevarnosti, ne pa empatije in solidarnosti. Ustvarjanje kategorije kulturo nekompatibilnih in njihovo ločevanje je po Balibarju del evropskega apartheida (prav tam). Primer propagande, ki se uporablja so tudi »resničnostni šovi«, ki sledijo carinikom in policistom_kam, ki delajo na meji (Bučar Ručman, 2017) ali pa javno predstavljajo primere in javnost postavljajo v vlogo odločevalcev (Cohen, 2006).

Fotografije in ostale vizualne podobe so dosti bolj pogoste kot besede in izjave ljudi na poti – ljudi, ki so na fotografijah (Malkki, 1996). Za izjave ljudi na poti namreč ni prostora, saj so zreducirani na objekte, o njih se vedno govori, tudi, če pozitivno, skoraj nikoli pa se ne vzpostavi prostora za njihov glas. Fotografije pogosto prikazujejo večje število ljudi na način, ki ga Feldman (v prav tam) poimenuje »anonimna telesnorealnost«[1] – osebe na fotografijah niso prikazane kot posamezniki_ce, ampak kot morje enakih ljudi, prav tako ljudje niso prikazani na način, ki bi omogočal videti, da ima vsak_a od njih svojo zgodbo, mnenje,

[1] V izvirniku: anonymous corporeality

vrednote, družino itd. Ljudje so tako zreducirani na anonimna telesa, ki lahko, odvisno od konteksta predstavljajo nemoč ali pa nevarnost (prav tam).

Po Cohenu (prav tam) imajo mediji tako močan vpliv, da so akademičarke_ki in drugi ljudje, ki nasprotujejo nadzoru nad migracijami, prisiljeni v tišino, saj je odziv, če javno izrazijo svoj pogled, tako glasen in širok, da postane njihova izjava brez pomena in se izgubi v množici obtožb in ogorčenja.

3.4.1. INTEGRACIJA

Integracija po Favelu (v Učakar, 2017, str. 61) vzpostavlja nove meje vključenosti ljudi v družbo. Do podobne ugotovitve prideta Zavratnik in Cukut Krilić (2016), namreč, da so meje vstopa v družbo podobno težko premostljive kot geografske meje. Po Pajnik (2006) diskurz o integraciji in integracijski programi prispevajo k videnju migracij kot problematičnih in posledično integracije kot rešitve tega problema. Integracija je postala del migracijskih politik, ki je le redko obravnavana kritično; »Tako na ravni oblikovanja politik kot tudi v raziskovanju (pogosto v okviru razprav o multikulturnih družbah) se integracija promovira kot koristno in logično dopolnilo azilnim politikam« (prav tam, str. 29). Bučar Ručman (2014) po Goffmanu vzpostavi primerjavo med zahtevo ljudi v totalnih institucijah po podreditvi jezika, formalnega naslavljanja zaposlenih in pričakovanje od migrantov_k po poznavanju jezika države v kateri bivajo. Obsesija s poznavanjem jezika je šla tako daleč, da je politična stranka na Norveškem predlagala, da bi se staršem vzelo otroke, če te do petega leta starosti ne bi govorili norveškega jezika, na podlagi zaščite otrok (Fekete, 2008, str. 59).

Integracija je pogosto termin, ki je uporabljen za asimilacijo. Uporaba besede integracija, ki zveni bolj vključujoče je samo krinka, saj se termina v praksi uporabljata kot sopomenki. Integracija se naj bi nanašala na vključevanje ljudi v družbo kot dvosmerni proces, asimilacija pa kot brisanje kulture, vrednot, religije in običajev osebe in prevzemanje večinske kulture, ki v resnici ne obstaja (Fekete, 2008). Integracijske politike temeljijo na namišljeni homogeni skupnosti, ki naj bi imela enake vrednote, kulturo, jezik, običaje, katere naj bi ljudje, ki migrirajo spoznali in se jim prilagodili (Pajnik, 2006). Kot pravi Pajnik (v prav tam, str. 31) na primeru politik v Sloveniji: »se morajo migranti, migrantke prilagoditi nečemu, kar je

skonstruirano kot 'pristno slovensko'«. Država pa integracijske politike potrebuje, saj lahko preko njih definira in ohranja namišljeno skupnost, iz katere pa so, četudi izpolnijo vse »integracijske zahteve« ljudje, ki migrirajo vedno ločeni, saj ne ustrezajo namišljeni ideji o »avtohtonih prebivalcih_kah« (prav tam). Ideja o homogeni večinski kulturi in homogenih vrednotah, ki naj bi jih ta imela ustvarja hierarhijo kultur in moralno superiornost le te, ter poglablja razlikovanje med »nami« in »drugimi« (Fekete, 2008) ter služi vzpostavljanju kulturnih razlik (Huysmans v Učakar, 2017). Integracijska politika je premaknila fokus s socialno ekonomskega vidika na kulturo. Ali je oseba integrirana se sodi po tem kakšne vrednote ima. Temu so podvržene tudi druge in tretje generacije priseljencev in priseljenk, saj se tudi od njih pričakuje, da bodo dokazali, da so integrirani_e (Fekete, 2008). Naseem Akhtar (v prav tam, str. 16) je povedala »Sebe vidim kot britansko muslimanko kašmirskega izvora. Ampak zdaj se me sprašuje 'ali si prvo Britanka ali prvo muslimanka'. Nihče ne postavlja tega vprašanja katoličanom in judom«. Diskurz integracije poglablja stereotipe, ženske so prikazane kot zatirane, podrejen patriarhalnim vrednotam, delovno neaktivne, nezmožne govoriti jezik in neprimerno oblečene (prav tam, str. 17-18). Govor o integraciji se povezuje in uporablja istočasno kot govor o ekstremizmu in terorizmu (prav tam). Po Favelu (v Učakar, 2017, str. 62) se pri evropskem modelu integracije jasno razlikuje med ljudmi, ki prihajajo izven Evrope in državljani Zahodne in Severne Evrope, pri čemer zadnji s svojo migracijo predstavljajo le ideal evropske_ga mobilne_ga državljanke_a, od njih pa se ne pričakuje enakega modela integracije. Znanje jezika se v nekaterih evropskih državah uporablja kot pogoj za združevanje z zakonskim partnerjem in partnerico. V Nemčiji ta zakon izključuje državljanke in državljane ZDA, Kanade, Izraela, Japonske in EU (Fekete, 2008, str. 48-49). Na Nizozemskem pa se kot pogoj združevanja uporabljajo integracijski testi, ki preiskujejo združljivost osebe z nizozemsko družbo. Podobno kot v Nemčiji so iz tega izključeni državljani in državljanke EU, Kanade, Japonske, Nove Zelandije in ZDA (prav tam, str. 51).

Leta 2006 je avstrijska ministrica za notranje zadeve Liese Prokup citirala raziskavo, po kateri naj bi bilo 45 % muslimanov in muslimank v Avstriji ne integriranih. Raziskava je bila narejena tako, da se je razvrstilo muslimane_ke v štiri kategorije, glede na stopnjo vernosti, močnejšo religijsko pripadnost pa se je nato izenačilo z ne integriranostjo (Fekete, 2008, str. 38). Povezovanje religije in integracije je vidno tudi na primeru gradnje mošej, ki je pogosto videno kot znak ne integriranosti ljudi, v resnici pa je znak vključenosti, saj pomeni, da vidijo ljudje Evropo kot dom, v katerem želijo zgraditi prostore, kjer lahko prakticirajo religijo (prav tam).

Po Belalu El-Mogaddediju (v prav tam, str. 21) »Gradnja mošej simbolizira dejstvo, da so druge in tretje generacije muslimanov sprejele Nemčijo kot domačo državo. Je izjava, da bodo živeli, umrli in bili pokopani tukaj.« Mediji pri integracijski politiki igrajo pomembno vlogo, saj izpostavljajo glasove posameznic in posameznikov znotraj muslimanske skupnosti, ki podpirajo asimilacijo, glasovi drugih pa niso slišani. Antropologinja Marianne Gullestad (v prav tam, str. 28) to poimenuje »zvezdni sistem«, ki je v tem kontekstu lahko »viden kot kontinuacija kolonialnega sistema nagrad v katerem so bili 'domačini_ke', ki so bili_e odtujeni_e od svojih skupnostih sprejeti_e s strani novih tujih vladarjev«. Primer tega je Shabana Rehman, norveška-Pakistanka, ki je bila označena kot ena najbolj vplivnih žensk na Norveškem. Fotografirana je bila gola z norveško zastavo naslikano na telesu, pri tem pa je dramatično vrgla stran pakistanska oblačila. Rehman vztrajno podpira narativo o muslimanih_kah kot nazadnjaških (prav tam, str. 28-29). Ali pa Hirsi Ali, članica nizozemskega parlamenta, ki je javno podpirala asimilacijo muslimanov_k v nizozemsko družbo, ker naj bi bil islam ne moderen. Po Snelders (v prav tam, str. 31) je Hirsi Ali pripomogla k pogledu na nasilje v družini kot kulturnem vprašanju, podprlo pa jo je veliko število nizozemskih belih žensk. Prijateljica, ki je v Franciji delala z ljudmi na poti, pa mi je pripovedovala o tem, kako ob pritožbah za zavrnjeno prošnjo o mednarodni zaščiti in nadaljnjem postopku na sodišču, organizacije za legalno pomoč dajejo navodila ljudem, naj ne nosijo tradicionalnih oblek (npr. »šalvar kamiz«), saj bi to negativno vplivalo na njihov primer, ker naj bi s tem pokazali, da niso integrirani. Podobno, v imenu integracije vse več evropskih držav prepoveduje in omejuje zakrivanje žensk, v to pa se še dodatno vpeljuje diskurz o zatiranosti žensk in varnostnega vprašanja. V resnici prepoved svobodne izbire obleke ljudi ne vključuje, temveč obratno, izključuje (Fekete, 2008). Po besedah Salme Yaqoob (v prav tam, 69-70): »Bodisi smo uboge patetične ženske, ki potrebujejo reševanje ali pa smo grožnja, zaradi oblek, ki jih nosimo. Torej, kaj od tega je?«

Diskurz o integraciji ne naslavlja tem, kot so diskriminacija na področju dela, nastanitve in izobrazbe, te pa so ključna ovira pri vključevanju ljudi v družbo. To se obrača tako, da se krivdo za »neuspešno« integracijo pripisuje kulturi ljudi in ne diskriminaciji. Na področju nastanitve se tako govori o samo segregaciji ljudi in samo ustvarjenih paralelnih skupnostih. Po besedah kulturne antropologinje Nine Mühe (v prav tam, str. 33), debata o paralelnih skupnostih ne temelji na empiričnih podatkih, pojav je redko definiran, odsotnost definicije pa deluje izredno močno, saj s strani medijev in politikov_čark omogoča povezovanje z raznolikimi pojavi. Kljub

velikim oviram na dostop trga dela zaradi diskriminacije, se o tem ne govori in se to ne smatra kot glavno oviro pri integraciji – »Imamo ogromno količino raziskav o priseljencih_kah in zločinu in zelo malo raziskav o diskriminaciji in brezposelnosti« (Dessau v Fekete, 2008, str. 78).

Ko govorimo o integraciji se je pomembno zavedati tudi, da je za polno vključevanje v družbo potrebno imeti pravice, ki izhajajo iz državljanskega statusa (prav tam). Osebe, ki nimajo državljanstva namreč ne morejo biti formalno vključeni v politično skupnost, z izjemo pravice voliti na lokalnih volitvah (Bučar Ručman, 2014), prav tako pa jim ne pripadajo druge pravice za polno vključitev v družbo (Fekete, 2008). Pridobitev državljanstva pa je proces, ki postaja čedalje bolj zahteven, saj poleg vse težjih testov jezika, pogosto vključuje tudi znanje o zgodovini, tradiciji in kulturi države. Državljanstvo se, četudi oseba izpolni vse pogoje, ne podeli vedno. Znani so primeri, ko se državljanstvo ni podelilo osebam, npr. muslimankam, ki so nosile »hijab«, na podlagi religijske ali politične pripadnosti (prav tam). Po Bowenu (v prav tam, str. 53-54) je ljudem lahko državljanstvo zavrnjeno »na podlagi nezadostne asimilacije, zaradi npr. obleke, jezika, potovanj izven države ali poziciji, ki jo imajo do islama. Policija potrdi, če se je kandidat_ka za naturalizacijo asimiliral_a, v poizvedovanju pa včasih vprašajo po privatnih navadah«. Pogost razlog za zavrnitev državljanstva je tudi članstvo v islamski organizaciji. Ljudje, ki že imajo državljanstvo se morajo v nekaterih državah odpovedati prejšnjemu državljanstvu, da lahko pridobijo novega. Osebe z dvojnim državljanstvom pa so pogosto prikazane kot varnostna grožnja, saj naj bi bila pod vprašanjem njihova zvestoba in integriranost (prav tam).

3.5. DELITEV NA »ZASLUŽNE« BEGUNCE, BEGUNKE IN »NEZASLUŽNE« MIGRANTE, MIGRANTKE

Poskus delitve na »prave begunce_ke« in »ekonomske migrantke_e« je pomemben del evropske migracijske politike (Zorn, 2003b). Ta delitev ustvarja »kulturo« nezaupanja po kateri morajo begunci_ke dokazati, da so res preganjani, da so »pravi« begunci_ke. Tisti, ki tega ne uspejo »dokazati«, kar je glede na merila, ki vedno zahtevajo več dokazov, več trpljenja, skoraj nemogoče, postanejo lažni begunci, ki zlorabljajo azilni sistem (Lipovec Čebron, Zorn, 2016).

Intervjuji v postopku podajanja vloge za azil in celoten sistem med drugim temeljijo na predvidevanju, da osebe ne govorijo resnice in poskusu, da se jih »ujame na laži«. Tako je, dokler se ne dokaže nasprotno, vse lažno. Pri združevanju družine npr., je potrebno dokazovati, da so otroci tvoji otroci, saj so videni kot »lažni otroci«, skupaj z »lažnimi ženami in možmi« (Cohen, 2006). Z drugimi besedami (Cohen, 2006, str. 48) »Karkoli, kar ne rečeš, bo lahko uporabljeno kot dokaz proti tebi«. Tudi otroci brez spremstva so videni kot »lažni otroci«, saj se, če nimajo dokumentacije, ki bi to dokazovala, pogosto ne verjame, da so zares mlajši od 18 let. Pogosta praksa je pošiljanje otrok na ocenjevanje starosti s strani zdravnika_ce. Kljub opozarjanju s strani zdravnic in zdravnikov, da se med 15 in 18 letom starost težko oceni, napake pa se gibljejo do pet let v obe smeri, se redko odloči v korist otroka in se predvideva, da je pač starejši od 18 let in zato ne več otrok, s tem pa tudi ne upravičen do dodatne podpore (Humphries, 2005). Pri tem je izredno neetično tudi sodelovanje zdravstvenega osebja pri takšnih ocenjevanjih, pa tudi uporaba rentgenskega slikanja zapestja in posledična izpostavljenost sevanju za namene, ki niso namenjeni zdravljenju osebe. Ocenjevanja starosti pa med drugim vključujejo tudi pregled genitalij in telesne poraščenosti, ki v tem okviru ni samo izredno ponižujoč in nedostojanstven, ampak tudi nestrokovno, saj razvoj in puberteta poteka drugače pri vsakem posamezniku in posameznici, tako pa tudi »končno« stanje, ni enako in se prav tako razlikuje od osebe do osebe.

V diskurz delitve pogosto zapadejo tudi socialne delavke in delavci, zaposlene_i v nevladnih organizacijah, ki delajo na področju ljudi na poti, prostovoljke_ci. Občasno sem slišala komentarje, da so ljudje, ki prihajajo iz Sirije res iz vojnega območja in begunci_ke, ljudje iz ostalih držav pa prihajajo iz varnih območij, kjer ni vojne in posledično, nimajo pravice, da bi lahko prišli.

> Spoznala sem prostovoljca, ki se uči arabsko, prihaja pa iz ZDA. Pogovarjala sem se z njim, med drugim tudi o situaciji v ZDA za ljudi na poti, ter o njegovih prejšnjih izkušnjah iz ZDA pri tem delu. Pri čemer je nekako odgovoril, da v ZDA nimajo zares beguncev_k iz Latinske Amerike, saj so to pač ekonomski migranti_ke, ki nimajo pravice biti tam, da je drugače kot tukaj. Njegov odziv me je šokiral, ker sem nekako pričakovala, da če je prišel sem in to kar od daleč, da ima vsaj osnovno razumevanje. O njegovem odzivu sem se potem kasneje pogovarjala z mojo cimro, ki je tudi sama iz ZDA in je poročena z nekom, ki ni imel dokumentov – torej poročila se je zaradi statusa osebe. In ni bila nič presenečena, rekla je, da je to čisto običajno, da velika večina ljudi v ZDA ne vidi situacije take kot je. (Dnevniški zapis, 9.6.2018)

Tudi med ljudmi, ki se gibljejo neregularno se včasih vzpostavlja kategoriziranje po upravičenosti odhoda od doma – torej kdo je res »pravi_a begunec_ka« in kdo ne. To pa zmanjša možnosti skupnega upora in solidarnosti med ljudmi, kar deluje v prid sistemu nadzora (Cohen, 2006). Primer tega je, ko je prijatelj iz Afganistana razlagal osebam, ki so prihajale iz Pakistana o tem, kako so v Afganistanu res preganjani. Prijatelj je osebe iz Pakistana vprašal: »Kdo je vas ustavil, na poti v šolo? Kdo je vam preprečil, da hodite v šolo?« (Dnevniški zapis, 10.5.2018). To vprašanje ustvarja kategorizacijo po upravičenosti med ljudmi na poti. Na podlagi argumentov upravičenosti, vojne, nevarnosti v tem primeru postavlja v kategorijo osebe iz Pakistana, kot tiste, ki niso zares v nevarnosti in zato nimajo zaresnega razloga za gibanje, nasproti njim pa osebe iz Afganistana, katerim je bilo preprečeno obiskovanje šole in imajo na podlagi tega več razlogov za gibanje in so posledično do gibanja bolj upravičeni. Tako merjenje upravičenosti, ko do njega pride med ljudmi na poti, poteka v podobni obliki kot na področju migracijskih politik, pa tudi s strani nekaterih nevladnih organizacij.

Ugotavljanje kdo je »pravi begunec_ka« med drugim poteka skozi dolge in številne intervjuje, kjer se kakršno koli neskladje razlaga kot laž, ne pa kot nekaj popolnoma človeškega, če moramo isto zgodbo pod velikim stresom večkrat ponoviti. Pri tem se pričakuje, da bodo ljudje spet in spet povedali svoje najtežje zgodbe popolnim neznancem_kam. Kot mi je sogovorka povedala: »Na intervjuju sem bila 6 ur. In sem jim vse povedala, pa so kar še spraševali eno in isto (Dnevniški zapis, 30.10.2016)«. Prijateljica pa mi je povedala, kako je inšpektor med intervjujem rekel ženski, ko je pripovedovala o svoji izkušnji posilstva, da pa že ni bila posiljena, saj nosi mini krilo. Ljudje so med intervjuji izpostavljeni komentarjem inšpektorjev_ic, ki si po besedah ljudi in po mojih osebnih izkušnjah večkrat vzamejo pravico postavljati dodatne komentarje in vprašanja izven zapisnika. Ljudje so pri tem v položaju, kjer si ne morejo privoščiti tveganja, da bi karkoli vplivalo na njihovo prošnjo, zato jim pri tem in pri vseh drugih primerih življenja v azilnem domu večinoma ne preostane nič drugega, kot čakati in se ne pritoževati.

Dvomisel po Orwellu je pojem, ki opisuje idejo, ki je kontradiktorna sama sebi, prikazano in sprejeto kot popolno in logično resnico. Tako je nadzor nad migracijami, ki je predstavljen kot pravičen, dvomisel, saj je ideja kontradiktorna sama sebi, sistem, ki ljudi kategorizira in izključuje na podlagi države v kateri so rojeni in drugih okoliščin ter določeni skupini ljudi omejuje gibanje, medtem, ko je to drugi skupini ljudi omogočeno. V dvomisel vodi tudi splošno

sprejeta ideja, da morajo določeni ljudje upravičiti svoje razloge za gibanje in bivanje v katerikoli državi (Cohen, 2006).

Po Fassinu (v Lipovec Čebron, Zorn, 2016) postanejo ljudje glede na to v katero kategorijo se jih razvrsti, objekti sočutja ali pa objekti represije. Kakršno koli odstopanje od predvidene podobe objekta sočutja se kaznuje, oseba ni več upravičena do pomoči, temveč zlorablja sistem. Primer tega je odziv splošne javnosti na telefone in denar, ki ga imajo lahko ljudje na poti, saj to ne ustreza več njihovi ideji o pasivni, nemočni in ekonomsko deprivilegirani osebi (Zavratnik, Cukut Krilić, 2016). Kampanje za pravice ljudi, ki temeljijo na sočutju so problematične, saj zopet razlikujejo med ljudmi, ki si sočutje zaslužijo in tistimi, ki si ga ne. To pa neizogibno vodi v to, da morajo ljudje svoje gibanje in posledično gibanje opravičevati. Vodi pa tudi v reduciranje ljudi na njihovo ranljivost – nezaželeno postane zaželeno – in v tekmovanje za sočutje, kar ljudi dodatno dehumanizira (No One Is Illegal, 2003).

Ljudje, ki v postopku za pridobitev statusa begunca_ke oz. ljudje, ki ta status že imajo, so se v zameno za pridobljeno zaščito prisiljeni odpovedati marsikaterim vidikom svobode in dostojanstva. Če želijo svobodo obdržati, potem niso več begunci_ke. Mednarodno zaščito se razume kot darilo, podarjeno s strani države, v zameno za to, pa se pričakuje in zahteva hvaležnost. Hvaležnost pa tistega_o, ki mora biti hvaležen_na postavi v podrejen položaj. Pri tem je pomembno razumeti tudi razmerje moči na katerih ti odnosi temeljijo, le tega pa se zanika in ne upošteva, kot pomembnega (Nyers, Rygiel, 2012). Iz tega je po Moulin (v prav tam, str. 60), nastala naslednja enačba:

zaščita + hvaležnost = begunec_ka (humanitarni subjekt),

svoboda + avtonomnost = ni begunec_ka (politični subjekt)

Strah je pripisan kot pomemben del begunke_ca – strah pred preganjanjem. Svoboda in avtonomija pa vodita v upanje, upanje pa ljudem pripada preden »prevzamejo« oz. se jim pripiše identiteto begunke_ca. Strah begunk in beguncev izhaja iz prejšnjega poguma, vendar ta pogum in skupaj z njim upanje nista več del identitete (prav tam).

Harrell-Bond (2002, str. 58) piše o podobi »dobrega_e begunca_ke«, ki je nebogljen_a in lačen_a, v nasprotju s podobo o »slabem_e beguncu_ki« ki je nehvaležen_a, agresiven_a, zahteven_a, manipulativen_a, izkoriščajoč_a, ki izkorišča in ki je nevaren_a. Pri tem pogosto

tudi strokovni_e delavci_ke ravnajo po trenutni podobi, ki jo imajo o ljudeh in jih obravnavajo včasih pokroviteljsko, včasih pa kot grožnjo. To se dodatno producira skozi medije, saj so redke izjave ljudi na poti, ki so objavljene, pogosto take, ki utrjujejo »otroško podobo: preprosto sestavljene« in »z izrazi 'žalosti izgona', 'hrepenenja po domu' in izredne 'hvaležnosti' do tistih, ki so jim pomagali« (prav tam, str. 60). Pri tem pa Harrell-Bond (prav tam), poudari, da v nasprotju s tem, večina ljudi na poti s katerimi je govorila pogosteje čutijo jezo do strokovnih delavcev_k in institucij. Danes se bolj kot o »slabih beguncih in begunkah« govori in producira podobo o »ekonomskih migrantih_kah«, katerim so pripisane enake lastnosti kot prvim, videne kot naravno dane, neločljive od osebe. Dvojnost v pripisanih identitetah je vidna tudi pri reševanju ljudi iz morja, kjer so te hkrati videni kot »tvegani subjekti« in »subjekt v tveganju«; kot tihotapci_ke, potenicalni teroristi_ke in kot begunci_ke (Aradau v Tazzioli, 2018, str. 9).

Kategoriziranje ljudi pa je del nadzora nad migracijami že nekaj časa. Britanski časopis Daily Mail je ob začetku dvajsetega stoletja razlikoval litvanske Jude_inje od ostalih, saj naj bi bili_e neiskreni_e, sebični_e in bogati_e – nezasluženi_e simpatije Britancev_k (Kushner, 2003). Da bi diskurz ločevanja uspel je potrebno označiti nekaj ljudi kot »prave begunce_ke«, ta številka mora biti seveda, kar se le da majhna. Tako je propaganda še bolj učinkovita, saj se s tem (seveda v resnici neuspešno) odzove na očitke sebičnosti in neetičnosti. Pri tem se vzpostavi vprašanje, kje pa so te, po številu izredno omejeni, pravi begunci_ke. Odgovor je, da so pogosto »varno« v preteklosti, kjer številke niso več problem. V času pred in med drugo svetovno vojno je bil pogost diskurz sovražnosti do sprejemanja Judov_inj, njihov vstop v npr. Veliko Britanijo se je omejevalo. Prav te takrat nedobrodošli, pa so zdaj skozi izkrivljanje zgodovine postali prepoznani kot primer pravih beguncev_k. Med drugim se jih uporablja tudi v propagandi, da Velika Britanija že ne more biti sovražna in rasistična, saj ima zgodovino sprejemanja tistih, ki bežijo pred preganjanjem (prav tam).

Uporaba pojma prosilke_ci za mednarodno zaščito (torej tisti, ki še niso formalno dokazali, da so »prave_i begunke_ci«), ki uradno kategorizira in ločuje med begunci_kami in tistimi, ki morajo to še dokazati, izven ZDA, EU in Avstralije načeloma sploh ni v rabi (prav tam).

3.6. STRUKTURNO NASILJE

> Bedne razmere v katerih so nas prisilili živeti, nehumani zakoni in pravila, katerih so nas podvrgli, ustvarjajo majhen svet nasilja – obliko sistematskega nasilja proti nam vsem. Če živiš to nasilje, dan za dnem, postaneš del njega. Na koncu moramo mi ljudje, ki smo trenutno begunci_ke v vaši Evropi, braniti sebe, naše šotore in naše družine proti splošnemu nasilju od zgoraj, pa tudi z vseh strani. To nasilje lahko zdaj pride s katerekoli strani. (Parwana Amiri v Infomobile, 2019b)

Nasilje je nujno potrebno za vzdrževanje meja in sistema nadzora. Vse oblike nadzora nad migracijami so s svojimi učinki strukturno nasilje. Da nasilje ostane nevidno, se ljudem, ki so preživeli odvzame človečnost, zanika pa se tudi odgovornost povzročiteljev nasilja (Varnost proti ljudem, 2016).

Nasilje nad ljudmi na poti je del neregularnega gibanja. Je tako pogosto in vseobsegajoče, v vseh možnih oblikah, da žal nisem uspela pisati o vseh oblikah in dogajanjih v Evropi. Seveda nasilje nikakor ni naravno del gibanja, temveč je posledica evropske politike, ki ga preko različnih mehanizmov izvaja nad ljudmi.

Razlika med direktnim in strukturnim nasilju je po Galtungu (v Bučar Ručman, 2014, str. 247): »direktno nasilje vključuje prepoznavnega akterja nasilja, strukturno nasilje pa nima takšnega akterja, saj je vgrajeno v strukturo in se kaže kot neenaka moč in posledično neenake življenjske priložnosti. Direktno nasilje je dogodek, strukturno nasilje pa je proces.« V strukturnem nasilju je lahko storilec tudi človek, vendar pri tem nastopi kot orodje celotnega sistema (prav tam).

Ljudje, ki se gibajo neregularno niso obravnavani kot državljani drugih držav, ampak kot ljudje brez političnega statusa. Arendt (v Zorn, 2003b) to poimenuje »uboj pravne osebe v človeku«. Totalna dominacija nastopi, ko ima država totalen nadzor nad ljudmi – nad njihovimi življenji in telesi (prav tam). De Genova (v Učakar, 2017, str. 55) pa pravi: »Ilegalnost namreč pomeni izbris pravne osebnosti, ki vodi v prisiljeno nevidnost, izključevanje, podrejanje in represijo, ki se materializira okrog nezakonitih migrantov na vsakem njihovem koraku.« Po Lee (v Zorn, 2003b), pa postane skupina last policije, ko elite prepustijo probleme te skupine policiji. Ljudje, ki so obravnavani brez političnega statusa, ljudje, ki se gibljejo neregularno, so postali »last policije«.

Po Balibarju (v Učakar, 2017) povezovanje migracij s kriminalom in posledična kriminalizacija migracij opravičuje represivne ukrepe, nasilje in kršenje človekovih pravi. Da so ljudje, ki se

gibljejo neregularno kriminalizirani povejo tudi njihove izjave »nisem kriminalec_ka« (Zorn, 2003b).

Animalizacija ljudi na poti ni samo metafora uporabljena v diskurzu ljudi na poti, ampak politična narativa razmer v katerih poteka njihov boj z mejami. Uporablja se v deportacijskih centrih, ob zapiranju in v taboriščih, kot oblika odpora, ko so ljudje dehumanizirani z »živalskimi razmerami«, npr. metanjem hrane na tla, zapiranjem v »kletke«, spanjem na tleh, zapiranjem v prostore brez svetlobe (Vaughan-Williams, 2015). Derrida (v prav tam, str. 7) trdi, da razlikovanje med živalmi in ljudmi ni samo po sebi dano; termin žival je človeški izum skozi katerega se lahko opredelijo in mu pripišejo hierarhijo po kateri je potrjena prioriteta človeškega življenja. Nečloveškemu drugemu se pripiše živalskost; »najhujšo, najbolj kruto, najbolj nečloveško nasilje je bilo izvedeno proti živim bitjem, živalim ali ljudem, še posebej ljudem, katerim ni bilo dano dostojanstvo biti človek« (prav tam). Kot je izpostavil Wolfe (v prav tam) »'naj ne bi ubijal' razumljeno kot univerzalno vrednotenje, velja samo za oblike življenja, ki padejo znotraj ustreznega okvirja človeške zaščite, to pa je definirano zgodovinsko in kulturno«. Po Derridaju (v prav tam) to kategoriziranje ni naravno dano, ampak je politično konstruirano in kategorizira različne vrednosti življenja, skozi to se kategorizira drugega in opravičuje krutost in nasilje v odnosu do teh drugih. To ustvarja razlikovanje med »primernim« življenjem »regulariziranih« državljanov_k, katerih človečnost je zagotovljena in »nesprejemljivim« življenjem neregularnih migrantov_k, katerih človečnost je vprašljiva (prav tam, str. 8). Da so ljudje na poti dehumanizirani in tretirani kot živali, se kaže tudi v vedno prisotni izjavi: »Nismo živali«, ki jo ljudje stalno ponavljajo. Potreba izreči nekaj tako samoumevnega kaže na prej napisano – da to v sistemu ni več samoumevno, ampak nekaj, kar je treba dokazovati in se za priznanje tega boriti.

V nasilje nad ljudmi, ki se gibljejo neregularno so vpleteni »običajni« ljudje, ki nasilje izvajajo po svoji službeni dolžnosti – pogosto zaradi navodil nadrejenih. To je lahko skrito v birokraciji ali pa se izvaja direktno v policijskih postopkih. Arent (v Cohen, 2006) to poimenuje s pojmom banalnost zla in s tem opiše dejanja Eichmanna, ki je bil eden izmed odgovornih za poboje več milijonov Judov. Banalnost zla temelji na »navadnih« ljudeh, ki poslušajo in izvajajo ukaze, pri čemer ne prevprašujejo etičnosti le teh in tako storijo ali pa so soodgovorni za grozna dejanja. Tudi danes ljudje zaposleni v sistemu nadzora nad migracijami, skozi različne vloge aktivno omogočajo in izvajajo nasilje nad ljudmi, v imenu direktnih navodil, politik in zakonodaj (prav

tam). Petrovec (2015) se sprašuje, če ne gre tukaj za zatiskanje oči, ker je lažje verjeti v »banalnost« kot videti slabo v človeku. Sprašuje se, če ni »navadnost« ljudi zaigrana, saj so le določene okoliščine, ki lahko iz ljudi izvabijo najslabše, do teh pa redko prihaja. Nadaljnje pa pravi, da kljub temu, taki ljudje najdejo načine kako izživeti kar lahko, skozi fizično nasilje v družini, ali pa psihično, ko bi fizično vplivalo na »ugled« človeka. Govori tudi o današnjem sistemu, ki skozi delo, ljudem, ki imajo nadzor nad ljudmi, ne samo omogoča ampak tudi podpira tako obnašanje. Raziskave in eksperimenti pokažejo, da del ljudi ne popusti slabemu, po npr. Miligramovem eksperimentu, je bila to tretjina ljudi. Nasilje, ki se dogaja v institucionalnem okolju, npr. v vojski, policiji, pa po izjavi Petrovca (2015, str. 63) lahko povežem tudi z nasiljem, ki ga nad ljudmi, ki se gibajo neregularno povzroča policija: »Kdor bi povzdignil glas, tvega, da ga obdolžijo izdaje domovine. Maska domoljubja zagotavlja imuniteto.«

Celoten sistem nadzora nad migracijami je poln absurdnosti in vprašanj in ima izredno močan vpliv na duševno zdravje ljudi. Ljudje se sprašujejo zakaj so zaprti, saj niso storili nič narobe in zakaj jim ne verjamejo, pogosto se počutji, da so sami »nori«, v resnici pa je sistem tisti, ki je »nor«. Po mnogih pričevanjih ljudje zahtevajo pravico, pravice pa ne more biti, če bi bila, sistem nadzora ne bi obstajal (Cohen, 2006). To absurdnost pokaže oseba zaprta v deportacijskem centru:

> In če poskušaš razumeti, ne moreš. Celo uradniki za priseljevanje pravijo, da ne morejo razumeti. Če prideš s svojim bratom, izpustijo tvojega brata, tebe pa zadržijo. Enak si. Da, on ima srečo. Prideš iz iste hiše, iste države, od iste mame in očeta in govoriš isti jezik, letiš na istem letalu in prideš sem in imaš isto zgodbo, enega izpustijo, drugemu pa rečejo ne (prav tam, str. 89).

Smrti ljudi na poti so pogoste in so posledica militariziranja meja in posledično siljenja ljudi v bolj tvegane poti, pa tudi nezainteresiranosti EU za omogočanje varne poti. Pri tem pa mislim, da je pomembno poudariti, da te smrti niso nesreče, »naravne katastrofe« itd., ampak izredno lahko preprečljive, namerne smrti, so umori s strani vlad EU, saj so direktna posledica sistema nadzora nad migracijami. Nekaj izmed njih pa je bilo tudi osebno umorjenih s strani policistov_k – ustreljenih, pretepenih, mučenih. Ljudje ne umirajo več samo v Sredozemlju, temveč tudi direktno v naši neposredni bližini – čedalje pogostejše smrti so utopitve v reki Kolpi. Po Albahari in Bauman (v Van Houtum, 2010) so smrti teh ljudi videne kot kolateralna škoda boja proti neregularnim migracijam. Pri nadzorovanju meja se nasilja ne skriva več, to

kar se je včasih dogajalo na skrivaj – npr. nasilni izgoni, pretepanje in mučenje, se sedaj dogaja vsem na očeh (Andersson v Božič, 2015, Božič 2016, str. 239).

3.6.1. POLICIJSKO NASILJE

Policisti_ke se do ljudi na poti pogosto obnašajo nespoštljivo, uporaba nasilja je vsakdanja. Gre se za neenakomerno razporeditev moči, kjer imajo policisti_ke proti ljudem na poti absoluten položaj moči. Odnos policije je le odraz širšega sistema obravnave ljudi na poti in nadzora nad migracijami (Zorn, 2003b). Sovraštvo in nasilje s strani policije pa je hkrati tudi odraz sovraštva v družbi na splošno (Hayter, 2004).

Fizično nasilje nad ljudmi na poti s strani policije je izredno razširjeno in prisotno po celotni Evropi. Ker je ljudem na poti odvzeta pravica do pravic, so prepuščeni policistom_kam, ki lahko z njimi počnejo tako rekoč karkoli, ne da bi komurkoli odgovarjali. Razlika v poziciji moči med policijo in ljudmi na poti je ogromna. Pri opisu nasilja se bom fokusirala predvsem na trenutno dogajanje na Balkanu, zaradi geografske lokacije in lastnega terenskega dela na tem področju. Pomembno se mi zdi poudariti, da, če bom kot primer izpostavila nasilno ravnanje policije v določeni državi, to ne pomeni, da tako ravnanje ni pogosto in del prakse tudi pri policistih_kah v drugih državah.

> Reka je bila poplavljena, saj je deževalo tri dni. Videl sem hrvaško policijo in odločil sem se skočiti v reko in plavati. Res me je bilo strah. Bil je dramatičen prizor. Nihče mi ni hotel dati roke za pomoč, da bi mi pomagal ven iz reke. Ne, samo gledali so me. Če bi umrl, bi bilo boljše za njih. Če preživim in mi uspe priti na drugo stran, me bodo dobili nazaj. Zaradi njih sem se počutil grozno. Če bi se žival utapljala v vodi, bi jo nekdo poskušal spraviti ven (Amnesty International, 2019, str.15).

Nasilje s strani policije pogosto poteka v obliki pretepanja, kraje (denarja, telefonov), uničevanja telefonov, zasmehovanja, zmerjanja, groženj z nasiljem, zapiranja samega po sebi in zapiranja brez hrane, vode in postelj, poniževanja, prisilnega slačenja pred skupino ljudi, tudi, če so hkrati prisotne ženske in moški in osebne preiskave žensk s strani moških policistov (Amnesty International, 2018, Amnesty International 2019, Info Kolpa, 2019, Border Violence Monitoring Network, 2019a, Are You Syrious, 2019a, 2019b). Prijatelj mi je v Franciji razlagal, kako je bil, ko je spal v šotoru, zbujen s solzivcem, uporabljenim s strani policije. V Srbiji pa mi je več ljudi pripovedovalo, kako na vsake toliko časa policija izžene ljudi iz neuradnega

taborišča blizu hrvaške meje in jih odpelje v zaprt center v Preševu. Če želijo center zapustiti, morajo policistom_kam plačati 300 evrov, tega si seveda ne morejo vsi privoščiti, zato nekateri ostanejo zaprti za nedoločen čas. Denar, ki ga policisti in policistke tako ukradejo, pa si pospravijo v žepe.

> Šestnajstletni fant iz Afganistana, ki je bil več kot eno uro zadržan v sobi, je opisal kako so ga policisti pretepali s pestmi in policijskimi palicami. Hrvaška policija je na fantu uporabila tudi električni paralizator in ga metala po kleti in ga potiskala v ta in tisti zid (Border Violence Monitoring Network, 2019a, str. 5).

Hrvaška policija ob nezakonitem izganjanju ljudi, po pričevanjih mnogo ljudi sklene krog ali pa koridor zamaskiranih policistov in iz vozila spušča po 2 do 3 osebe, katere nato pretepejo, uporabljajo pa tudi električne paralizatorje in gumijaste naboje. To počnejo običajno sredi noči in po pretepanju prisilijo ljudi, da odidejo naprej sami po gozdu, pri tem ljudje ne vedo kje se nahajajo, so pretepeni, premraženi, lačni in večkrat brez denarja in možnosti komuniciranja, saj so jim bili telefoni odvzeti (Amnesty International 2019, Info Kolpa, 2019, Border Violence Monitoring Network, 2019, Are You Syrious 2019a, 2019b). Pozimi hrvaški policisti_ke večkrat odvzamejo ljudem obleko in obutev, tako so prisiljeni hoditi več kilometrov po snegu (Info Kolpa, 2019), ljudi pa pogosto silijo tudi v ledeno mrzle reke (Border Violence Monitoring Network, 2019a). Tudi v Calaisu v Franciji je policija stalno izganjala ljudi iz neuradnih taborišč, pri tem pa kradla spalne vreče, šotore, odeje in drugo osebno lastnino. To se je dogajalo sredi zime.

Hrvaška policija po pričevanjih ljudi večkrat pred prevažanjem ljudi na poti, napolni kombi s solzivcem, pozimi vklopi močno klimo ali pa gretje poleti in vozi zelo divje, da je ljudem večkrat slabo, izgubijo zavest (Info Kolpa, 2019, Border Violence Monitoring Network, 2019a). Policija (slovenska, hrvaška, francoska itd.) pogosto ugrablja in zapira ljudi na poti v kontejnerje ali druge podobno ne primerne prostore, za dlje časa, brez vode, hrane in stranišča (Info Kolpa, 2019, Border Violence Monitoring Network, 2019a, Are You Syrious, 2019a, 2019b). Slovenski_e in hrvaški_e policisti_ke pogosto uporabljajo pse, tako za strašenje kot tudi za napade ljudi (Border Violence Monitoring Network, 2019b, str. 7): »Ko te psi napadejo, jih policija ne ustavi. Smejejo se in jim čestitajo.«

> Kako naj zaprosim za azil ali pričakujem zaščito od države, katere policisti me prisilijo, da se slečem do spodnjega perila in začnejo potiskati moje genitalije z drevesno vejo pred mojo ženo in otroci? (Border Violence Monitoring Network, 2019a, str. 12)

Zabeleženih je več primerov streljanja hrvaške policije na ljudi na poti, kljub vsem dokazom pa za napade ni odgovarjal nihče (Are You Syrious, 2019b). Border Violence Monitoring Network, ki spremlja dogajanje na mejah in zapisuje poročila po pričevanju ljudi, ki so doživeli nasilje je izdal podatek, da 19 % zabeleženih nezakonitih izganjanj ljudi vključuje uporabo pištol, pogostost uporabe pa je vsako leto večja. Pod uporabo pištol se šteje grožnja z njimi in streljanje (v zrak, med ljudi ali v ljudi) (Are You Syrious, 2019b).

Kljub sistematskemu nasilju in mučenju s strani hrvaške policije in poročilom o dogajanju s strani mnogih organizacij, tudi UNCHR, hrvaška vlada nasilje vztrajno zanika. Oktobra 2019 pa je Evropska komisija določila, da je Hrvaška pripravljena na pridružitev v Schengen, s to odločitvijo pa je ne samo ignorirala nasilje, temveč ga posledično celo »odobrila«. Odobrila ga je, ker je to odločitev sprejela, kljub kršenju mnogih pogojev, ki jih za vstop v Schengen določa zakonodaja in s tem dala sporočilo, da je to početje sprejemljivo (Human Rights Watch, 2019). Zanikanje nasilja je pogosto, vlade ga opravičujejo tudi s »pomanjkanjem dokazov« v obliki uradnih pritožb, izkušnje nasilja so tretirane kot laži. Nasilje pa se ne samo zanika, ampak rekonstruira in ni več videno kot nasilje, ampak kot zaščita meja in varnosti državljanov_k določene države, kot nujen del varnostnih politik in odziv na grožnjo, ki naj bi jo predstavljale migracije. Tako je videno kot dobrodošlo in hvale vredno ter ločeno od rasizma (Karamanidou, 2016).

Policijsko nasilje se ne dogaja samo v območjih blizu meja ali ljudem, ki meje prečkajo neregularno. Moj cimer v Grčiji, ki je imel status mednarodne zaščite je zaradi slabih izkušenj s policijo zelo redko zapuščal dom in je večinoma ostajal notri cele dneve.

> Prijatelj iz Afganistana, ki ima status mi je razlagal kako te policija tukaj vedno ustavlja in sprašuje za dokumente, pa četudi imaš dokumente in je vse ok, te vseeno kdaj odpeljejo na policijsko postajo, po možnosti na drug konec mesta in te lahko zadržijo tudi za nekaj ur. Povedal mi je primer, ko se je sprehajal po Atenah s svojimi prijatelji od katerih so bili vsi Evropejci, hoteli so iti na pijačo in zabavo. Prišla je policija in je samo njemu rekla za dokumente, ko jih je pokazal in kljub temu, da so v redu, so ga vseeno z avtom odpeljali na drug konec mesta in ga nato spustili tam. (Dnevniški zapis, 14.7.2018)

3.6.2. SPOLNE ZLORABE OTROK BREZ SPREMSTVA

Otroci brez spremstva so otroci, ki se gibljejo sami – brez staršev in bližnjih odraslih sorodnikov. Največ jih je starih med 14 in 17 let in fantov, vseeno pa je veliko otrok tudi mlajših od 14 let in približno 10 % (v letu 2016) je deklet (Freccero, Biswas, Whiting, Alrabe, Seelinger, 2017). Na področju zaščite otrok brez spremstva in otrok, ki se gibljejo neregularno na splošno se v praksi pogosto nasprotuje konvenciji o otrokovih pravicah, kljub temu, da je mnogo držav, ki to počne, podpisnic te konvencije. Posledično so otroci zaprti v centre za tujce, so deportirani, če so v postopku pridobitve mednarodne zaščite so najprej obravnavani kot prosilci in prosilke za mednarodno zaščito in ne kot otroci, upoštevanje otrokove največje koristi pa se v praksi le redko uresničuje (Humphries, 2005).

O spolnem nasilju nad ženskami in dekleti, ki potujejo sama se več govori, med tem, ko je tema spolnega nasilja nad fanti – otroci brez spremstva področje, le redko del programov organizacij v obliki prevencije in podpore (Freccero, Biswas, Whiting, Alrabe, Seelinger, 2017). Ranljivost za spolno zlorabo povečajo neurejenost pravnega statusa otroka in posledičen strah pred vlado in zaposlenimi v njej (večkrat tudi strah pred nevladnimi organizacijami), pomanjkanje ustrezne varne namestitve (spanje v taboriščih, na ulici, po gozdovih itd.), pomanjkanje možnosti zaposlitve oz. zaslužka, revščina, nedostopnost služb za zaščito in podporo otroka, pomanjkanje socialne mreže in podpore – izoliranost (prav tam). Mladoletniki_ce ne morejo osebno prejemati denarnih transferjev preko npr. Westeren Union in so pri tem odvisni_e od druge osebe, da to stori za njih, kar še dodatno poveča njihovo ranljivost in ekonomsko odvisnost. Ranljivosti otrok brez spremstva so posledica imigracijske zakonodaje in celotnega sistema, ki kriminalizira ljudi, militarizacije meja, ki vodi ne samo v nevarnejše poti ampak tudi v še večje finančne stiske, zaradi višjih cen gibanja. Posledica so tudi ne omogočanja varnega prehoda (»safe passage«) in pomanjkanja varnih namestitev, v katerih bi strokovne delavke in delavci prepoznavali specifične potrebe otrok (glede na starost in druge okoliščine) in se na njih odzivali.

Pomembno je poudariti tudi, da, ko govorimo o otrocih brez spremstva, starih npr. med 15 in 17 let, veliko programov ni prilagojenih njihovim potrebam in starosti, saj so kljub temu, da so otroci in potrebujejo posebno zaščito in podporo, vseeno zelo avtonomni v mnogih vidikih, saj so bili v to prisiljeni skozi neregularno gibanje (Freccero, Biswas, Whiting, Alrabe, Seelinger, 2017). Varnih namestitev za fante brez spremstva, ki niso mlajši od 15 ali 14 let je v mnogih

državah po Evropi zelo malo. Problem pa je tudi, da veliko fantov ne želi bivati v njih in zato večkrat zbežijo ali pa, kljub tveganju in ranljivem položaju ostanejo zunaj njih. Razlogi za to so različni, eden izmed njih je ravno neustreznost programov, kjer so prisiljeni živeti po strogih pravilih v ostrem nasprotju z življenjem zunaj namestitev, lahko je prisotno tudi nezaupanje strokovnim delavkam_cem. Z življenjem v namestitvi se prekine možnost zaslužka, zaslužek pa je lahko nujen za plačilo dotedanje in nadaljnje poti ali pa za pošiljanje denarja družini v izvorni državi. Prekine se tudi enostavnejša povezava z tihotapci in nadaljnjim načrtovanjem poti ter mrežo ljudi, ki bi jih lahko pri tem podprla, pa tudi možnost poskusov nadaljnjega gibanja in neregularnega prečkanja meje, za katerega je treba bivati v bližini le te. Našteti razlogi se nanašajo na fante, ki se ne nahajajo v ciljni državi in temeljijo na mojih pogovorih in opažanjih situacije predvsem v Grčiji, Franciji (Calaisu – fantje, ki želijo oditi v Veliko Britanijo) in Srbiji.

V Grčiji, sploh v Atenah se poroča o pogostih spolnih zlorabah fantov s strani lokalnega prebivalstva, v zameno za denar. Storilci so v večini primerov starejši moški, do fantov pa pristopajo v javnem prostoru, npr. parku (Freccero, Biswas, Whiting, Alrabe, Seelinger, 2017). Podobno se dogaja tudi drugje, v Calaisu v Franciji, so mi na primer ljudje povedali o avtomobilu, ki prihaja do neuradnega taborišča, z moškimi v avtomobilu pa se odpeljejo fantje, ki so spolno zlorabljeni, dobijo pa cigarete in redbull.

Spolne zlorabe pa se dogajajo tudi znotraj skupnosti, kar je še bolj nevidno in o čemer se še redkeje govori. Spolne zlorabe znotraj skupnosti[2] večkrat temeljijo na »zaščiti« – zaradi ranljivega položaja otroka brez spremstva, otrok dobi v zameno za spolno zlorabljanje zaščito pred drugimi, običajno to poteka od osebe, ki ima višji položaj moči znotraj skupnosti, pogosto tihotapec. Primeri pa so lahko dosti bolj kompleksni, ko pride do razmerja moči. V Srbiji je bil petnajstletni otrok brez spremstva, ki je bil znotraj skupnosti na dobrem položaju moči, ker naj bi bil tihotapec, kasneje, ko je prišel njegov starejši bratranec, pa ga je ta po besedah osebe iz skupnosti, spolno zlorabljal. Tukaj se gre za stičišče dveh nasprotnih položajev moči, kar pokaže kompleksnost samega razmerja moči znotraj skupnosti in ranljivost otrok, tudi če so

[2] Zapis temelji na pogovorih z aktivistkami, aktivisti, prostovoljkami, prostovoljci, prijatelji in prijateljicami in ljudmi na poti, pa tudi na lastnih opažanjih na terenu, saj te teme nisem zasledila v nobeni literaturi.

prisotni starejši sorodniki. V spolne zlorabe je večkrat vpleten tudi alkohol, sploh, če se gre za otroke, ki ga niso navajeni piti in ima na njih zato toliko hitrejši in močnejši vpliv.

Za delo z otroki brez spremstva se mi zdi zelo pomembno zavedanje tega in spremljanje dogajanja z otrokom, kar seveda ni dovolj, je pa žal izredno težko otroka zaščititi znotraj skupnosti, ob množičnem pomanjkanju varnih namestitev in organizacij, ki imajo sredstva za podporo otroku, hkrati pa tudi nestrinjanju otroka, da bi zapustil skupnost, če to pomeni oditi stran od bližine meje in stran od mreže ljudi, ki so potrebni za lažje prečkanje meje. V mnogih tranzitnih državah pomanjkanje kakršnega koli pravnega statusa otroka onemogoča zaščito, oz. zahteva s strani otroka, da v zameno za zaščito izgubi možnost gibanja in varnost pred zapiranjem, deportiranjem in drugimi praksami. Dokler obstaja sistem nadzora nad migracijami v kakršnikoli obliki, sploh pa v današnji, je to še ena izmed mnogih posledic nasilnega sistema.

3.6.3. ŽIVLJENJSKE RAZMERE KOT NASILJE

> Življenje v taki anksioznosti in nesigurnosti, mi ljudje smo v stalnem šoku; dnevno občutimo paniko in travmo. Poškodbe povzročamo sebi in drugim. Celo otroci se samopoškodujejo in poskušajo narediti samomor. *Kje je varnost?* (Parwana Amiri v Infomobile, 2019b)

Enega od vidikov strukturnega nasilja predstavljajo tudi življenjske razmere v katerih so ljudje na poti prisiljeni bivati. Življenjske razmere se razlikujejo po državah in taboriščih, pogosto ljudem ni na voljo tušev ali pa so te v tako majhnem številu, da je potrebno v vrsti čakati več ur. Tudi stranišča so neustrezna, umazana in v majhnem številu. Ljudje so večkrat prisiljeni bivati v šotorih, tudi v temperaturah pod ničlo in v deževnih obdobjih. Hrana je v omejeni količini, večkrat samo kruh in pašteta O hrani v taborišču (v Moriji – v Grčiji) pove oseba, ki tam biva (v Infomobile, 2019a):

> Obesim obleke in utrujeno hodim, zopet, do vrste za večerjo – večerje samo po imenu. Suh kruh, en paradižnik in eno jajce. Kruh moramo zmočiti, da ga lahko žvečimo. To ni nobena večerja. Ko nimamo nič za jesti, moramo jesti kruh s čebulo (to je pekoče za otroke, ampak poskušamo jesti veselo).

Ljudje nimajo nobene varnosti in privatnosti, če ne živijo v šotorih, so pogosto prisiljeni deliti sobe z večjim številom ljudi, ali pa je npr. v eni sobi nastanjenih več družin. Pogosto ljudje nimajo dostopa do oblek, ki jih potrebujejo, tudi pozimi, zato ne redko nimajo zimskih jaken,

tudi v temperaturah krepko pod ničlo. Po besedah Feruze (v The Guardian, 2020): »Otroke je tako zeblo prejšnjo noč, nobenih odej nismo imeli. Moj sin je bolan, drhti in se trese«. Enako je z obutvijo, zato so ne redko tudi v snegu ljudje v sandalih in bosi, ali pa v premajhni in neustrezni obutvi s stopali polnih ran in žuljev, večkrat vnetih. Ljudje so pogosto prisiljeni v brezdomstvo – spanje na ulici. V azilnem domu v Ljubljani so ljudje prisiljeni za vsako malenkost prositi socialno delavko, socialnega delavca, tudi za WC papir.

Center za tujce Tychero, ki se nahaja v Grčiji, ob meji s Turčijo je po Pro Asyl (v Vaughan-Williams, 2015, str. 4) nekdanje skladišče s slabo ventilacijo, v katerem je zaprtih povprečno 180 ljudi v dveh celicah, kar znaša približno 40 cm² osebnega prostora na osebo, zato ljudje spijo v sedečem položaju. V centru so pozimi temperature do -10 stopinj pod ničlo, poleti pa ni nobene metode ohlajanja. Podobne razmere so po drugih centrih za tujce v Grčiji, v Soufliju so ljudje prisiljeni spati v odplakah, v Fylakiu pa poskušajo jesti manj hrane, da se izognejo pogostejši uporabi stranišča (prav tam).

Po besedah Alija: »Včasih smatramo Morijo kot samo prostor čakanja na smrt. Življenje v Moriji je nemogoče – verjemi mi – večina od nas se je psihično spremenila odkar smo tu. Nekaterim ljudem se je zmešalo« (The Guardian, 2020). V taborišču Moria, na Lesbosu, je trenutno več kot 19.000 ljudi, čeprav ima taborišče prostor za samo 2.800 ljudi. V Moriji so pogosti pretepi in nasilje, kot posledica izredne preobremenjenosti, prostorske stiske, dolgega čakanja in totalno nehumanih razmer, saj je po Zdravnikih brez meja, nasilje direktno povezano s prenatrpanostjo – večja kot je ta, pogostejše je nasilje. Po besedah osebe iz zdravnikov brez meja: »Vsega nam primanjkuje v Moriji: hrane, tušev, stranišč… Za vse moraš stati v vrsti tukaj, ves čas« (Info migrants, 2020b). Parwana Amiri (v Info migrants, 2020a), stara 16 let, je z družino preživela tri mesece v Moriji, kjer je začela pisati »pisma svetu« o svojih pričevanjih in pogovorih z drugimi ljudmi, ki živijo v taborišču: »Če živiš v pogojih, ki niso primerni niti za živali, nasilnih pogojih, potem lahko tudi sam_a postaneš nasilen kadarkoli; čeprav si deliš isto bolečino. Počutim se nemočno proti temu nasilju. Čutim kako se plazi v naše žile. Nočem postati del tega«.

> Danes mi je K[3] pokazal brazgotine na rokah, brazgotine od ugasnjenih cigaret. Vprašala sem ga kaj se je zgodilo, odgovoril mi je samo Bolgarija. Vprašala sem ga ali so mu to storili drugi. Rekel je: »Ne. Sam sem to naredil. Zmeša se ti. Vsem se zmeša.« Ostala sem brez besed. Kaj pa naj bi odgovorila na to? (Dnevniški zapis, 29.5.2018)

3.6.4. NASILJE S STRANI LOKALNEGA PREBIVALSTVA

Nasilje proti migrantom_kam s strani lokalnega prebivalstva je del rasističnega diskurza proti migracijam in nadzora nad migracijami, saj te kategorizirajo in izključujejo ljudi, legitimirano je skozi dolgo trajajoče nasilje nad migranti_kami; po Soloms in Schuster je skrajna manifestacija rasizma (v Karamanidou, 2016, str. 4). Nasilje nad migranti in migrantkami je pogosto videno kot vrsta izoliranih primerov, ne pa kot sistemska in družbena praksa (prav tam, str. 7). Po Karamanidou (prav tam) pa se nasilje in napade pogosto ne označi kot storjene z rasističnim in sovražnim motivom, temveč se to ideološko ozadje iz uradne narative zbriše. Nasilje pa je videno kot čustveni odziv, temelječ na strahu in nesigurnosti, ki jo doživlja javnost, videno je tudi kot »vrlina« (prav tam, str. 12). Kot sem napisala že zgoraj (po Balibar 2004), je ena od značilnosti današnjega rasizma prav to, da so sovražni (rasistični) odzivi naturalizirani.

Nasilje s strani lokalnega prebivalstva se izkazuje v različnih oblikah. Ena izmed oblik so tudi demonstracije proti migrantom_kam, pogoste so npr. ob nameri postavitve novega taborišča. Tudi v Sloveniji je bilo v zadnjih letih takih demonstracij veliko; na primer, ko je vlada želela omogočiti manjšemu številu mladostnikom beguncem brez spremstva odrasle osebe prostore za bivanje v dijaškem domu v Kranju. Na to odločitev se je del javnosti odzval z ogorčenjem in protestom; »starši so zagrozili celo z izpisom otrok iz dijaškega doma«. Zaradi takega odziva, se projekta tudi ni izvedlo in se otrok nikoli ni naselilo v dijaški dom Kranj (Košir, 2016).

Nasilje v Evropi narašča, tako kot se povečuje moč skrajno desničarskih političnih strank. Napadi potekajo tako s strani posameznikov_c, kot skupin vigilantov in paramilitarnih skupin (Petkova, 2016). Kushner (2003) poroča, da je bilo od leta 2001 do 2003 v Veliki Britaniji več

[3] Prijatelj v zapisu je pokojni, umrl je julija 2019, po treh letih življenja v Srbiji, življenja v zapuščenih stavbah brez strehe, vode, elektrike.

kot 2000 fizičnih napadov na prosilce_ke za mednarodno zaščito. O teh zločinih pa se v medijih redkeje poroča. Prijatelj je bil napaden in pretepen s strani skupine moških, ko je odhajal iz fitnesa v Ljubljani. Kolegica pa mi je opisala primer, v Calaisu, ko je avto namenoma povozil mladostnika, ki se je sprehajal ob cesti. Mladostnik je imel zlomljeno roko, na pomoč pa je poklical kolegico, saj se na policijo ni želel in niti mogel obrniti. V letu 2017 so se napadi na azilne domove po Nemčiji dogajali skoraj vsak dan, v prvih devetih mesecih leta 2016 pa je bilo izvedenih skoraj 900 napadov. Večina napadov temelji na skrajno desničarski ideologiji. Napadi pa vključujejo požige, uporabo eksplozivov, poškodbo posesti in fizično nasilje (Goebel, 2017). Februarja 2020 je oseba v Nemčiji streljala in umorila devet ljudi, vsi umorjeni pa so bili priseljenci. Napad je bil izveden z rasističnim motivom; Mehmet Tanriverdi, predsednik nemško-kurdske skupnosti se je odzval: »Nikjer nismo varni. Vendar se ne smemo bati. Pokončno moramo stati proti skrajnem desničarskem ekstremizmu, iti moramo na ulice« (Kaschel, 2020).

Nasilje s strani lokalnega prebivalstva poteka tudi skozi izključevanje in segregacijo ljudi. Nasilje je, ko ljudje ne dajo stanovanja v najem osebi, ki jo označijo kot »tujca_ko«, kar se dogaja zelo pogosto; ko se po pripovedovanju prijateljev ljudem prepreči vstop v nočni klub in v lokale ter trgovine; ko se ljudje v čakalnici pritožijo, ker je med pacienti in pacientkami tudi oseba s temnejšo barvo kože; ali pa ko vprašajo osebo v frizerskem salonu za osebni dokument.

Sistem nadzora nad migracijami se pogosto zanaša na posameznike_ce, lokalne prebivalce_ke - na »običajne« državljanke in državljane ki na podlagi lastne iniciative pomagajo pri nadziranju ljudi, ki se gibljejo neregularno (Cohen, 2006). Delujejo v različnih oblikah, pogosto tako da sodelujejo s policijo pri iskanju ljudi na poti – policijo npr. obveščajo o lokaciji ljudi in prijavljajo ljudi, pri katerih so nastanjeni ljudje na poti. Primer tega je dogajanje v Sloveniji, kjer v območju blizu meje ljudje aktivno sodelujejo pri policijskem pregonu in nadzoru ljudi, saj policijo pogosto obveščajo, če vidijo ljudi, za katere mislijo, da se gibljejo neregularno. Prijateljica mi je povedala za primer, ko je več ljudi v vasi v Sloveniji, blizu meje s Hrvaško, fizično zadržalo osebo, ki se je gibala neregularno, do prihoda policije. Primer je tudi, da so organizaciji v kateri državi, v kateri sem delala, pred mojim prihodom, sosedje klicali policijo, češ da v hiši organizacije skrivajo »ilegalne migrante_ke«, na kar se je policija tudi odzvala in hišo pregledala.

3.7. NEZAKONITI KOLEKTIVNI IZGONI – »PUSHBACKS«

Onemogočanje ne samo pridobitve mednarodne zaščite, temveč že zahteve po začetku postopka za pridobitev le te, je ena izmed metod, ki izredno otežuje mobilnost ljudi in hkrati krši že tako redke pravice, ki po zakonodaji pripadajo ljudem, ki se gibljejo neregularno, deluje pa v kontekstu eksternalizacije meja.

Nezakoniti kolektivni izgoni (oz. »push backs«) so po Amnesty International (2018, str. 4) »nezakonite prisilne operacije, v katerih oblasti ljudem odrečejo vstop v državo ali jih vrnejo nazaj v drugo državo, iz katere so prišli, pri čemer jim odvzamejo postopkovna jamstva in možnost, da zaprosijo za azil«. Torej ljudi, ki se gibljejo neregularno, ob vstopu v državo oz. na ozemlju države v katero so vstopili preko zelene meje, policija izžene nazaj v državo iz katere so prišli, ne glede na to, če oseba izrazi, da bi zaprosila za azil oz. mednarodno zaščito.

Taki izgoni so nezakoniti, ker predstavljajo:

> kršitev mednarodnega prava, vključno s 13. členom Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, 33. členom begunske konvencije iz leta 1951, 3. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah (prepoved mučenja ter ponižujočega in nečloveškega ravnanja) ter v povezavi s tem 13. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah (pravica do učinkovitega pravnega sredstva) in s 1. členom Protokola številka 7 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah (postopkovna jamstva v primeru izgona tujcev). Prav tako kršijo zakonodajo EU, in sicer člene 18 (pravica do azila), 19 (varstvo v primeru odstranitve, izgona ali izročitve) in 47 (pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča) Listine o temeljnih pravicah Evropske unije (Amnesty Inernational, 2018, str. 12).

Nezakoniti kolektivni izgoni se dogajajo tako na morju, kot na kopnem, v različnih državah po svetu in v Evropi. Španski enklavi Melilla in Ceuta nezakonito izganjata ljudi nazaj v Maroko že od leta 2005, španska vlada pa je aprila 2015 sprejela zakon, da bodo ne-državljani_ke EU izgnani_e ob neregularnem prečkanju meje. Nezakonite izgone spremlja nasilje, ki se pogosto konča z resnimi poškodbami in z umori, za katere ne odgovarja nihče. Evropsko sodišče za človekove pravice je oktobra 2017 obsodilo izganjanje ljudi iz španskih enklav v Maroko in jih označilo kot nezakonite, saj kršijo Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, to pa ni ustavilo nadaljnjih nezakonitih izgonov (European Center for Constitutional and Human Rights, 2019).

Francija nezakonito izganja ljudi nazaj v Italijo vsaj od leta 2014, vendar se tako pogostost kot nasilje, ki spremlja nezakonite kolektivne izgone stopnjuje. Nezakonito so v Italijo izgnani tudi otroci brez spremstva, ki so skupaj z drugimi prisiljeni ostati v kontejnerjih po 12 pa tudi do 20 ur, brez hrane in z malo vode. Francoska vlada ne dovoljuje dostopa do območja s kontejnerji, zavrnila ga je tudi članom Evropskega parlamenta (Are You Syrious, 2019a).

Nezakoniti izgoni ljudi se dogajajo tudi po celotnem Balkanu. Slovenska policija je začela nezakonito in sistematsko izganjati ljudi junija 2018, na to kažejo pričevanja ljudi in statistični podatki, po katerih je od takrat viden močan upad ljudi, ki so izrazili namero zaprositi za mednarodno zaščito. Slovenska policija preda ljudi hrvaški, ta pa jih nato izredno nasilno izžene v BiH (Amnesty International, 2018). Po pričevanjih ljudi, so slovenski policisti_ke zahtevo po azilu ignorirali_e, ali pa se odzvali_e z besedami, da Slovenija nima azila. Veliko je tudi pričevanj o neustreznosti prevajalcev, ki so pogosto nesramni, se norčujejo, zmerjajo, ne prevajajo ali pa prevajajo lažno. Ljudi se sili podpisati papirje v jeziku, ki ga ne razumejo, prevajalci pa besedila ne prevedejo (prav tam). Slovenija nezakonito izganja ljudi tako, da jih preda hrvaški policiji na podlagi meddržavnega sporazuma, ki pa ni skladen z mednarodnim pravom. Hrvaška policija je izredno nasilna do ljudi na poti, kljub temu, da se slovenska policija tega zaveda, vseeno ne preneha z nezakonitimi push-backi na Hrvaško (prav tam).

4. AVTONOMIJA MIGRACIJ

Teorija avtonomije migracij je poskus, kako videti migracije ne samo kot odziv na ekonomske in politične potrebe, ampak kot sestavni del v oblikovanju družbe. Ta pristop omogoča videti migracije kot politično in družbeno gibanje. Prej kot na nadzor se osredotoči na družbene in subjektivne vidike gibanja. Migracije vidi kot avtonomne, migrante in migrantke pa kot tiste, ki razvijajo svojo logiko, motivacijo, strategije mobilnosti. Državni nadzor pride šele kasneje – kot nekaj na kar se odzovejo, ne pa v obratni smeri. Ljudje na poti se srečujejo z močnim odporom, nadzorom in nasiljem, vendar se na to ne samo odzivajo, temveč ustvarijo nove realnosti, ki jim omogočajo, da se gibljejo proti in preko nadzora. Pristop k migracijam skozi perspektivo avtonomije ne zanika različnih razlogov in oblik gibanja, temveč poudarja to, kar jim je skupnega – boj za gibanje, ki se sooča s sistemom nadzora nad migracijami. Ljudi se razvršča v kategorije glede na različne razloge za gibanje, te kategorije pa niso nevtralne, saj se na podlagi njih določa upravičenost in »legalnost« gibanja, hkrati pa se ne upošteva, da se migrantke_i večkrat znajdejo v večkratnih kategorijah (Papadopolous, Tsianos, 2013).

Ljudje brez ustreznih dokumentov so pogosto videni kot grožnja ali žrtve, ne pa kot subjekti, agenti_ke in udeleženci_ke sposobni_e postavljati zahteve. Kategorija ljudi brez ustreznih dokumentov je široka, saj lahko vključuje tudi ljudi s tako imenovanim »prekarnim statusom«. Kljub strahu in nesigurnosti, ki jo življenje brez statusa prinaša, pa ljudje kljub temu živijo na način, ki ni odvisen samo od strahu pred avtoriteto (Nyers, 2010). Ranljivost ljudi na poti seveda ni naravna ranljivost, ampak je konstruirana s strani države skozi sistem nadzora nad migracijami (Nyers, Rygiel, 2012).

Prvi pomen migracij skozi pristop avtonomije migracij je empirični – vključuje boj in taktike, ki se izognejo nadzoru. Drugi pomen pa je, da migracije negujejo vero v možnost svobodnega gibanja. Ta pomen se povezuje z afektivnim zamišljanjem in obstaja virtualno, materializira pa se z raznolikim gibanjem ljudi (Papadopolous, Tsianos, 2013). Mitropoulos (v Nayers, 2010) opiše migracije kot strategijo, ki med drugim deluje proti globalni politični ekonomiji dela, spola in želja. Vidik migracije kot strategije poudari avtonomijo in preseže običajno razmišljanje o migracijah, ki temelji na »push« in »pull« efektu. Po Mitropoulousu koncept avtonomije migracij vztraja na tem, da politika ne rabi biti izključno last države in subjektov le te (prav tam).

Skupno znanje, sodelovanje, podpora in strategije ljudi na poti, ki je namenjeno ohranjanju mobilnosti in izogibanja nadzoru Papadopolous in Tsianos (2013) poimenujeta »skupno-v-gibanju« (»mobile commons«, prevod po Lipovec Čebron, Zorn, 2016, str. 69). Organizacija ljudi na poti – »skupno-v-gibanju« ne zruši koncepta državljanstva, omogoči pa premik od njega kot centralnega v migracijski politiki in v akademskih raziskavah (Papadopolous, Tsianos, 2013). »Skupno-v-gibanju« po Papadopolous in Tsianos (prav tam) vsebuje:

- Nevidno znanje o mobilnosti, ki kroži med ljudmi na poti in med ljudmi, ki se želijo nekje ustaliti (znanje o prečkanju meje, poteh, zatočiščih, policijskemu nadzoru, načini izogiba kontroli in znanje o obstoječih skupnostih, dostop do zdravstva in izobrazbe itd.)
- Inftastrukturo povezovanja, ki je ključna za širjenje tega znanja in, ki skozi različne načine kot so od ust do ust, socialna omrežja, alternativne baze itd., to znanje zbira, posodablja in širi naprej
- Množičnost neformalne ekonomije, ki pokriva ekonomske aktivnosti in storitve, ki niso enostavno dostopne skozi javni ali privatni sektor (kako najti in plačati zdravnika_co, odvetnika_co, kako najti delo, kako pošiljati in prejemati denar, kako najti ustreznega tihotapca itd.)
- Oblike transnacionalnih skupnosti– podporniki ljudi, ki se gibljejo neregularno (različne skupine, organizacije, nevladni sektor, politiki_čarke itd.)
- Politiko skrbi (prijateljstvo, ne vrnjene usluge, podpora, zaupanje, skrb za otroke in sorodnike drugih ljudi itd.)

4.1. TIHOTAPLJENJE

Tihotapljenje ljudi je po Protokolu proti tihotapljenju migrantov po kopnem, morju in zraku (v Bučar Ručman, 2014, str. 303) definirano kot »posredovanje pri nezakonitem vstopu osebe v državo pogodbenico, ki ni njen državljan ali nima stalnega prebivališča v njej, zaradi pridobitve neposredne ali posredne, finančne ali druge premoženjske koristi.« Trgovina z ljudmi pa je po Protokolu za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi definirana kot (prav tam, str. 304):

> novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje vključuje vsaj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov.

Po Bučar Ručmanu (prav tam) je ključna razlika med tema, da se gre pri tihotapljenju za storitev, pri katerem jo zahteva oseba sama s soglasjem, odnos pa se po tem preneha. Pri trgovini z ljudmi pa se odnos začne s prevaro, grožnjo ali nasiljem in temelji na izkoriščanju. Čeprav je pogost diskurz, ki termin tihotapljenje enači s trgovino z ljudmi, je pomembno ta dva pojava ločiti, saj se med seboj bistveno razlikujeta.

Vlade in mediji krivijo za smrti, poškodbe in travme na poti tihotapce. Prikazujejo jih kot kriminalce, ki izkoriščajo trpljenje ljudi na poti, pri tem pa pridobivajo ogromne zaslužke. Tihotapljenje pa je le odgovor na preprečevanje in nadziranje gibanja ljudi in je direktna posledica sistema nadzora nad migracijami (Zhang, Sanchez, Achilli, 2018, Triandafyllidou, 2018, Watson, 2015). Nadzor nad migracijami v resnici ne deluje (Hayter, 2004, Bučar Ručman, 2014, Cohen, 2006….), poostren nadzor gibanja pa preusmeri ruto ljudi, običajno v nevarnejšo in bolj tvegano pot, kar vodi v večje število smrti, poškodb in travm na poti ter v večje število tihotapcev, višje stroške neregularnega gibanja in pogosto totalno odvisnost od tihotapcev pri neregularnem gibanju (Bučar Ručman, 2014, Zhang, Sanchez, Achilli, 2018, Triandafyllidou, 2018, Watson, 2015). Visoke cene tihotapljenja so med drugim odvisne od tveganja, nadzora meja in težavnosti poti. Tihotapljenje pa je tudi izredno tvegano delo, zaradi preganjanja s strani vladnih organov in nevarne poti. Ko se združi visoke stroške in tveganje je težje govoriti o bajnih zaslužkih, ki naj bi jih tihotapci prejemali (Watson, 2015).

Posledica vse večjega nadzorovanja gibanja z novo moderno opremo in tehnologijo pa je tudi zmanjšanje neformalnega tihotapljenja, ki je potekalo v obliki direktnih dogovorov, brez posrednikov med ljudmi, ki so potrebovali storitev in ljudmi, ki so jo poleg svojega dela (npr. vožnje tovornjaka ali ladje) nudili in pogosto ni bilo videno kot »ilegalno« in »kriminalno«. Dodatno je k temu pripomoglo še ostro preganjanje tihotapcev, tudi, če delujejo iz izključno humanitarnih razlogov in ne za plačilo. Vse to je vodilo v večjo organizacijo in

profesionalizacijo tihotapcev in ponekod tudi v nastanek tihotapskih združb (Triandafylliodu, 2018).

Tihotapljenje je kompleksen sistem odnosov med ljudmi, ki so vpleteni. Tradicionalno tihotapljenje temelji na zaupanju, odločitev za tihotapca pa nastane na podlagi priporočil in izkušenj ljudi iz iste skupnosti (Triandafylliodu, 2018). Slack in Martinez (v prav tam) govorita o ločenosti med zadovoljstvom z tihotapcem, ki je povezano s samo uspešnostjo dosega cilja in z priporočanjem tihotapca, ki pa je povezano s kvaliteto in varnost storitve. Profesionalizacija tihotapljenja kot direktna posledica mejnega sistema EU (in mnogih drugih držav), pa se odmika od tradicionalnih odnosov zaupanja in direktnega dogovarjanja, to vodi v zmanjševanje možnosti vpliva na oblike, kvalitete in cene storitev s strani ljudi, ki se gibljejo neregularno (prav tam). Kljub čedalje večji profesionalizaciji tihotapljenja, ljudje, ki se gibljejo neregularno niso v pasivni vlogi in imajo, glede na razmere na posameznih delih poti, različne stopnje vpliva na storitve, različne odnose z tihotapci in različno stopnjo možnosti izbiranja oblike in cene storitev (Zhang, Sanchez, Achilli, 2018).

Diskurz tihotapcev kot izkoriščevalcev in oseb, ki se neregularno gibljejo kot žrtev, ne zajame in prikaže kompleksnosti odnosov, spregleda pa tudi obojestransko korist vpletenih. Ljudje so, če se želijo gibati, pogosto prisiljeni iskati storitve tihotapljenja, vendar to ni krivda tihotapcev. Pomembno je razumeti tudi fluidnost vlog, saj je veliko tihotapcev tudi samih ljudi na poti, ki v neki fazi poti, za krajši ali daljši čas prevzamejo še dodatno vlogo. Tako imajo tihotapci pogosto dvojno vlogo in so tudi sami podvrženi sistemu nadzora in nasilju s strani policije in drugih v sistemu (Zhang, Sanchez, Achilli, 2018). Po Sharmi (v Watson, 2015) pa ljudje, ki se gibljejo neregularno redko vidijo tihotapce kot kriminalce, najpogosteje jih namreč vidijo kot ljudi, ki so jim omogočili nadaljevanje poti.

Nasilje s strani tihotapcev se dogaja in je o njem potrebno govoriti, ter se nanj odzivati. Nasilje pa ni pravilo in ni del storitve tihotapljenja. Pogostejše je v primerih, ko se poveča odvisnost ljudi od storitev tihotapljenja, saj tako tihotapec pridobi večji položaj moči v odnosu, kar lahko vodi v zlorabe moči. Po raziskavah so Zhang, Sanchez in Achilli (2018) prišli do ugotovitev, da v večini raziskanih primerov do nasilja ni prišlo, saj so tihotapci in ljudje, ki iščejo storitve pogosto člani istih skupnosti in socialnih mrež. Po lastnih pogovorih z ljudmi na poti, so mi sogovorniki povedali, da je nasilje pogostejše, ko imajo manjšo možnost izbiranja tihotapca in

so zato primorani izbrati tihotapca, ki ni iz njihove skupnosti. To sovpada z zgornjimi ugotovitvami, saj se s tem zmanjša odgovornost skupnosti.

5. »SVET BREZ MEJA« ALI »NIHČE NI ILEGALEN«

Po Cohenu (2006) je popolna ukinitev nadzora nad migracijami eno izmed zadnjih intelektualno prepovedanih področij človeškega diskurza. Karikirano je kot politično tako ekstremno kot ukinitev sužnjelastništva na ameriškem Jugu v času pred ameriško secesijsko vojno.

Sistem kontrole imigracij je inherentno rasističen – temelji na prepričanju, da so do življenja na nekem ozemlju upravičeni samo že obstoječi ljudje oz. ljudje določene etničnosti. Temelji na rasističnih argumentih, drugače se tega sistema ne da razložiti. Ljudje, ki so podvrženi nadzoru in zaradi njega trpijo ali so na robu preživetja, jih nikoli ne bodo razumeli in občutili kot pravične (No One Is Illegal Group, 2003, Cohen, 2006). Sistem nadzora nad migracijami ne samo reflektira nepravičnost, ampak jo tudi proizvaja (Nyers, Rygiel, 2012). Verjetno se veliko ljudi, ki podpira neko obliko nadzora nad migracijami, ne bi videlo kot rasistične. Nadzor nad migracijami legitimira in institucionalizira rasizem in povzroča ogromno trpljenja in zlorab človekovih pravic. Njihov izvor je neločljiv od sovraštva in diskriminacije. Pogosti so liberalni pozivi k reformi sistema, k pravičnejšemu sistemu nadzora, sistem nadzora nad migracijami pa ne more biti pravičen, saj bi, četudi se ne bi diskriminiralo na podlagi religije, etničnosti, vedno ostala diskriminacija na podlagi države rojstva, da je oseba »tujec_ka« (Hayter, 2004). Neenak dostop do mobilnosti ima po Pallittu in Heymanu (v Učakar, 2017, str. 44): tri osi: »neenake pravice, neenaka tveganja in neenako hitrost.«

Po zloženki kolektiva Sans-papiers Ile-de-France (v Hayter, 2004, str. 146): »Tolerirati to situacijo pomeni tolerirati apartheid na svetovni ravni […] kar pa se tiče revščine, izkoriščanja in represije, pa ne poznajo nobenih meja«.

> Nasprotujemo deportacijam, ker je svoboda gibanja načelo, na katerem se ne more sklepati kompromisov; ker nam ni sprejemljivo, da zgolj kos papirja določa usodo posameznic_kov. Borimo se za pravico do gibanja v najbolj konkretnem pomenu, kot je možnost potovanja in naselitve, kjerkoli si želimo, brez ovir; saj ta boj vključuje tudi zavrnitev družbenega nadzora, ki spravlja v trpljenje vse nas, ne glede na to ali imamo dokumente ali ne (Zloženka Collectif Anti-Expulsions de Lille v Hayter, 2004, str. 146).

Denarna nakazila družini v večinskem svetu, s strani delavk in delavcev, so verjetno eden izmed trenutno najpomembnejših mehanizmov za uravnavanje neenakomerne razporeditve denarja po svetu. Višina skupnih denarnih nakazil, ki jih pošiljajo družinam je težko določljiva, vendar so tudi uradne številke višje od denarja namenjenega razvojni pomoči (Heytar, 2004).

Splošna deklaracija človekovih pravic, ki je bila razglašena leta 1948, v 13. členu govori o pravici do svobodnega gibanja znotraj meja določene države in o pravici zapustiti državo in se vrniti v lastno državo. V 14. členu govori o pravici iskanja in uživanja pribežališča pred preganjanjem v drugih državah, kar se sklicuje na pravico do mednarodne zaščite (Splošna deklaracija človekovih pravic: Varuh človekovih pravic RS). Tako se po deklaraciji človekovih pravic pravica do gibanja razteza samo do meja države, pravica zapustit državo pa ni preveč smiselna, če ji ne pripada pravica vstopiti v drugo državo.

Vlade in splošna javnost med drugim pogosto uporabljajo argument ohranjanja lastnega privilegija kot argument proti ukinitvi sistema nadzora nad migracijami. Pri tem ne vidijo nič spornega in ne-etičnega, ampak obratno – dejanje neregularnega gibanja obsodijo kot ne etično. To temelji na predvidevanju, da imajo le oni izključno pravico do nadzora, upravljanja in navsezadnje lastništva nekega kosa ozemlja (Hayter, 2004). Politik Thornett (v prav tam, str. 160) je rekel, da bi podpiral ukinitev nadzora nad migracijami, tudi, če bi le to imelo negativen učinek na lokalno ekonomijo, saj »Britanski_e delavci_ke nimajo nobene od boga dane pravice do posebnih privilegijev«. Pogost mit, predstavljen kot absolutna resnica, ki se jo redko prevprašuje je tudi, da bi ob ukinitvi nadzora nad migracijami prišle ogromne množice ljudi, ki bi »preplavile« Evropo. To ni res, saj, če je le mogoče, želi večina ljudi ostati tam, kjer živijo (No One Is Illegal, 2003), oz. kot pravi Hayter (2004, str. 154): »In, čeprav se zdi to presenetljivo rasistom, ki se tresejo ob možnosti invazije množic, so ljudem všeč njihove lastne države in kulture«. Ukinitev nadzora nad migracijami ni čudežna rešitev za ukinitev revščine in izkoriščanja, je pa pomemben korak na poti (Cohen, 2006).

Proti ukinitvi nadzora nad migracijami in proti pravici do gibanja je torej postavljenih nekaj argumentov, na katere se da obširno in utemeljeno odgovoriti in s tem zanikati njihovo kredibilnost. Vendar to ni moj namen v tem diplomskem delu, saj se mnogi argumenti spustijo na enak nivo diskurza, saj dokazujejo, da se npr. ne bo povečala brezposelnost itd. Sama po študiju literature na to temo, verjamem in to lahko podkrepim s citati mnogih avtoric in avtorjev, da ukinitev nadzora nad migracijami ne bi imela negativnega učinka na družbo, ampak nasprotno – pozitivnega. Verjamem pa tudi, da to ni zares pomembno, saj se tu ne gre za ohranjanje lastnih privilegijev ali dokazovanja, da nam lastni privilegiji ne bi bili odvzeti. Tu se gre za vprašanje etike, za vprašanje spoštovanja človekovih pravic in z vidika socialnih delavk in delavcev za strokovno vprašanje našega dela z ljudmi. In tu je odgovor jasen že iz

prejšnjega poglavja o kriminalizaciji migracij. Trditi, da ukinitev nadzora nad migracijami ne bo vplivala na naša življenja, pa je tudi v nasprotju s tem, kar se želi doseči – oblikovanje novega globalnega sistema, ki nasprotuje kapitalizmu, nacionalizmu in sistemu državljanstva (Nyers, Rygiel, 2012).

5.1. GIBANJA PROTI MEJAM

Upor proti omejitvi gibanja je kontinuiran, prisoten od začetka nadzora in samoorganiziran s strani ljudi, ki se oz. so se gibali neregularno, je avtonomen. Prav v sami organizaciji pa leži tudi moč boja (Cohen, 2006). Upor pa po Cohenu (prav tam) ne more ostati samo na obliki direktne akcije, ampak se mora združiti tudi z ideološkim bojem. Izhajati mora iz boja za odpravo vseh kontrol in nadzora migracij. Problem je, ker veliko upora temelji na ohranjanju ideje, da je nadzor v neki obliki vseeno potreben. Tako na primer veliko kampanj proti deportacijam temelji na »sočutju«. Temeljijo na grajenju izjem – nekateri primeri so izjemni in si zaslužijo posebno obravnavo s strani države. Ta argument sovpada z pozivanjem po »pravičnejšem« sistemu nadzora. Kampanje, ki temeljijo na solidarnosti in ne sočutju, so večkrat obsojene s strani javnosti in označene kot preveč utopične. Kljub temu, da je v resnici utopično razmišljati o možnosti nadzora migracij kot pravičnega. Ljudje, ki podprejo posamezno kampanjo, temelječ na sočutju in izjemnosti, lahko aktivno podpirajo strožji sistem nadzora nad migracijami, saj eno, brez prave ideološke podlage, ne izključuje drugega (prav tam).

Izziv gibanjem predstavlja tudi, da se migranti_ke, tako tisti brez ustreznih dokumentov, kot ljudje s pridobljenim statusom mednarodne zaščite, pogosto obotavljajo pri sodelovanju v politični aktivnosti, javnih nastopih in demonstracijah proti nadzoru nad migracijami, zaradi strahu pred deportacijo, izgubo statusa ali pa negativnega vpliva na postopek za mednarodno zaščito (Hayter, 2004).

Gibanje »sans-papiers« - ljudi brez ustreznih dokumentov, se je začelo leta 1996 v Franciji z okupacijo cerkve Saint Ambroise. Poziva k legalizaciji statusov ljudi, ki živijo v Franciji (in ob razširitvi gibanja tudi v drugih evropskih državah), k ukinitvi meja in k pravici do prostega gibanja za vse. Gibanje vodijo ljudje, ki so sami brez dokumentov, tako so skozi avtonomijo

začeli sami govoriti o svojih izkušnjah in zahtevah in tega niso, kot prej, počeli drugi v njihovem imenu. Ljudje so se kljub velikem tveganju, odločili nastopiti javno in se nehali skrivati. Odziv francoske vlade na zahteve, demonstracije in okupacije gibanja je bil represiven, odzvali so se z nasiljem policije, aretacijami in deportacijami. Kljub temu pa je gibanje doseglo nekatere uspehe, med drugim se je 22 osebam, začetnikom_cam gibanja, uredilo statuse, njihove zahteve in trpljenje pa so postali vidni, izborili so si glas v javnosti in se uprli prisilni nevidnosti (Hayter, 2004). Po njihovih zahtevah in strategijah boja se je zgledovalo tudi gibanje izbrisanih v Sloveniji, v katerem so se ljudje z izkušnjo izbrisa skupaj z drugimi aktivistkami in aktivisti združili in delovali politično. Aleksandar Todorović, eden izmed aktivistov v gibanju je opisal izkušnjo gibanja:

> Ne glede na takšne ali drugačne rezultate je bilo najpomembnejše to, da se ljudje skozi boj učlovečijo. Kajti mi smo bili popolnoma razčlovečeni, ne samo na uradni ravni, tudi kot osebe v zasebnem življenju, v odnosih s prijatelji, sorodniki. Zdi se mi, da ravno ta boj, to izpostavljanje, javno deklariranje izbrisanih, to kljubovanje večinskim stereotipom, ravno to prinaša neko učlovečenje (Beznec v Zorn, 2013, str. 178).

6. KRIMINALIZACIJA SOLIDARNOSTI

Solidarnost je del družbenih gibanj (Featherstone, 2012) in tudi pomembna vrednota socialnega dela. Featherstone (prav tam, str. 5) definira solidarnost kot »odnos ustvarjen skozi politični boj, ki si prizadeva kljubovati strukturam zatiranja«. Gould (v Eckenwiler, Straehle, Chung, 2012, str. 383) pa jo definira kot »Pripravljenost vzpostaviti medsebojne odnose z vrsto drugih, ki morda niso rojaki, kolegialna skupina ali člani skupnosti, ampak, lahko delijo izkušnjo zatiranja ali izkoriščanja; ali bolj splošno, trpijo brez lastne krivde.«

Featherstone (2012) nasprotuje pogosti ideji, da solidarnost temelji na podobnosti akterjev po npr. družbenem razredu ali nacionalnosti, saj to ne more razložiti povezovanj med različnimi kraji in socialnimi skupinami. Solidarnost je praksa, ki je lahko ustvarjena »od spodaj navzgor«, tako imajo pomembno vlogo ljudi iz marginaliziranih skupin. Nasprotuje pa tudi ideji, da je solidarnost omejena z mejami nacionalnih držav, saj jih skozi gibanja presega in proizvaja nove načine razumevanja političnih odnosov in prostorov, ki nasprotujejo neenaki razporeditvi moči. Solidarnost ne samo povezuje že obstoječe skupnosti, ampak ustvarja nove vezi v odporu in tako odpira nove politične terene (prav tam). Marion Young (v Eckenwiler, Straehle, Chung, 2012, str. 383) razvije pojem »diferencirane solidarnosti«, ki »poudarja naše medsebojno povezovanje skozi družbene strukture in procese, mnogi od teh procesov in struktur so transnacionalni in proizvajajo krivico.« Featherstone (2012) nasprotuje ideji solidarnosti, kot dane, saj ta pogled ne upošteva vloge gibanj in političnih aktivnosti pri konstruiranju solidarnosti in tega ne politizira.

Ekonomski antropologi (v Dragoš, 2016, str. 161) razlikujejo dva solidarnostna tipa recipročnosti: prvo – posplošeno: »Kar dobim, vrnem v kakršni koli obliki darovalcu, takrat, ko bo tudi on potreboval pomoč in če mu jo bom lahko nudil, sicer pa ne«; in drugo – uravnovešeno: »Relativno sočasno in ekvivalentno povračilo, a brez ustvarjanja dobička; ta ni realiziran, ker ni bil niti mišljen«. Pri drugem tipu recipročnosti, gre lahko za »vračilo povsem enake stvari«, smiselno je na odnosni ravni (prav tam).

Solidarnost pomeni pridružiti se ljudem in jih podpreti v njihovem (in skupnem) boju. Po Mezzadri in Neumannu (v Tazzioli, 2018, str. 6) na primeru migracij to pomeni »podpreti boj migrantk_ov – npr. boj za gibanje ali boj za bivanje na določnem prostoru – bolj kot pa delovanje na način, da bi jih rešili ali pa jim pomagali«. Po Mohanty (v prav tam) pa

»solidarnostne prakse temeljijo na prepoznavanju 'skupnih razlik'«, vključujejo skupni politični prostor in zavedanje o skupnem izkoriščanju. Po Piji Klemp (2019) solidarnost pomeni prepoznavanje raznih problemov in zatiranj kot lastnih, ne glede na to, ali so njihovi učinki vidni v lastnem vsakdanjem življenju.

6.1. »ZLOČINI« SOLIDARNOSTI

> In zato sem danes tukaj in ne morem biti na morju. Ker se moram bati pripora pred sojenjem, če rešim še eno osebo iz morja. Da, tako je, nemudoma grem lahko v zapor, če rešim življenje; življenje begunca_ke; nič se mi ne bi zgodilo, če bi rešila osebo z evropskim potnim listom (Klemp, 2019).

EU kriminalizira solidarnost z ljudmi, ki se gibljejo neregularno, z namenom nadzorovanja in širjenja strahu, to pa deluje kot grožnja. To počne na različne načine, z zakonodajo, ki preganja tihotapce_ke se uporablja tudi za solidarnostno tihotapljenje, kjer oseba nima finančne koristi, uporablja se jih tudi za nudenje zatočišča, zdravstvenih storitev, ponekod tudi samo hrane ljudem, ki se gibljejo neregularno, za preganjanje tistih, ki rešujejo ljudi na morju, ki na letalih in letališčih nasprotujejo deportacijam. Izvaja se pritisk nad zdravniki_cami, katerih strokovno mnenje označuje, da je deportacija za določeno osebo preveč tvegana iz zdravstvenih razlogov. Prisoten pa je tudi čedalje večji pritisk nad zdravstvenim osebjem, ki nudi storitve ljudem, ki nimajo dovoljenj za prebivanje in jih tako spreminja v agente nadzora (Fekete, 2009). Poleg posameznih oseb pa se kriminalizira in preganja tudi nevladne organizacije, ki se ne podrejajo militarizaciji in nehumanem delovanju, temveč delujejo solidarnostno (Tazzioli, 2018).

Reševanje na morju temelji na enem najstarejših humanitarnih zakonov, temu pa se čedalje bolj nasprotuje skozi aretacije ljudi, ki rešijo utapljajoče, ne glede na to, ali so na morju prav s tem namenom ali pa so npr. ribiči_ke. Posledica številnih primerov aretacij in sojenj je, da reševanje utapljajočih ljudi ni več samoumevno, saj grožnja preganjanja deluje kot kontrola (Fekete, 2009). Leta 2017 je italijanska vlada objavila kodeks, ki so ga nevladne organizacije morale podpisati, če so želele nadaljevati reševanja na morju, s tem pa so bile prisiljene soglašati, da bodo reševanja opravljala le v prisotnosti oborožene pravosodne policije na ladji. Organizacijam, ki niso podpisale je preprečeno privezovanje ladje v italijanskih pristaniščih, onemogočeno delovanje, veliko posameznic in posameznikov pa je bilo in je preganjanih in v sodnih postopkih (Tazzioli, 2018).

Pia Klemp je aktivistka in kapetanka na ladji, ki je delovala z namenom reševanja ljudi na Sredozemlju. Evropske države ji večkrat niso omogočale pristanka ladje, na kateri so bili ljudje rešeni iz morja. Piji pa grozi do 20 let zapora in je v sodnem postopku s strani Italije, ki ji očita pomoč »ilegalnim migracijam« in tihotapljenje. Reševanje ljudi je po Klemp dolžnost in ne samo pravica, zdaj pa je preusmerjeno v zločin (Klemp, 2019). Carola Rackete je kot Klemp aktivistka in kapetanka na ladji, ki rešuje življenja ljudi, ki se utapljajo v Sredozemlju. Aretirana je bila leta 2019, ko je pristala na Lampedusi brez dovoljenja, z ladjo na kateri so bili rešeni ljudje. To je naredila po treh tednih čakanja na morju, ker jih ni želela sprejeti nobena evropska država. Kasneje je italijansko vrhovno sodišče razglasilo, da se aretacija ne bi smela zgoditi (Info Migrants, 2020c).

Kriminalizira pa se ne samo solidarnost med ljudmi, ki se ne poznajo, temveč tudi solidarnost med prijatelji_cami in med družinskimi člani. Tako sta bili na primer leta 2017 v Avstriji žena in hčerka osebe, ki je bila brez dovoljenj za prebivanje in je živela skupaj z njima, obtoženi na 2 meseci pogojne kazni (Fekete, 2009, str. 86).

Na Hrvaškem so bile v letu 2018 organizacije, kot npr. Are You Syrious (AYS) in Centar za mirovne studije (CMS), ki v okviru različnih programih podpirajo ljudi, ki se gibljejo neregularno, javno napadene s strani Ministrstva za notranje zadeve, pri čemer so jih obtoževali pomaganja ljudem pri neregularnem vstopanju na Hrvaško. Celotna gonja je vključevala nadlegovanje prostovoljk_cev, aktivistk_ov, več urno pridrževanje na policijskih postajah brez razloga, smrtne grožnje in uničevanje lastnine (pisarne in kombija). Več oseb je zaradi strahu in pritiska prenehalo z delom. Aprila 2018 so zastopnice in zastopniki AYS dobili poziv, da se morajo zglasiti na policijski postaji, datum in ura pa sta bila istočasno kot napovedana tiskovna konferenca, kjer bi govorili o nasilju hrvaške policije na mejah (Amnesty International, 2019).

Prostovoljec iz AYS se je moral proti obtožbam boriti na sodišču, ker je bil prisoten, ko je družina po prečkanju meje stopila v stik s policijo, njegova vloga pa je bila koordinacija med njimi in monitoring, saj je družina, ko so bili na Hrvaškem prvo stopila v stik z njim in ni kršil nobenega zakona. Ministrstvo za notranje zadeve je pozivalo k zaporni kazni, denarni kazni v višini 43.000 evrov in prepovedi dela AYS, sodišče je prostovoljca obtožilo, ampak nasprotovalo predlaganim kaznim in postavilo denarno kazen v višini 8.000 evrov (Amnesty International, 2019).

Kriminalizacija solidarnosti otežuje podporo ljudem na poti in stalno omejuje prostor, v katerem je mogoče delovati brez grožnje preganjanja (Jalušič 2019). Na terenu smo med drugim imeli probleme, ko smo peljali ljudi v bolnišnico, saj bi imeli težave, če bi nas policija ustavila, ker smo po njihovo vozili »nedokumentirane« osebe. Previdni smo bili pri tem, po katerih poteh smo se vozili, kako bomo prikazali nujnost dostopa do zdravstvene pomoči in kako bomo razložili, če je v vozilu bil_a prisoten_a prijatelj_ica od osebe, ki je potrebovala zdravstveno pomoč. Nekje se je npr. bolnišnica nahajala zraven policijske postaje, zaradi strahu pred preganjanjem in onemogočanjem nadaljnje podpore ljudem, sem skupaj z osebo na poti peš odšla v sosednjo ulico, kjer naju je z vozilom pobrala prijateljica. Tako oseba ni vstopila v vozilo pred očmi policistov_k, ki so nas ob odhodu iz bolnišnice že opazovali.

6.1.1. ANALIZA PRIMERA KRIMINALIZACIJE SOLIDARNOSTI: PREPREČEVANJE »PUSHBACK-A« V SLOVENIJI

V nadaljevanju bom opisala lastni primer kriminalizacije solidarnosti in ga analizirala s pomočjo sodnega spisa v katerem so policijski dokumenti o dogodku, zapisi o zaslišanjih in dokumenti napisani s strani državnega tožilca. Primer bom umestila v kontekst socialnega dela in utemeljila zakaj je bilo tako ravnanje v skladu z kodeksom etike socialnega dela in zato v svojem bistvu socialno-delavsko. Reflektirala bom tudi lastna čustva in občutke, ki sem jih imela med dogajanjem.

Primer se je začel v letu 2018 v Sloveniji, vpletene smo bile tri osebe, ki smo bile aretirane med poskusom preprečitve »pushbacka«, pri katerem smo nameravale tri osebe, ki so se gibale neregularno povezati s policijo in biti prisotne pri začetku postopka za pridobitev mednarodne zaščite. Temu je po šestih mesecih, sledil poziv na zaslišanje na sodišču. Približno šest mesecev po zaslišanju pred preiskovalno sodnico – v februarju 2020, pa smo prejele sklep, da je primer zaključen, saj je sodnica zavrnila začetek kazenskega postopka, čemur je pritrdil tudi sodniški senat.

Obdolžene smo bile »kaznivega dejanja poskusa kaznivega dejanja prepovedanega prehajanja meje in ozemlja države po tretjem odstavku 308. člena Kazenskega zakonika (KZ-1) v zvezi s

drugim odstavkom 20. in prvem odstavkom 34. člena KZ-1« (Državni tožilec). V tretjem odstavku 308. členu Kazenskega zakonika (2008) je zapisano:

> Kdor se ukvarja s tem, da tujce, ki nimajo dovoljenja za vstop v Republiko Slovenijo ali prebivanje v njej, nezakonito spravlja na njeno ozemlje, jih po njem prevaža ali jim pomaga pri skrivanju ali kdor enega ali več takih tujcev za plačilo nezakonito spravi čez mejo ali ozemlje države ali omogoči nezakonito prebivanje na njem, se kaznuje z zaporom do petih let in denarno kaznijo.

6.1.1.1. OPIS DOGAJANJA

Decembra 2018 sem dobila sporočilo od prijateljice v Bosni in Hercegovini, katero je kontaktiral njen prijatelj, ki se je nahajal v Sloveniji in je želel zaprositi za mednarodno zaščito, bal pa se je, da bo ponovno nezakonito vrnjen najprej na Hrvaško in nato v BiH, kot je bil že trikrat pred tem. Z njim sem stopila v kontakt in se odločila, da bom skupaj z dvema osebama odšla do njega in dveh njegovih prijateljev, ki so se nahajali v gozdu v Sloveniji, tik ob hrvaški meji. Za to smo se odločile, ker je bil to edini možni način, da bi poskusile s svojo prisotnostjo preprečiti nezakonito delovanje policije. Ideja je bila, da se te tri osebe pospremi do policije, nato pa smo prisotne pri postopku, ter se tako prepričamo, da vse poteka v skladu z zakonodajo. Ker smo bile tri, smo se odločile, da ena oseba ostane v bližini policijske postaje, tako pa lahko dodatno dokažemo, da je naš namen samo spremstvo do policijske postaje. V gozdu, v bližini lokacije treh oseb, se je za nama začel voziti avto, z osebo sva najprej vozili počasneje, nato pa sva ustavili. V avtu sta bila dva policista v uniformi, povedala sem jima, da sva prišli do treh prijateljev, da imava za njih hrano, ker že tri dni niso jedli in bi se radi prepričali samo, da osebe ne bodo nezakonito predane hrvaški policiji. S tem bi se zagotovila ne samo njihova pravica do začetka postopka mednarodne zaščite, ampak tudi preprečitev nasilja tako s strani slovenske, kot hrvaške policije. S soglasjem policistov, sem prijateljem sporočila, da smo s policijo in našo lokacijo, kamor so tudi prišli. Po osebnem pregledu prijateljev[4] s strani policistov, ob katerem sva z osebo morali čakati v avtomobilu, sva jim po najinih prošnjah, lahko dali hrano. To sta v

[4] Izraz "prijatelji" uporabljam izmenično z "osebami". Uporabljam ga z namenom preseganja izključevalnega in neosebnega jezika. Tudi med podajo izjave na policijski postaji sem namenoma uporabljala izraz prijatelji in namen uporabe razložila kriminalističnem inšpektorju. V prostoru, kjer so bile osebe stalno poimenovane "ilegalci" oz. ilegalni prebežniki, termin prijatelj ostro nasprotje takemu poimenovanju.

spisu opisala z naslednjo izjavo: »Zaradi vidne izčrpanosti sva Liliji in [*priimek osebe*] dovolila, da sta ilegalnim prebežnikom dali hrano in pijačo, ki sta jo pripeljali s seboj.« (Višja policista specialista). Kljub izrednem mrazu, očitni premraženosti, neprimernosti oblek oseb za mraz, saj niso imeli niti zimskih jaken in najinih prošnjah, policista nista dovolila, da bi osebe pojedle hrano in počakale na drugi policijski avtomobil na toplem v avtomobilu. Po kratkem pogovoru s tremi prijatelji, sta policista, očitno nezadovoljna z našo komunikacijo in nekaj besedami, izmenjanimi v arabskem jeziku, ukazala, da z osebo počakava v avtomobilu, med tem, ko so trije prijatelji morali čakati na mrazu. Po krajšem čakanju je prišlo več policijskih vozil, do avtomobila pa je prišel moški, oblečen v civilne obleke in ne uniformo, kot vsi ostali. Ukazal nama je, da zapustiva vozilo, položiva telefona na avtomobil in nama rekel, da nama je odvzeta prostost zaradi suma pri pomoči pri ilegalnem prehajanju meje in namere voziti »ilegalne prebežnike« po notranjosti države, ter naju seznanil z najinimi pravicami. Zasegli pa so tudi preostalo hrano, na kar sem komentirala: »dober tek«, kriminalist pa se je ob tem počutil užaljeno in mi je jezno zagotovil, da imajo dovolj denarja, da si lahko privoščijo lastno hrano. Med tem dogajanjem je tretja oseba odšla do policijske postaje, kjer se je odločila počakati na naju, kljub temu, da so ji policisti povedali, da lahko svobodno odide, kadarkoli želi. Nekaj časa po tem, pa so tudi tej osebi povedali, da ji je bila odvzeta prostost in ji zasegli telefon ter pregledali osebno lastnino. Prijatelje so odpeljali na postajo, oseba in jaz pa sva morali čakati na prihod kriminalistov za pregled avtomobila. Po dolgem čakanju so končno prispeli, pregledali avtomobil in najino osebno lastnino, vse skupaj fotografirali, nato pa nama je bilo ukazano, da peljeva avtomobil do policijske postaje, med tem, ko sta na zadnjih sedežih sedela policist in policistka. Na policijski postaji smo bile združene s tretjo osebo, nato pa je prišel kriminalist za organiziran kriminal, nam še enkrat prebral pravice in nas seznanil s tem, da je situacija resna. Sledile so podaje izjav, potem pa se je odločil, da osebama vrne telefon, obdržal pa je samo mojega, saj sem bila jaz edina, ki sem bila v kontaktu s tremi osebami. Celotni postopek je trajal nekaj ur, zavlekel se je pozno v noč, vse smo bile utrujene in prestrašene, pa tudi šokirane nad celotnim dogajanjem.

6.1.1.2. ANALIZA SPISA IN DOGAJANJA

V spisu, ki obsega nekaj čez 100 strani, napisanem s strani policije in državnega tožilca, je bilo polno izkrivljanja dogodkov, rasizma, nasprotujočih se stavkov, ponavljanja in neskladja z

veljavno zakonodajo. Polno je tudi moraliziranja in vključevanja diskurza varnosti, ki dogodek neposredno postavi v kontekst ogrožanja varnosti, ne samo Slovenije temveč celotne EU, osebe, ki se gibljejo neregularno pa kot varnostno grožnjo, kriminalce_ke in potencialne teroriste_ke.

> [Osumljene osebe] naj bi ravnale iz 'prijateljskih nagibov', pri čemer je kot na dlani, da tujih ilegalnih prebežnikov niso poznale in zato niso mogle biti »prijatelji«. Zavedati se je treba, da so v pravni državi za prestop meje predpisani postopki. Državno mejo se lahko prestopa le na za to določenih krajih in postopku. Potrebno je varnostno preverjanje oseb, ki vstopajo v državo, še posebej, če prihajajo iz vojnih območij. Varnostno preverjanje je neizogibno potrebno, ker tudi naša država in EU potrebujeta varnost, ki ni samoumevna. (Državni tožilec 2019)

Tudi kriminalist, pri katerem smo podale izjavo, je imel do nas pokroviteljski odnos, poln seksističnih izjav. Predvsem je imel veliko za povedati o naši naivnosti in zaupljivosti, ter veliki nevarnosti, ki smo ji bile izpostavljene, ker smo se srečale v gozdu s tremi neznanimi (ali bolje rečeno: tujimi) moškimi.

Policija je meni in osebi, ki je bila z menoj zasegla avto, dokler ni bil opravljen ogled s strani kriminalističnega inšpektorja in kriminalističnega tehnika:

> Na sopotnikovem sedežu opaziva nahrbtnik črne barve, v katerem se nahaja notesnik z ročno napisanimi zapiski o Iranu in iranski vojni in razni zapiski predavanj; knjiga z naslovom Divja, steklenica z vodo, knjiga z naslovom Nasilne meje – begunci in pravica do gibanja; članek časopisa Delo z naslovom Migrantska kriza.

Priložene so fotografije avtomobila od zunaj in znotraj, ter najinih osebnih predmetov. Dve fotografiji prikazujeta moj odprt »notesnik z zapiski o Iranu«, saj prva ni bila dovolj ostra, da bi bilo z nje razvidno besedilo. Druga fotografija prikazuje knjigo Nasilne meje, tretja pa članek Dela: Migrantska kriza. Nikjer v fotografijah ni drugih predmetov, ki so bili skupaj z zgoraj omenjenimi predmeti v nahrbtniku, še bolj zanimivo pa je, da knjige Divja (romana, ki ni povezan s temo migracij) niso fotografirali. Tudi osebni predmeti od osebe, ki je bila z menoj so samo na eni (in ne štirih) fotografiji, na kateri je njen nahrbtnik, posamezni predmeti pa iz nje niso bili vzeti za fotografiranje. Iz tega lahko sklepam, da so moji zapiski o Iranu in knjiga ter članek na temo migracij, videni kot morebitni dokaz proti meni in morajo biti za to, ne samo popisani, ampak še fotografirani, da se poskrbi, da bo sigurno dovolj dokazov.

Trije prijatelji – osebe, ki so se gibale neregularno – so v spisu poimenovani najpogosteje in skoraj izključno kot ilegalni prebežniki oz. ilegalni pribežniki, poleg tega se redko pojavi poimenovanje državljani Sirije. Ostala poimenovanja, so bila uporabljena enkrat ali dvakrat: tujci, sirski ilegalni pribežniki, ilegalni begunci, begunci, tuji ilegalni pribežniki (s strani državnega tožilca) in ilegalni migranti (s strani policije). Sploh v zadnjih pojmih je jasna totalna kontradiktornost uporabe terminov v praksi, saj so pomeni, ki so si nasprotni med sabo pomešani, v različnih kombinacijah. Policisti so ustno osebe stalno poimenovali »ilegalci«.

V dokumentih, napisanih v decembru 2018, je jasno opredeljen namen, da se ljudi nezakonito izžene in preda hrvaški policiji: »Ker nameravamo navedene ilegalne prebežnike vrniti v R. Hrvaško, predlagamo, da se […] opravi nujno preiskovalno – zaslišanje ilegalnih prebežnikov.« (Kriminalistični inšpektor), in:

> Ker gre v danem primeru za ilegalne pribežnike, ki nimajo dovoljenja za vstop v RS in nimajo pravice prebivati v RS in ker gre za državljane Sirije, ki ju na območje RS ne veže popolnoma nič, ocenjujem, da je nujno potrebno njuno zaslišanje, saj bodo tujci s strani policije vrnjeni v Republiko Hrvaško. (Državni tožilec)

Potem pa se v dokumentih, nastalih v januarju 2019 o (nezakonitem) vračanju ljudi ne govori več: »Ilegalni pribežniki [*imena oseb*] so zaprosili za mednarodno pravno zaščito in so bili nastanjeni v Azilnem domu v Ljubljani.« (Kriminalistični inšpektor).

Na zaslišanju pred sodiščem je državni tožilec postavljal vprašanja prijateljem, ta so se močno oddaljila od primera in niso z njim imela več kakršne koli povezave, pri tem je stalno podajal moralne sodbe. Spraševal je npr. kako in kdaj so odšli proti Evropi, kako so se gibali, koliko denarja so porabili za pot itd. – vprašanja, ki se jih postavlja v intervjuju v postopku za mednarodno zaščito[5].

V spisu je prisotno stalno zanikanje »push-backov«:

[5] To ne pomeni, da se strinjam z uporabo teh vprašanj, ne glede na to v katerem kontekstu so. Vseeno pa se mi zdi pomembno ločiti uporabo teh vprašanj v postopku, kjer so predpisana in v dogajanju tukaj, kjer je bil edini namen zaslišanja ugotoviti, kaj se je tistega dne zgodilo in ali smo obdolžene bile krive tega, kar se nam je očitalo.

> Če bi bil namen sirskih ilegalnih pribežnikov, da v Republiki Sloveniji zaprosijo za azil, bi to lahko storili tako, da bi se sami predali policistom ali pa odšli na policijsko postajo, kjer bi jim omogočili, da vložijo prošnjo za azil. Ker so bili zavrnjeni že trikrat, je očitno, da takega namena niso imeli. (Državni tožilec)

Pojavlja se kontradiktornost, saj se enkrat »push-backe« zanika, kot da sploh ne obstajajo, drugič pa se o njih sprašuje, kot o nečemu običajnemu:

> Ko me vprašate kolikokrat sem poskušal priti iz Hrvaške v Slovenijo, odgovorim da šest krat poskusil iz Velike Kladuše priti na Hrvaško, pa sem bil vedno zavrnjen, iz Hrvaške v Slovenijo pa sem dvakrat prečkal mejo in bil dvakrat zavrnjen. Prvič sem bil zavrnjen dva meseca nazaj, danes pa bo to drugič. (Oseba na poti na zaslišanju odgovarja državnemu tožilcu)

Tudi v naslednjem vprašanju je razvidno oboje hkrati:

> Na nadaljnje vprašanje povem, da je bilo med nami dogovorjeno, da nas bodo peljale do policijske postaje, ne vem v kateri kraj, bili smo prepričani, da se prošnja za azil odda na policijski postaji. Ko me vprašate, zakaj torej nismo šli na legalni prehod, kjer je dovolj policistov in bi tam oddali vlogo za azil, odgovorim, da zato, ker smo vedeli, da bi nas vrnili nazaj na Hrvaško. Ko mi predočite, oz. vprašate, ali nismo vedeli, da se bo enako zgodilo tudi v tem primeru, odgovorim, da to nismo vedeli. (Oseba na poti na zaslišanju odgovarja državnemu tožilcu)

Vprašanje državnega tožilca: »Na poziv tožilca, da pojasnim kako sem nameraval v Sloveniji zaprositi za azil, glede na to, da sem prišel sem ilegalno […].« (Oseba na poti na zaslišanju), nasprotuje zakonodaji Evrope in konvenciji o statusu beguncev ter zakonov EU na tem področju, saj vprašanje legalnosti ali nelegalnosti vstopa v državo po veljavni zakonodaji nima povezave z začetkom postopa za pridobitev mednarodne zaščite. Da tako vprašanje postavi državni tožilec, ki naj bi imel več kot osnovno poznavanje zakonodaje, je še toliko bolj zaskrbljujoče.

Stalno prisotno je prevpraševanje in dvomljenje o namenu ljudi in očitek, da bi lahko mednarodno zaščito dobili prej, da se gre tu za neke skrite namene: »Ko me vprašate, s kakšnim namenom smo prišli v Slovenijo odgovorim, da pridobiti begunski status. Vprašan, kje naj bi ga dobili, odgovorim, da o tem smo bili v skrbeh, bili pa smo prepričani, da nam bo Ana pomagala.« (Oseba na poti na zaslišanju odgovarja državnemu tožilcu). Že od samega začetka dogodka smo vsi ponavljali eno in isto: tako tri osebe na poti kot jaz in osebi, ki sta prišli z menoj: da so imeli namen zaprositi za azil, to je bilo tudi zapisano v naših izjavah in drugod v spisu. Ko pa državni tožilec vpraša kje naj bi oseba dobila azil, pa s tem ravna podobno kot v

prejšnjem odstavku in direktno nasprotuje zakonodaji ter priznava »pushbacke«. Ponovno prevprašuje namen oseb z: »Ko me vprašate, zakaj nismo pobegnili, ko nam je Ana sporočila, da so jo zaustavili policisti, odgovorim, da Ana pozna postopek pridobiti status begunca, če pa bi nas dobili policisti, pa bi nas vrnili nazaj na mejo.« (Oseba na poti na zaslišanju odgovarja državnemu tožilcu)

Državni tožilec je vse tri osebe vprašal o tem, zakaj niso zaprosile za mednarodno zaščito že prej – v drugih državah: »Ko me vprašate ali sem v Bosni pridobil status begunca, odgovorim, da ne, vprašan zakaj ne, pa povem, da v Bosni nimajo statusa begunca in tudi ni država evropske unija in tudi ni varna država.« (Oseba na poti na zaslišanju).

> Ko mi predočite, da sem izjavil, da nisem imel izbrane ciljne države in me vprašate ali vem, da je Grčija članica EU in zakaj nisem tam zaprosil za azil, odgovorim, da sem bil seznanjen, da Grčija ne daje statusa beguncev in so bili moji prijatelji predhodno že večkrat zavrnjeni. Vpraša ali vem, da azil ni za ekonomske migrante, odgovorim, da je [mesto v Siriji] popolnoma uničen in da tam poteka vojna in da nisem ekonomski migrant.

Državni tožilec je namigoval, da so osebe imele možnost gibanja na legalni način, krivda, da do tega ni prišlo, pa je seveda v njih: »Ko me vprašate ali sem preko slovenskega diplomatsko konzularnega predstavništva ali katre druge evropske države, poskušal zaprositi za začasno prebivališče […].«

Poleg dvoma o namenu prijateljev, se dvomi tudi naš namen. Kot je vidno že iz izjave podane na začetku analize, so velik problem v razumevanju dogodka predstavljali naši »prijateljski odnosi«, saj se med seboj nismo poznali: »Ko me vprašate ali mi je znano zakaj so te [*osebe*] prišle na mejo nam pomagati, odgovorim, da je šlo za človeško pomoč, nič ni bilo dogovorjeno, da jim bomo za to kaj plačali.« (Oseba na poti na zaslišanju odgovarja državnemu tožilcu) in »Ko me vprašate zakaj bi nam popolna neznanka, to je Ana, pomagala pri urejanju našega statusa […] (Oseba na poti na zaslišanju odgovarja državnemu tožilcu). Z vprašanjem: »Ko me vprašate kakšnega razpoloženja je bila Ana, ali je bila kaj zaskrbljena odgovorim, da ne, bila je normalnega razpoloženja, prišla je, da nam pomaga pri policiji«, je jasno, da se našim namenom ne verjame.

Vpleta se tudi diskurz o integraciji, ki sili osebe, da poleg dokazovanja namena, dokazujejo tudi, da so se »sposobne vključiti« v Evropo: »Na nadaljnje vprašanje tožilca kaj bi delal v

Evropi, glede na to, da ne znam jezika, ne kulture, odgovorim, da v moji državi ni več življenja in je to vaše vprašanje zame preživetje.« (Oseba na poti na zaslišanju) in pa: »[…] vprašanje tožilca kako vidim v naprej, kaj želim doseči […]«. Pri zadnjem vprašanju ni jasen pomen in smisel vprašanega, je brez logike: »Ko me tožilec vpraša kako gledam sedaj na to kar se je zgodilo, glede da sem pod policijsko oblastjo in da bom vrnjen v azilni dom, odgovorim, da pričakujem, da bom imel urejen status.«

6.1.1.3. PRIMER V KONTEKSTU SOCIALNEGA DELA

Opisan primer ni samo primer kriminalizacije solidarnosti, ampak je hkrati tudi primer direktnega socialnega dela. Glavni namen ravnanja je bil omogočanje uresničevanja pravic oseb: pravice do mednarodne zaščite in preprečevanje nasilja, nehumanega ravnanja in mučenja, kateremu bi osebe glede na policijsko prakso, bile izpostavljene. V globalnih standardih socialnega dela je kot eno izmed ključnih znanj socialnih delavk_cev opredeljena »spretnost, da opozarjajo na človekove pravice in jih uresničujejo« (Staub-Bernasconi, 2011, str. 178), kar je vključeno tudi v mednarodno definicijo socialnega dela, kjer sta kot temeljni načeli socialnega dela opredeljeni »načeli človekovih pravic in socialne pravičnosti« (prav tam, str. 176). Tudi v globalni izjavi o etičnih načelih socialnega dela (2.2, str. 3) je opredeljena dolžnost socialnih delavk in delavcev, da »spoštujejo in zagovarjajo nedeljivost človekovih pravic«, in podpora pri dostopanju do pravic (2.5., str. 3). Zagovorniška drža je nujna za socialno delo, skupno zagovorništvo služi kot podlaga skupnem delovanju in podpori (Flaker, 2012, str. 151). »Temelj skupnega zagovorništva je bil: smo skupnost in boj za odpravo stisk posameznika je tudi boj za skupno blaginjo, tako kot je boj za skupno blaginjo tudi boj za vsakogar izmed nas« (prav tam, str. 151-152). Po Flakerju (prav tam, str. 153) je »zagovorništvo način ponovnega prilaščanja socialnega dela in drugih oblik skupne blaginje«. V opisanem primeru je skozi direktno delovanje potekalo zagovorništvo na meji, kjer se je skozi skupno akcijo borilo za dostop do pravic ljudi in za ohranjanje njihovega dostojanstva.

Dejanje je temeljilo na etiki aktivnega upora, po kateri se socialno delo:

> […] dejavno bojuje proti vsem oblikam zapiranja in prisile. Upira se vsakemu ponižanju, razvrednotenju in stigmatiziranju ljudi. Nikoli ne sprejme logike izključevanja. Ne skrbi le za popravljanje krivic, ampak aktivno in direktno onemogoča, da bi do njih sploh prišlo (prav tam, str. 118-119).

Prav s tem ravnanjem se ni samo popravljalo že storjenih krivic, ampak aktivno onemogočalo, da bi prišlo do novih kršitev človekovih pravic in zatiranja. Socialne delavke in delavci imamo namreč odgovornost, da delujemo »proti institucionalni diskriminaciji in represiji v vseh njunih oblikah« (Globalna izjava o etičnih načelih v socialnem delu, 3.1.c, str. 4). Mandat za socialno delo dobimo od ljudi, ne pa od države ali kapitala (Flaker, 2012, str. 120).

V globalni izjavi o etičnih načelih v socialnem delu (3.4.a, str. 4) je napisano:

> Socialne delavke in delavci svoje delodajalce, načrtovalce politik in politike ter širšo javnost ozaveščajo o situacijah, v katerih so politike in viri nezadostni, ali pa so politike in prakse zatiralske, nepravične ali škodljive. Zaradi takega delovanja socialne delavke in delavci ne smejo biti kaznovani.

Pri tem sem ravnala z ozaveščanjem in direktno akcijo, ki je nasprotovala zatiralskim praksam, ki so hkrati tudi nezakonite. Kot je opredeljeno v naslednjem členu (prav tam, 3.4.b, str. 5): »Socialne delavke in delavci se morajo zavedati, da obstajajo okoliščine, v katerih je lahko ogrožena njihova lastna varnost. V takih okoliščinah se morajo odločati za premišljene izbire. Socialne delavke in delavci niso dolžni ukrepati, če pri tem ogrožajo lastno varnost.«, sem se zavedala, da je pri takem ravnanju do neke mere (ne do take, do katere je prišlo) lahko ogrožena moja varnost, kljub zakonitosti ravnanja, saj je, kot se vedno znova dokazuje v sistemu nadzora nad migracijami mogoče prav vse. Čeprav po tem členu nisem bila dolžna ravnati, je to kontradiktorno prej omenjenim načelom, saj je moje ravnanje delovalo v skladu z načeli socialnega dela, po katerih imamo odgovornost do ljudi in smo iz tega vidika dolžni ravnati v primerih kršenja človekovih pravic. Temu v prid govori tudi 3.4.c člen v globalni izjavi o etičnih načelih v socialnem delu (str. 5):

> Globalna združenja, kot npr. Mednarodna zveza šol za socialno delo (IASSW) in Mednarodna federacija socialnih delavk in delavcev (IFSW), imajo v sodelovanju z delodajalci socialnih delavk in delavcev in/ali nacionalnimi profesionalnimi ter po zakonu ustanovljenimi organizacijami obvezo, da ščitijo in branijo socialne delavke in delavce, ki so ogroženi, ko izpolnjujejo svoje dolžnosti. Ščititi in braniti morajo socialne delavke in delavce, ki so se pri opravljanju dolžnosti znašli v nevarnosti zaradi svojih stališč, ali zato, ker so opozarjali na krivice

V primeru, ki se ga predstavila sem torej ne samo opozarjala na krivice ljudi, ampak se v obliki direktnega zagovorništva proti njim tudi borila, pri čemer sem delovala socialno-delavsko in izpolnjevala svojo dolžnost.

6.1.1.4. REFLEKSIJA LASTNIH ČUSTVEV

Celotni postopek od prejetja vabila na zaslišanje je bil zame izredno stresen. Tudi sam dogodek aretacije, je name močno vplival, vendar sem, sčasoma, ker nismo prejele nobene pošte, začela verjeti, da iz tega ne bo nič. Zato me je vabilo na zaslišanje, več kot pol leta po dogodku, zelo šokiralo. Obrnilo in prevprašalo je moje dojemanje realnosti in občutek varnosti, saj se je glede na potek, znova in znova dokazovalo, da je vse mogoče. Polno je bilo čustvenih nihanj, vmes sem razmišljala o zaporu, kot majhni ampak vseeno prisotni možnosti. Prisotni so bili tudi občutki paranoje, strahu in nemoči. Cedric Herrou (v Tazzioli, 2018, str. 4), ki je bil na sojenju v Franciji je to povzel z besedami: »država je tista, ki ravna ilegalno, ne jaz«. In res je, država je ravnala ter še vedno ravna nelegalno, kaznovana pa naj bi bila jaz. Ni pošteno, se mi je stalno ponavljalo v glavi. In ja, seveda ni bilo pošteno. Tako kot ni pošteno nič od tega kar se dogaja ljudem, kot tudi »pushbacki« niso pošteni, nasilje, smrti, trpljenje. To kar se je dogajalo meni ni primerljivo. Zavedanje tega in videnje širše slike mi je pomagalo. Kljub slabemu, pa vidim sedaj, sploh, ker je zares končano, tudi ogromno dobrega. Deležna sem bila brezmejne podpore s strani veliko ljudi, ki so del fluidne anti-rasistične skupnosti, mnogih od njih pred dogodkom sploh nisem poznala. To je pokazalo moč, ki jo ima solidarnost in jo država kljub represiji in grožnjam ne more zatreti. Pomembno vlogo je igrala tudi moja mama, saj mojega ravnanja ni nikoli povpraševala, ampak nasprotno, podprla ga je in več kot to, razumela je. Meseci čakanja na zaslišanje in na odgovor po zaslišanju, pa so mi dali čas, v katerem sem lahko reflektirala dogajanje. Vedela sem, zakaj sem storila kar sem, vedela pa sem tudi, da ni bilo zaman, saj osebe niso bile nezakonito vrnjene. In to mi je bilo dovolj, več kot dovolj, v resnici je to bilo največ, kar sem lahko dobila. Nikoli mi ni bilo žal in če bi se lahko vrnila nazaj, bi to storila ponovno. To je bilo ključno pri tem kako sem vse skupaj dojemala. Na nek nenavaden način, pa sem se počutila tudi opolnomočeno, saj sem ohranila svoje vrednote, kljub grožnji in represiji s strani države. Takrat sem ugotovila, da mi tega ne bodo mogli nikoli vzeti. Vsakič, ko sem zapadla v strah in negotovost, sem si rekla, da s tem počnem točno to, kar sistem želi. Pridobila sem izkušnjo, ki me je prisilila v razmislek o nadaljnji poti, o moji poziciji v sistemu in o tem kako močno res čutim stvari, ki jih govorim, ter čemu sem se za to pripravljena odreči. V resnici sem se na to pripravljala zadnjih šest let, od trenutka, ko sem prvič stopila v azilni dom. Ravno to, mi je pomagalo pri tem, da sem razumela, ne samo zakaj sem to naredila, ampak tudi zakaj je odziv s strani države bil, tako kot je bil, saj je bil enostavno le en izmed mnogih načinov skozi katere sistem nadzora nad migracijami deluje.

7. VLOGA SOCIALNEGA DELA

> Socialno delo je namreč namenjeno tistim z največjimi stiskami: če se z njimi v boju za boljše življenje ne združimo, smo izdali sebe, drugega in svoj poklic. (Flaker, 2012, str. 6)

Zorn, Dominelli (v Zorn, 2003a) in Humphries (2005) pišejo o socialnem delu kot političnem, saj se zavzema za spremembo družbenih odnosov moči in vpliva na življenja ljudi. Neopredeljenost ali nevtralnost, ki jo nekateri socialne delavke_ci prevzemajo, ni apolitična, če pri tem delujejo v skladu z opresivno ideologijo (Dominelli v Zorn, 2003a, Humphries, 2005). Ta pozicija pogosto temelji na tesni vezi z nacionalno državo in družbenim nadzorom, ter omejitvijo virov namenjenim ljudem v stiski, s čimer se ohranja neenakosti (Dominelli, 2002). Po Dominelli (prav tam, str. 72) je »individualiziranje družbenih težav postalo sredstvo za upravljanje ljudi s strani socialnih delavk_cev, medtem ko njih upravlja delodajalka_ec skozi birokratizacijo in nadzorovanjem strokovne uspešnosti«. Individualiziranje družbenih težav je vidno tudi v razumevanju koncepta krepitve moči s strani vse več socialnih delavk_cev, ki ga vidijo kot psihološko, in ne kot družbeno kategorijo (Flaker, 2012, str. 101).

Po Dominelli (2002, str. 60) boj proti represiji ni dovolj samo znotraj socialnega dela, socialne delavke in delavci imamo odgovornost boriti se proti represivnemu družbenemu sistemu. Socialno delo »mora v prvi vrsti zavrniti vlogo, ki mu jo je namenil današnji družbeni sistem«, postaviti se mora na drugo stran in prevzeti zagovorniško vlogo ter se boriti za odpravo krivic (Flaker, 2012, str. 36-37). Vključitev v gibanja, ki si to prizadevajo je po Flakerju (prav tam) »zgodovinska nuja in priložnost za socialno delo«. Nastanek socialnega dela je tesno povezan prav z družbenimi gibanji, po čemer je danes predvsem znano radikalno socialno delo (prav tam). Indirektno socialno delo, ki deluje kot posrednik med državo in ljudmi, samo zakriva krivice in bolečine ter jih ne odpravlja. Delovanje direktno, brez posrednikov in skupaj v gibanju ima moč, ki pelje tako v družbene spremembe kot v nove prostore, odnose in definicije socialnega dela. Pri tem pa »smo skupaj z ljudmi, ki trpijo«, »med njimi in da smo na njihovi strani« (prav tam, str. 44), »soustvarjanje v boju za nekaj je najmočnejši način sodelovanja« (prav tam, str. 46). Kolektivna akcija je bistven del boja proti represiji, zavračanje te pa »je enako podpiranju vizije družbe, ki privilegira nekatere na račun drugih« (Dominelli, 2002, str. 180).

Socialne delavke_ci se pri svojem delu opirajo na kodeks etike socialnih delavk in delavcev, ki je bil sprejet leta 1998 na ustanovni skupščini društva socialnih delavk in delavcev Slovenije. Namenjen je opozarjati na »minimalne in splošno sprejete kriterije, ki jih je treba nujno upoštevati v vseh situacijah, ki zahtevajo etično presojo« (Kodeks etike, b.d.). K upoštevanju kodeksa so zavezane vse socialne delavke_ci, ne glede na področje socialnega dela in ustanovo (prav tam, 2. člen). Šesti člen kodeksa etike (prav tam) se glasi:

> Delo socialne delavke/delavca mora biti antidiskriminatorno usmerjeno, kar pomeni:
>
> – da pri svojem delu uporabnikov ne sme izključevati, omejevati, ali zapostavljati na podlagi rase, barve kože, spola, narodnostnega ali etničnega porekla, gmotnega in družbenega položaja, življenjskega stila, seksualne, verske ali idejne usmerjenosti, morebitne socialne označenosti, zmanjšanih duševnih oziroma telesnih sposobnosti;
>
> – da zavrne kakršnokoli sodelovanje v postopkih, ki niso v skladu z načelom iz zgornje alineje;
>
> – da na kršitve načela iz prve alineje opozarja zlasti svoje koleg(ic)e, vodstvo ustanove, v kateri se to zgodi, po potrebi pa o tem obvesti tudi pristojno ter širšo javnost.

Nadalje 26. člen kodeksa (prav tam) pravi: »V tistih ustanovah in v takšnih delovnih okoljih, kjer se (vz)trajno krši katerokoli načelo iz tega kodeksa, se socialna delavka/delavec ne zaposluje, ker s tem varuje lastni strokovni ugled in ugled socialne stroke, ki jo kot strokovnjak(inja) predstavlja.« Oba člena sta zelo pomembna za vprašanje socialnega dela na področju migracij, saj celotni sistem nadzora nad migracijami deluje po načelu diskriminiranja glede na narodnost osebe. Temu se priključijo ne samo azilni domovi in deportacijski centri, v katerih je socialno delo prisotno, ampak tudi centri za socialno delo, ki glede na status osebe, ki temelji na narodnostnem poreklu osebe, ne nudijo storitev in podpore. 26. člen pa razjasni tudi dilemo o sodelovanju socialnega dela v institucijah zapiranja, represije in izključevanja (kot že prej omenjeni azilni domovi, deportacijski centri). Kodeks etike uspe v nekaterih členih razjasniti morebitne etične dileme sodelovanja pri postopkih nadzora nad migracijami, problem pa je, ker v praksi ni dovolj mehanizmov, ki bi zahtevali delovanje v skladu z njim in sankcionirali morebitna kršenja. Kot je zapisal Flaker (2012, str. 39): »etični kodeksi visijo le na steni«.

Socialno delo je bilo in je še vedno ujeto v nasprotja med izključevanjem in vključevanjem, med nadzorom in skrbjo, med uporabo sile in uporabo pomoči ter podpore (Dominelli, 2002).

Represivni del socialnega dela kategorizira ljudi v zaslužne in nezaslužne, s tem pa omejuje avtonomijo socialnih delavk_cev in preprečuje univerzalnost socialnega varstva, ki bi bil dostopen vsem (prav tam). Socialne delavke_ci naj bi delovale tako, da ljudi podprejo in opolnomočijo, po drugi strani pa jih nadzirajo in disciplinirajo. Širile naj bi vrednote solidarnosti in empatije, po drugi strani pa sprejemajo razlikovanje med državljani_kami in ne državljani_kami, med 'legalnimi' in 'ilegalnimi' migranti_kami (Dimmel v Günther, Hrvatin, Ivačič, Rehm, 2014, str. 354). Po Humphries (2004) je ta premik od skrbi do avtoritete in nadzora najbolj viden na področju migracij.

Kot odgovor na napetost med nadzorom in skrbjo govori Silvia Staub-Bernasconi (2011) o tretjem mandatu socialnega dela. Tretji mandat je znanstvena utemeljenost metod, kar pomeni »trandisciplinaren opis situacije oz. problema in zakonitosti, ki ga povzročajo« in uporabo etičnega kodeksa, katerega avtorica primerja s Hipokratovo prisego zdravnic_kov (prav tam, str. 179). Socialne delavke_ci so torej zavezane_i k spoštovanju človekovih pravic, ki so po Gore (v Günther, Hrvatin, Ivačič, Rehm, 2014, str. 355) »orodje, ki spodbuja strokovnjakinje_e, da zavzamejo jasen položaj v relevantnih družbenih problemih«. Človekove pravice pa so lahko uporabljene tudi na način, ki odvrača pozornost od celotnega sistema in se fokusira na manjše izboljšave, ki pa ne spremenijo sistemskih kršitev (prav tam). To je še posebej vidno v primerih vnašanja retorike človekovih pravic v zapiranje in deportiranje, namesto ukinjanja teh praks, države v njih vnašajo diskurz človekovih pravic in se tako odzivajo na kritike. Namesto zahteve po ukinitvi zapiranja in deportiranja se fokusira na izboljšavo razmer ljudi, ki so zaprti (prav tam). Primer tega je izjava policijskega nadzornika Debousqueya (Millner, 2011, str. 320) v Calaisu, ki je ob rušenju tamkajšnjega neuradnega taborišča rekel, da je bila »džungla« nesprejemljiva in sramotna kar se tiče pravic in katere prve žrtve so bili migranti_ke, ki so tam živeli. V času pred rušenjem pa so bile avtoritete v Calaisu tiste, ki niso dovoljevale uporabo tušev, ki jih je postavila lokalna organizacija, ovirale so zdravljenje garij s strani zdravnikov brez meja in drugih organizacij; policija pa je pogosto »pobirala« ljudi, ki so hodili do medicinske ambulante in jih vozila tri kilometre iz Calaisa, pri tem pa kradla telefone, odeje in vezalke (prav tam). Jasno je torej, da policija ni delovala v skladu s spoštovanjem človekovih pravic, ampak obratno, te je vztrajno kršila.

Pri implementiranja represivnih politik na področju migracij ima socialno delo pomembno vlogo, saj deluje znotraj mehanizmov nadzora nad migracijami (Humprhies, 2004). Socialne

delavke in delavci so pod pritiskom izvajanja in implementiranja represivnih državnih politik, v kar vpeljujejo diskurz anti-rasističnega in anti-represivnega dela in s tem opravičujejo in zamaskirajo represijo kot socialno delo. Tako prevzemajo nadzorovalno in policijsko vlogo (prav tam, str. 280). Preko dolžnosti prijavljanja ljudi, ki nimajo urejenega statusa bivanja in onemogočanjem ter omejevanjem dostopa do socialnega varstva deluje znotraj internalizacije meja (prav tam). Socialno delo v represivne prakse vnaša retoriko človekovih pravic že s svojo prisotnostjo pri zapiranju in deportiranju. V azilnih domovih in centrih za tujce socialno deluje pod okriljem Ministrstva za notranje zadeve. Socialne delavke_ci v centru za tujce in azilnem domu skrbijo za namestitev ljudi, nadzirajo spoštovanje hišnega reda in urejajo birokratski del vključevanja otrok v osnovne šole, vodijo pa tudi psihosocialne pogovore. V azilnem domu so psihosocialni pogovori večinoma namenjeni reševanju konfliktov, v primerih kršenj hišnega redu in v primerih nasilja[6]. V centru za tujce pa so psihosocialni pogovori namenjeni »zbujanju domotožja« (Zorn, 2008), ljudi postavljajo v pasivno vlogo, da se deportacijam ne bi upirali.

Odziv socialnih delavk in delavcev na vlogo, ki jo socialnemu delu pripisuje država je zaskrbljujoč, saj so nasprotovanja redka tako v tujini (Humphries, 2004) kot v Sloveniji. Briskman in Cemlyn (2005) pišeta o ne vpletenosti stroke socialnega dela v zagovorništvo, ki se sicer izvaja tudi s strani posameznih socialnih delavk_cev, ni pa kolektivnega glasu stroke, ki bi nasprotoval kršenju človekovih pravic ljudi, ki se gibljejo neregularno. Po Humphries in Mynott (2004) socialni delavci_ke preverjanje statusa osebe, pred dostopom do socialnih storitev in varnosti, vidijo kot birokratsko nadlego in ne kot etično dilemo. Tudi Furman, Ackerman, Loya, Jones in Egi (2012) pišejo o v več državah nezakonitem nudenju socialnih storitev in podpore osebi, ki nima dokumentov za prebivanje, ponekod je nezakonito že ne prijavljanje te osebe. Pri tem so socialne delavke_ci ujeti med zakonodajo, politiko, navodila delovanja, kodekse etike in odgovornost ljudem. V Arizoni (ZDA) je tamkajšnje Nacionalno društvo socialnih delavk_cev uradno zavzelo pozicijo nasprotovanja zakonodaji, ki omogoča policistom in policistkam, da ustavijo ljudi, za katere mislijo, da nimajo dokumentov za prebivanje (prav tam).Tudi po več raziskavah izvedenih v Veliki Britaniji se socialne delavke_ci »aktivno izogibajo svoji odgovornosti«, pogosto se vedejo, kot da področje migracij

[6] V primerih nasilja, psihosocialni pogovori s socialno delavko_ci niso edina metoda dela.

»ni njihova stvar« ter ne jemljejo resno imigracijske zakonodaje in njenih negativnih posledic na ljudi (Humphries, 2005, str. 280).

Eden izmed razlogov za odpor in distanco do dela na področju migracij in pomanjkanja občutka odgovornosti s strani socialnih delavk_cev je že tako majhna družbena vrednost socialnega dela, ki pa je še bolj razvidno in stigmatizirano ob delu s še posebej izključenimi skupinami, ki so deležne ogromno sovraštva s strani splošne javnosti, saj prevladuje mnenje, da si podpore in pomoči ne zaslužijo (Humphries, 2005). Izredno pomembno vlogo ima splošno sprejeta ideja, da je nadzor nad migracijami potreben za ohranjanje blaginje in socialnega varstva v državi (Humphries, 2004). Pri tem pa igrajo vlogo tudi lastni predsodki in socialna distanca, ter ponotranjeno splošno sovražno mnenje o ljudeh, ki se gibajo (sploh neregularno). Pojavlja se tudi strah pred komuniciranjem, zaradi jezikovnih ovir in posledična nekompetentnost za delo. Tudi v okviru akademskega dela, se temu področju ne posveča veliko pozornosti, kar je razvidno tudi iz izobraževalnih programov (prav tam).

7.1. HUMANITARIZEM IN NEVLADNE ORGANIZACIJE

Socialne delavke_ce bi po Flakerju (2012, str. 106) lahko razvrstili na:

> […] tiste, ki imajo humanitaren, dobrodelniški pogled na socialno delo in svoje uporabnike, so pokroviteljski in definirajo socialno delo kot pomoč, in pa na tiste, ki so zagovorniki, ki izhajajo iz pravic uporabnikov in definirajo svoje delo kot uresničevanje teh pravic, kot družbeni aktivizem.

»Struktura humanitarne oblasti variira med dvema na pogled izključujočima se poloma, med humanitarnim sočutjem in represijo, humanitarizmom in nadzorom, ki jih vodi logika varnosti« (Petrović, 2016, str. 51). Ljudi zreducira na nema telesa, katerih potrebe »objektivno« ocenjujejo strokovne in humanitarne delavke_ci. Namen pa je, kot je povedal vodja Rdečega Križa, da ljudje »zgolj preživijo« (prav tam, str. 54). Humanitarizem »politiko človekovih pravic omeji na politiko pravice do življenja« (prav tam, str. 57), to omogoča nadzorovanje in represijo ter omejuje človekove pravice, človeka zreducira le na biološko življenje. »Varnostni humanitarizem« je »prevladujoč okvir« pri ravnanju z ljudmi, ki se gibljejo neregularno (prav tam, str. 56). Cutitta (v Tazzioli, 2018, str. 7) uporabi izraz militarni humanitarizem, ki se nanaša na povezave med humanitarnimi in militarnimi akterji, kar je vidno npr. pri reševanjih

ljudi iz Sredozemskega morja, kjer tudi mornarica rešuje ljudi, hkrati pa je vzpostavljena zahteva po oboroženem spremstvu nevladnih organizacij. Utapljajoči ljudje niso več videni kot »subjekti pravic« ampak »kot življenje, ki mora biti rešeno v tehničnem smislu biti ulovljeni iz morja«; biti morajo rešeni, vendar brez omogočanja dostopa do varnosti, zaščite oz. izbire kraja bivanja, tako so v resnici »istočasno rešeni in ujeti«. Življenje po deportaciji ni več pomembno, ljudje so mučeni, zaprti in zasužnjeni v Libiji, kljub temu pa EU in Italija še sklepata sporazume z Libijo in tja deportirata ljudi, fokus v javnosti, pa kljub splošni vednosti o dogajanju, ostaja le okoli vprašanj smrti v morju (prav tam).

Ločnica med humanitarizmom in avtonomnim delovanjem, ki temelji na solidarnosti je vidna tudi v kriminalizaciji solidarnosti, saj pri tej ni pomembna samo oblika podpore ljudem na poti, temveč tudi kdo jo nudi. Pogosto se najprej omeji dostop dela z ljudmi neformalnim organizacijam, med tem, ko so velike humanitarne organizacije, ki redko delujejo skozi zagovorništvo in z ljudmi zares ne govorijo, redkeje izključene s strani vlad (Jalušič, 2019).

Za dobrodelnost in humanitarno pomoč je značilno nesimetrično razmerje in odvisnost osebe, ki prejema od osebe, ki daje (Harrell-Bond, 2002). Prejemanje daril in stvari ustvari dolžnost vračanja, pri čemer je moč v ospredju izmenjave (Mauss v prav tam). Moč odločanja, kdo si pomoč zasluži in kdo ne je prav tako v ospredju humanitarne pomoči, kar še dodatno prispeva k večji moči osebe, ki daje in pasivni vlogi osebe, ki prejema. Pri dajanju pomoči je pogosto prisotna infantalizacija; oseba z izkušnjo neregularnega gibanja o izkušnji na Švedskem pove, da je bil »tretiran kot dojenček« in kako mu je strokovni delavec med čiščenjem kuhinje rekel: »No, to je kako vzameš krožnik. To je način, kako ga položiš na pult« (prav tam, str. 60).

Distribucije hrane, oblek in drugih stvari ljudi pogosto dehumanizirajo in se ne ozirajo na dostojanstvo ljudi. Pri tem je pogosta obsesija s »pravičnostjo« (in ne dostojanstvom), da vsaka oseba dobi enako in nobena več kot ji po mnenju osebe, ki razpolaga s sredstvi, pripada. Harrel-Bond (prav tam) piše o taboriščih v različnih afriških državah, kjer UNHCR in partnerske nevladne organizacije obsesivno štejejo ljudi, da dobijo točne številke in lahko »pravično« razdelijo sredstva; štetje pogosto poteka ob nepričakovanih urah, npr. sredi noči, vključuje nasilno zbujanje, vpitje in totalno dehumanizacijo. Da lahko preživijo nekatere družine prikrijejo smrt družinskega člana, in tako dobijo dodatno količino hrane. V taboriščih se pogosto uporablja grožnjo nasilja za nadzorovanje ljudi, pri čemer je nasilje vedno na voljo, če ne s strani strokovnih delavk_cev pa s strani drugih, partnerskih organizacij zaposlenih preko

sredstev UNHCR in drugih nevladnih organizacij. Strokovne delavke_ce, ki ravnajo drugače, čakajo sankcije; zgodba socialne delavke v Ugandi, ki je poklicala nujno pomoč za osebo, paralizirano od pasu navzdol, ki je bila zapuščena in zaklenjena v sobi. Ker so bili stroški višji kot bi jih UNHCR toleriral, ji je bilo zagroženo, da bo odpuščena, če kaj takega stori ponovno (prav tam, str. 66).

Strokovne delavke_ci, pogosteje vidijo sebe kot odgovorne donatorjem in ne ljudem, katerim so ta sredstva namenjena (prav tam). Po Waldron (v prav tam, str. 68) je pomembno predvsem, da so sredstva in izračuni uravnoteženi, če niso, delavke_ci odgovarjajo, saj se s tem »zruši« cel sistem. Pomoč ljudem je dojeta kot dobrodelnost, delavci_ke odločajo kdo je zaslužen pomoči in kdo ne. Strokovni delavci in delavke pa so redko transparentni s sredstvi, ki so organizacijam na voljo, tako v javnosti, kot do ljudi, katere naj bi podpirali (prav tam). Iskren pogovor o sredstvih, ki so na voljo in zakaj so ta omejena je po mojem mnenju samo prvi korak. Drugi korak mora nujno biti vključitev ljudi, katerim so sredstva namenjena, v načrtovanje razpolaganja s sredstvi in vsaj skupno odločanje, če ne samoodločanje. Ne odgovarjanje za kršitve pravic posameznic in posameznikov in velika razlika v poziciji moči sta še dva izmed razlogov za pogosto dehumaniziranje ljudi s strani strokovnih delavk_cev. Na področju migracij nihče ne odgovarja za svoja dejanja, tako nevladne organizacije kot državne institucije.

V primeru »džungle« v Calaisu, so vidne različne oblike dela, saj so pred rušenjem, poleg nevladnih organizacij, delovala tudi avtonomna gibanja, npr. No Borders (Millner, 2011). No Borders gibanje je bilo kritično do humanitarnega pristopa k distribuciji hrane, ki vključuje nadzor in čakanje v vrsti, saj se po njihovo skozi to vzpostavi »'identiteto žrtve' v nasprotju z dobronamernimi dejanji velikodušne_ga državljanke_a« (prav tam, str. 325). »Dobrodelnost se opira na aktivno evalvacijo kdo je vreden in kdo ni« (prav tam). Dejanja, ki temeljijo na načelu medsebojne izmenjave, npr. jesti skupaj, skupno kuhanje, skupno praznovanje praznikov (npr. kurdskega novega leta) so načini preseganja gest sočutja in postavljajo ljudi v aktivno pozicijo, v kateri lahko sprejemajo odločitve. Politične pozicije aktivistk_ov in gibanj, pa vzpostavljajo prostor, v katerem ljudje niso več obravnavani kot kriminalci_ke, ampak nasprotno – politični aktivisti_ke, ki imajo pravico do gibanja (prav tam). Po Millner (prav tam, str. 326) dejanja solidarnosti delujejo v nasprotju s humanitarnim pristopom, ki »ohranja 'zid' med tistimi, ki dajejo in migranti_kami kot prejemniki«. Millner (prav tam) pa poudari, da solidarnostna

dejanja niso izključno vezana na avtonomne aktiviste_ke, saj se pojavljajo tudi s strani posameznikov in posameznic, ki delujejo v okviru nevladnih organizacij.

V Grčiji sem v letu 2018 med drugim delala tudi v »free shopu«, neke vrste brezplačni trgovini z oblekami in kozmetiko, namenjeno ljudem, ki nimajo dovolj denarja, za nakup teh potrebščin, v trgovino pa so skoraj izključno prihajali ljudje na poti. Ekipo prostovoljk_cev in aktivistk_ov je sestavljalo več ljudi, nekateri so prišli samo za en teden, drugi za dlje časa, nekateri so imeli evropske potne liste, drugi pa so bili brez za Grčijo veljavnih dokumentov. Moj prijatelj, ki je imel status prosilca za mednarodno zaščito, je bil v trgovini in drugih področjih organizacije dolgo aktiven. Med prostovoljkami_ci, aktivistkami_i ni bilo hierarhije, kljub temu, pa bi, če bi morala koga označiti kot »glavnega«, bil to on, saj je bil edini, ki je v celoti poznal organizacijski sistem delovanja (zaloge v trgovini, dobavo izdelkov in podobno). Med enim izmed najinih pogovorov, mi je povedal, kako ima večkrat probleme, ker ga ljudje, ki pridejo v »freeshop« ne jemljejo resno, ko npr. reče, da nekaterega izdelka ni več na voljo. Rekel je, da se vedno obračajo na bele ljudi in dokler ne slišijo istih besed od njih, ne bodo verjeli. Tako pride do primerov, ko morajo iste besede, ki jih je povedal on povedati beli ljudje, ki v resnici ne vedo odgovora, ampak za njim samo ponavljajo. To sem po pogovoru, ko sem bila na to bolj pozorna, opazila tudi sama. Kljub temu, da sem se pred vsemi na prijatelja pogosto obračala z vprašanji, sem bila jaz tista na katero so se ljudje dosti pogosteje obračali. Potreba po potrditvi s strani bele osebe in ne rjave osebe, seveda ni naravna, ampak je priučena strategija preživetja, saj se ljudem vedno znova potrjuje, da so beli ljudje tisti, ki imajo odgovor, ki lahko priskrbijo »pomoč« in tisti, ki so nosilci moči.

Walkupova raziskava o organizacijski kulturi znotraj humanitarnih organizacij pokaže na podobnosti med nevladnimi in vladnimi organizacijami, kulturo, ki je »izredno toga, konzervativna in obrambna« (prav tam, str. 71). Obrambna pozicija po Walkupu služi zaščiti dveh komponentov potrebnih za organizacijsko preživetje: mita in denarja. Po eni strani so te organizacije predstavljene kot »dobronamerne in nesebične«, zaradi lastnega interesa po preživetju pa uporabljajo enake strategije v tekmovanju za rast in preživetje kot mnoge profitne organizacije. To povzroči napetost in neskladnost v delovanju. V nasprotju z profitnimi organizacijami pa strokovnim delavkam_cem »ne predstavlja grožnje nezadovoljstvo uporabnikov_c, ampak nezadovoljstvo donatorjev«, zato so bolj dovzetni_e za interese donatorjev kot pa uporabnikov in uporabnic (prav tam, str. 72). Strokovne delavke_ci pa so pri

svojem delu pod velikim stresom, saj se srečujejo s pomanjkanjem sredstev, etičnimi dilemami, pomanjkanjem podpore pri delu in ujetostjo v konflikte interesov, ki potekajo znotraj organizacij. Skozi različne korake odzivanja strokovni delavci_ke poleg »krivljenja politike, nadrejenih, donatorjev, birokracije in vlad, začnejo kriviti žrtve« in tako »begunci_ke prenehajo biti ljudje s problemi; begunci_ke postanejo problem« (prav tam, str. 73).

Vse nevladne organizacije ne delujejo na principu humanitarnosti, tako kot vse socialne delavke in delavci znotraj raznih nevladnih organizacij ne ravnajo enako. Kljub temu sem se sama redko srečala z nevladnimi organizacijami, ki presegajo klasični humanitarni način dela. Razmerja moči in dostop do sredstev večinoma ostaja nespremenjen, saj je lažje nadaljevati delo na poznan način, kot reflektirati in spreminjati način delovanja. Tudi tiste nevladne organizacije, ki imajo željo in na različne načine presegajo tak način dela, vseeno v nekaterih pogledih ostajajo ujete. Za vzpostavljanje novega načina dela in odnosov je potrebno veliko energije in časa, z obremenjenostjo in pomanjkanjem sredstev za delo, pa žal večkrat zmanjka volje za to. To seveda ni in ne sme biti izgovor, s tem se ne smemo zadovoljiti. Podpora, postavljanje novih prioritet, videti druge možnosti in reflektiranje položajev moči in odnosov so prvi koraki. Menim, da k humanitarnem pristopu pripomore tudi razširjen diskurz znotraj socialnega dela o postavljanju meja med »nami in uporabnicami_ki«, saj tako še poglabljamo razlike, ločujemo in s tem neposredno prispevamo k še večji razliki v poziciji moči in dostopu ljudi do sredstev in samoupravljanja, ljudi pa postavlja v pasivno vlogo saj naj bi socialna delavka_ec bila tista, ki postavi meje in ne uporabnik_ca.

7.2. POTI NAPREJ

Pri vsem tem se pojavlja vprašanje kako delati socialno-delavsko v skladu z načeli in kodeksom etike socialnega dela, ko se polje delovanja vztrajno zmanjšuje in kriminalizira. Cohen (2006, str. 141) predstavi pogled:

> Nekateri pravijo, da bi bilo boljše izzvati in kršiti zakon. To predstavlja drugo pot naprej…pot, ki je že bila prevzeta s strani ljudi brez dokumentov, ki organizirajo kampanje proti deportacijam, ki gladovno stavkajo, ki pobegnejo iz deportacijskih centov, ki ljudi zapirajo. Je pot odpora, kateri se sledi odkar obstaja nadzor nad gibanjem.

Nadzor nad migracijami se dokončno utemeljuje in legitimira skozi zakonodajo in sledi načelu, da je upoštevanje zakona moralna obveza, na kar se sklicujejo tudi mnogi podporniki sistema. Cohen (2006, str. 123) to poimenuje »fetišizacija legalizma«. Nekateri temu nasprotujejo in pozivajo h kršitvi zakonodaje (prav tam, str. 141). Dejanja solidarnosti, skozi neposlušnost in nepripravljenost podrejanju represivnim politikam in zakonov, podpirajo ljudi, ki se gibljejo neregularno. Aktivno opozarjajo na kršitve človekovih pravic in se proti njim borijo (Tazzioli, 2018). Potrebno je prevprašati lastno vlogo, saj delovanje proti zatiranju in v skladu s solidarnostjo, četudi to nasprotuje trenutnim represivnim zakonom, ni samo osebna odločitev ampak tudi strokovna, ki temelji na implementiranju načel socialnega dela v praksi.

> Apriorna pravila, ki imajo cilj reševati probleme za vse večne čase (končne rešitve), so problem s katerimi se srečujejo socialni delavci na centrih za socialno delo in v drugih organizacijah, ki so tako ali drugače zavezane zakonodaji. Zakon jih velikokrat omejuje pri reševanju stisk ljudi. Pri tem velja avtonomna strokovna etična presoja, ali je zakon nesmiseln, še zlasti pa, ali je v konkretnem primeru zatiralski. Navsezadnje je tudi Eichmann opravljal svoje delo po pravilih in skladu z zakonom, pa so ga kljub temu obsodili za to, ker je milijone ljudi poslal v gotovo smrt. Ko od nas zahtevajo, da izvajamo zakone, ki škodujejo ljudem, ki jim jemljejo moč, jih izključujejo in prikrajšujejo, smo v podobnem položaju kot Eichmann, lahko jih izvajamo ali pa ne. Vendar to ne pomeni, da smo socialni delavci nad zakonom, morda raje pod njim (ali mimo njega); nismo podrejeni, temveč velikokrat delujemo podtalno (Flaker 2012, str. 113)

Za nasprotovanje represivnim zakonom pa je potrebna podpora gibanja in stroke, saj »kaže, da tudi tisti socialni delavci, ki so robinhudovsko usmerjeni, ki delajo v dobro ljudi, ostanejo sami – nimajo zaledja gibanja, podpore in avtoritete, da bi plavali proti toku ali celo proti pravilom (Flaker, 2012, str. 106).« Primer podpore je, ko se je Britanska zveza socialnih delavk_cev, leta 2004, zavezala za podporo socialnim delavkam in delavcev, ki bi se uprli izvrševanju azilne politike, ki zaradi revščine in pomanjkanja oddaja otroke v rejo (Humphries, 2005, str. 283). Pomembno je tudi opozarjati na kršenje veljavne zakonodaje, ki ni represivna, ostaja pa samo na papirju, saj se v praksi ne izvaja.

Nujen je razmislek socialnih delavk in delavcev ter stroke o lastni vlogi in odgovornosti, ki jo imamo do ljudi. Ali bodo socialne delavke in delavci še vedno množično sodelovali pri nadziranju, izključevanju, represiji in umorih, ali pa bodo stopili na drugo pot. Pot na kateri bi delovali v skladu z načeli socialnega dela, spoštovanjem poslanstva in človekovih pravic, ter z bojem za ljudi in z ljudmi. Pomembno je ustvarjanje odprtega prostora, kjer ljudje lahko

govorijo in so slišani, kjer lahko govorijo o krivicah, ki se jim dogajajo (Flaker, 2012). Prostora v katerem ljudje lahko izrazijo svoje želje, po teh pa jih moramo povprašati in ne predvidevati, da vemo kaj si drugi želijo ter, da sami najbolje vemo (prav tam, str. 63). Direktne akcije socialnega dela morajo biti »skupaj z njimi, zanje in za skupno dobro«, torej akcije »ki si jih ljudje res želijo« (prav tam, str. 41).

Najprej je potrebno vzpostaviti zavedanje - prepoznati prakse socialnega dela znotraj sistema nadzora nad migracijami kot rasistične, zatirajoče in v nasprotju z načeli socialnega dela ter jih tako tudi poimenovati, saj šele tako lahko postanejo vidne. Pri tem je potrebno zavzeti pozicijo odprtih meja, kot edino možno rešitev (Zorn, 2003a, Humphries, 2005). Humphries (2005, str. 283) nadalje poziva k interdisciplinarnem sodelovanju; študijskem izobraževanju, ki bi kritično analiziralo nadzor nad migracijami; kolektivnem in mednarodnem delovanju; podpori gibanj organiziranih s strani ljudi, ki se gibljejo neregularno ter uporu politiki izključevanja in vsiljeni nadzorovalni vlogi. Tudi Flaker (2012, str. 106-107) je kritičen do trenutnega izobraževanja za socialno delo, saj »sistem študija še vedno spodbuja nekritično ponavljanje vzorcev in omogoča 'humanitarni', dobrodelni pogled na ljudi«, hkrati pa so profesorice in profesorji, zaradi sistema, fokusirani na pisanje člankov in ne na izvajanje akcij, s čemer so »čedalje bolj oddaljeni od praktičnih izkušenj«. Potrebno je gibanje, podpora in »strokovna samozavest«, da »bi plavali proti toku ali celo proti pravilom« (prav tam). Lavalette in Elizabeth Whitmore (v Zorn, 2008, str. 129) pozivata k povezovanju »socialnih delavk in delavcev v družbenih gibanjih za pravičnost«. Kolektivno zagovorništvo in socialna akcija sta nujna za delo na področju migracij, saj je represija in kršenje človekovih pravic ljudi na poti strukturen problem, ki zahteva rešitev in delo onkraj »tradicionalnih konceptov dela s posameznikom in družino« (prav tam). »Socialno delo proizvaja spremembe«, potrebno je tam, kjer so potrebne spremembe in kjer so velike stiske ljudi (Flaker, 2012, str. 63).

Po Humphries (2004, str. 105) bi socialno delo moralo nehati s pretvarjanjem, da je anti-represivno delo o katerem govorijo, karkoli drugega, kot samo način kako opravičevati in se počutiti bolje v vlogi, ki jo prevzema. Pripraviti se mora na izzive in stopiti v debato z drugimi družbenimi vedami. Raziskave pa je potrebno premakniti od fokusa na učinkovitost k postavljanju kritičnih vprašanj o ideologijah, ki oblikujejo socialne politike. Nadalje poziva h kolektivnem in solidarnostnem delu z ljudmi, ki trpijo zaradi represivnih migracijskih (in drugih) sistemov (prav tam). Socialne delavke in delavci se lahko združijo z marginaliziranimi

ljudmi v njihovem boju, da bi države in korporacije prevzele odgovornost za svoja dejanja in trpljenje. Pomembno vlogo imajo lahko v mobiliziranju civilne družbe in organiziranju skupnega zagovorništva (prav tam). Socialno delo mora »javno opozarjati na krivice, ki jim je priča« (Flaker, 2012, str. 335). S poudarjanjem nepravičnosti lahko vplivajo na javno mnenje in podporo (Dominelli, 2002, str. 125). Tudi v globalnih standardih socialnega dela je kot eno izmed ključnih znanj socialnih delavk in delavcev opredeljena »spretnost, da znajo aktivno sodelovati v javnih diskurzih o socialnih problemih« (Staub-Bernasconi, 2011, str. 178).

Menim, da je bistven del problema, kako, kot socialne delavke in delavci sploh vidimo meje in nadzorovanje migracij, saj premiki naprej niso mogoči, dokler jih ne bomo videli kot rasistične in nasprotujoče našemu poslanstvu. Videti sistem nadzorovanja migracij resnično takega kot je, pomeni, da ga vidimo kot direktno nasprotujočega vsemu, kar socialno delo je oz. bi moralo biti. Ko vidimo nadzor nad mejami kot nekaj nesprejemljivega, se lahko začnemo boriti za delovanje na način, ki bi zares vključeval anti-rasistično delo in druga načela, o katerih se pogosto govori. To je nujno za vključevanje v boj proti njemu in za prevzemanje strokovne (in osebne) odgovornosti, ki jo imamo do ljudeh, ki trpijo v njem. Vključevanje v politične in družboslovne pogovore in vzpostavljanje novega diskurza o migracijah, ki temelji na strokovno utemeljeni poziciji socialnega dela je samo eden izmed korakov. S tem bi vzporedno mogel potekati upor socialnih delavk in delavcev, pri izvajanju represije v imenu države in iskanje novih poti in načinov, pri katerih bi skozi delo ohranjali in širili načela socialnega dela. Pri vsakem koraku je ogromno ovir in izzivov, premiki ne bodo enostavni, vendar druge poti ni. Kot pravi Flaker (2012, str. 81): »Delati človeško v nečloveških razmerah, to je socialno delo«.

8. REZULTATI IN RAZPRAVA

Nadzor nad gibanjem v Evropi in ZDA je, kot sem skozi študij literature spoznala, neposredno povezan z mejami, meje pa z nacionalizmom, ki se v končni obliki implementira skozi sistem državljanstva. Ta je ključen, saj omogoča uraden sistem ločevanja med tistimi, ki pripadajo in drugimi, ki ne pripadajo, na podlagi tega pa ustvarja kompleksen sistem nadzorovanja teh drugih. Največjo »nevarnost« temu sistemu pa predstavljajo prav ljudje, ki so mobilni, kljub temu, da za to ne dobijo dovoljenja, saj mu s tem direktno nasprotujejo in se aktivno borijo za premagovanje neenakosti. Čeprav so označeni kot tisti, ki nimajo dostopa do pravic, se borijo za svoje človekove pravice, zlasti svobodo gibanja, združevanje družine in pravico do mednarodne zaščite. Skozi zgodovino se je vedno omejevalo dostop do pravic različnim skupinam, kot so denimo temnopolti, ženske, priseljenci, staroselci itd. Sistem se je z razširitvijo nacionalizma po francoski revoluciji, postopoma razvijal v čedalje kompleksnejši način formaliziranih pripadnosti državi. Čeprav je bila razglašena enakost, pa se z utrjevanjem državljanstva začnejo izključevanja, z obširnimi zakoni in postopki, ki so začeli do potankosti urejati in s tem tudi legitimirati omejevanje gibanja nekaterim, med tem, ko so obratno, legitimirali gibanje drugim.

Kriminalizacija migracij je torej način nadzorovanja gibanja in sicer na način, da ljudi na poti ilegalizira. Zaradi ilegalizacije jih policija lahko zapre in deportira. Rasizem je bistveni del tega nadzora, saj gre za ločevanje ljudi na tiste, ki imajo pravice in dostojanstvo in tiste, ki to na poti in v državah EU izgubijo. Ljudje, ki so zaradi ukrepov nadzora ilegalizirani in torej v širšem smislu kriminalizirani, so videni kot varnostna grožnja, (potencialni) kriminalci_ke, ki postavljajo v nevarnost celotno državo in njene prebivalke_ce – celotni narod. To omogoča povezovanje neregularnega gibanja z vprašanjem varnosti. Implementira se skozi restriktivno zakonodajo in politiko, ki preko sistema vizumov izloča ljudi, ki so kategorizirani kot nezaželeni in omogoča gibanje tistim, ki so zaželeni. S pravico do mednarodne zaščite, pa ohranja navidezno podobo spoštovanja človekovih pravic, kar v praksi omejuje do te mere, da mednarodna zaščita skoraj da ne obstaja več, saj je kot loterija - do nje mora priti ravno toliko ljudi, da se jo lahko navzven predstavlja kot realno možnost, nekaj kar je mogoče dobiti, kot lahko na loteriji zadane vsak, v resnici pa to uspe le redkim. Implementira se tudi skozi zapiranje ljudi, ki niso storili kaznivega dejanja in deportiranje, v to pa se vnaša diskurz človekovih pravic, ki ne prevprašuje več zapiranja kot spornega, ampak, če že, samo še razmere in prostore

v katerih so ljudje zaprti, ter način kako je deportacija izvedena, ne pa posledice te; tudi če je oseba po deportaciji umorjena, to ni več pomembno, dokler je med bivanjem v »zaporu« dobila topli obrok in imela dostop do čistih oblek. Nasilje je stalno prisotno, je del sistema, saj je celotni sistem že sam po sebi nasilje. Sistemsko nasilje poteka s strani oblasti, implementira se skozi politike, zakonodajo in izvaja s strani policije, vladnih agencij, vojske in lokalnega prebivalstva. Nasilje ni skrito, pričevanja in fotografije o preživetem nasilju so dostopne vsem, kljub temu pa se v medijih (ki niso alternativni) o njem redko poroča. Enako je s smrtmi, kljub poročanju o številu umrlih, ostajajo ljudje skriti za statistiko, samo številke, brez imen in identitete, anonimni. Ko se nasilje naslavlja, se ga pogosto zanika, ljudem se ne verjame ali pa se jim pripisuje krivdo za nasilje, ki se nad njimi izvaja. Policijsko nasilje nad migranti je pogosto videno kot normalen in nujen odziv na varnostno grožnjo, ki jo naj bi ljudje predstavljali. Povezuje se z nacionalizmom, branjenjem naroda in herojstvom. Tako izvajalci nasilja postanejo heroji, žrtve nasilja pa so preformulirane v grožnjo. Zato moramo sodobne migracije gledati skozi pozicije moči in globalnega izključevanja, neregularno mobilnost pa lahko razumemo kot aktivni boj za prilaščanje pravic, ki so ljudem odvzete, politično dejanje, ki ga imamo dolžnost podpreti vsi, ki se imamo za zagovornike človekovih pravic. Temu pritrjuje pogled avtonomije migracij, saj vidi strategije in taktike, ki jih ljudje, ki se gibljejo neregularno ustvarjajo skozi skupno znanje in podporo. Ljudje z gibanjem zavračajo pripisano pasivno vlogo, temu aktivno nasprotujejo in s tem ustvarjajo lastno realnost. Tihotapljenje igra pri tem pomembno vlogo, saj ljudem omogoča avtonomno gibanje, ki deluje preko militarizacije meja in ustvarja lastne poti, tam, kjer so jim te drugače odvzete. Prav ta avtonomnost je razlog, da je tihotapljenje tisto, ki je kriminalizirano še bolj kot samo gibanje ljudi, saj to aktivno nasprotuje represivnemu sistemu in zakonodaji. Avtonomija migracij omogoča ljudem okvir delovanja, v katerem ustvarjajo družbena gibanja in prostor skupnega delovanja ter skupnega upora, v katerem si vzamejo pravico do glasu in pričevanja o trpljenju.

Nadzor nad migracijami ne more obstajati v pravičnejši obliki, saj temelji na rasizmu in odvzemanju pravic, na kategoriziranju ljudi v tiste, ki si pravico do gibanja zaslužijo in tiste, ki si jo ne. Kakršnokoli pozivanje po izboljšavi sistema je kontradiktorno in sistem podpira, saj s tem ustvarja in ohranja iluzijo, da problem ni v sistemu samem, ampak v načinih implementiranja. Socialno delo je vpleteno v sistem nadzora nad migracijami, saj prevzema vlogo, dodeljeno s strani države, ki implementira ločevanje ljudi glede na njihov status. To počne tako, da ljudem, ki nimajo dokumentov, ki jih predpisuje država, preko centrov za

socialno delo onemogoča dostop do pravic in socialnega varstva. Deluje tudi znotraj totalnih institucij, kot so azilni domovi in centri za tujce, s tem legitimira represivne prakse in jih neposredno podpira. Kljub temu, da s takim načinom delovanja nasprotuje vsemu, čemur se v teoriji zavezuje in aktivno krši načela socialnega dela. Stroka socialnega dela ostaja tiho, kljub temu, da je priča zatiranju in kršenju človekovih pravic. Tudi če o tem spregovori ne poziva k ukinitvi sistema kot takega, ampak samo k majhnim spremembam znotraj tega. Socialno delo naj bi prispevalo k ustvarjanju pravičnejše družbe, se združevalo skupaj z ljudmi v boju za njihove pravice in dostojanstvo, delovalo naj bi anti-rasistično, krepilo naj bi moč ljudi in jo ne odvzemalo, delovalo naj bi skozi zagovorništvo ljudi, borilo naj bi se za to, da bi bil glas ljudi, ki so zatirani slišan. O tem socialno delo v svoji teoriji govori in se za to zavzema, žal pa v praksi deluje ravno nasprotno. Kljub temu, pa je mogoče delovati v skladu s teorijo, to dokazujejo nekatere socialne delavke in delavci, ki delujejo avtonomno, aktivno nasprotujejo in se borijo proti vlogi, ki jo predpisuje država. Sistema nadzora nad migracijami ne opravičujejo in se z njim ne sprijaznijo. Delujejo solidarnostno, skupaj z ljudmi, kljub kriminalizaciji, s katero se srečujejo. Solidarnostno delovanje pomeni pridružiti se ljudem v njihovem boju, to postane skupni boj, ki ustvarja nove odnose in prostore delovanja, presega pozicijo moči v odnosih, ki postavlja ljudi v pasivno vlogo prejemanja pomoči. Preseganje pozicije moči v odnosu odpira način dela, ki ljudi ne deli na tiste, ki pomoč dajejo in tiste, ki jo prejemajo, deluje skozi skupno grajenje in podporo osebi, v odnos vnaša skrb in dostojanstvo, ne pa nadzora, postavljanja meja in odločanja o upravičenosti osebe. Problem osebe ne vidi kot individualni problem, ampak vidi in razume širši, družbeni kontekst sistemske nepravičnosti in diskriminacije. Zato krivde ne vali na osebe brez papirjev. Pri tem gre za graditev recipročnih odnosov, ki temeljijo na zaupanju, dajanju in prejemanju, ne glede na to v kakšni obliki to poteka. Na terenu sem večkrat jedla skupaj z ljudmi, delili smo hrano in obred obroka, kar je presegalo enostranskost tega, da naj bi jaz nekaj dajala, druga oseba pa pasivno prejemala. Tudi v azilnem domu je npr., če sem bila tam več ur, pogosto kakšna oseba podelila hrano, z besedami, da sem sigurno lačna, ker sem tukaj že toliko časa in, da moram nujno pojesti to jabolko ali čokolado.

Mogoče je delati socialno-delavsko, kljub temu, da to ni vedno najlažja pot, pa je nujno potrebna, saj imamo odgovornost do ljudi. Ne smemo se zadovoljiti z izgovori, ljudem (in sebi) smo dolžni več kot to. Na področju migracij, kjer so ljudje deležni ogromno nasilja in totalne dehumanizacije, je nujno, da tega ne reproduciramo in pri tem nismo nevtralni, temveč jasno

zavzamemo pozicijo, ki temu nasprotuje in stopimo v vlogo, ki se ljudem pridruži v skupnem boju za pravičnejši svet in za odpravo rasističnega sistema. Tišina ni in nikoli ne bo sprejemljiva.

9. POVZETEK UGOTOVITEV IN PREDLOGI

Skozi pisanje diplomske naloge sem prišla do naslednjih sklepov:

- Nadzor nad migracijami je rasističen in ljudi diskriminira na podlagi narodne pripadnosti, državljanstva in osebnih dokumentov. Ljudi, ki se gibljejo na neregularni način sistem kriminalizira in jih povezuje z vprašanjem varnosti.
- Sistem nadzora nad migracijami se implementira skozi restriktivno zakonodajo in zapiranjem ter deportiranjem ljudi. Pomembno vlogo pri tem ima nasilje, ki je del sistema in je stalno prisotno.
- Avtonomija migracij pomeni videti gibanje kot politično dejanje, s katerim ljudje zavračajo pasivno vlogo, ki jim je pripisana in se aktivno borijo za pravice Mobilnost temelji na skupnem znanju in podpori.
- Nadzor nad migracijami ne more nikoli biti pravičen, saj temelji na izključevanju, zato je kakršnokoli pozivanje po izboljšavi sistema kontradiktorno. S tem se v zatiranje vpeljuje diskurz človekovih pravic, tako se ustvarja iluzijo o večji pravičnosti in se prakse zatiranja legitimira.
- Čeprav policijski push-backi kršijo mednarodno konvencijo in zakon o mednarodni zaščiti in so te policijske prakse javno poznane, se še vedno nadaljujejo, kar kaže na družbeni konsenz rasizma in z njim povezanega varovanja meje
- Socialno delo deluje znotraj sistema nadzora nad migracijami, saj direktno implementira zatirajoče prakse, s svojo prisotnostjo pri zapiranju in deportiranju, pri izključevanju ljudi v dostopu do pravic in socialnega varstva in s tišino, ko se o svoji vlogi ne opredeli.
- Socialno delo bi se po lastni teoriji, načelih in etičnemu kodeksu moralo boriti za pravičnejšo družbo, zagovarjati ljudi pri dostopu do pravic, ki jim pripadajo, delovati anti-rasistično in skupaj z ljudmi.
- Solidarnost z ljudmi na poti je kriminalizirana in preganjana s strani evropskih držav. To otežuje izvajanje socialnega dela v praksi. Solidarnostna dejanja podpirajo in se pridružujejo ljudem v njihovem boju za pravičnost, ustvarjajo prostore in načine delovanja, ki presegajo pozicijo moči v odnosu z ljudmi.

Iz sklepov sem izpeljala naslednje predloge:

- Socialno delo mora prepoznati odgovornost, ki jo ima v implementiranju zatirajoče prakse, ki nadzira gibanje ljudi. Prepoznati mora vlogo in kontradiktornost lastnim načelom s sodelovanjem pri deportacijah in zapiranju ljudi in te prakse prenehati podpirati. Podpreti mora socialne delavke in delavce, ki se tem praksam upirajo.
- Socialno delo se mora opredeliti v odnosu do migracij, na podlagi lastne teorije in načel ter etičnega kodeksa, mora jasno definirati kakšen položaj zavzema in to znanstveno argumentirati in uresničevati v praksi. Zavzeti mora položaj, ki ne dopušča diskriminiranja ljudi na podlagi narodne pripadnosti, državljanstva in osebnih dokumentov. Zavzeti mora položaj, ki nasprotuje nadzoru nad migracijami.
- Socialno delo se mora javno udeleževati razprav in pogledov na migracije in pri tem zavzemati zgoraj omenjen položaj.
- Socialno delo mora podpreti ljudi, ki se gibljejo neregularno, z udejstvovanjem v gibanjih, s podporo ljudem in s pridružitvijo v skupnem boju. Centri za socialno delo morajo s podporo stroke, nasprotovati izključenosti ljudi pri dostopu do pravic in socialnega varstva. Socialne delavke in delavci morajo delovati na mejah in nehati dogajanje spremljati od daleč, temveč se v praksi aktivno vključevati v direktno podporo ljudem, ki trpijo.
- Socialno delo mora podpreti ljudi, ki so kriminalizirani zaradi dejanj solidarnosti. Kriminalizacijo solidarnosti mora prepoznati kot direkten napad na socialno delo. Podpreti, argumentirati, ter spodbujati mora dejanja solidarnosti z ljudmi na poti in se javno opredeliti proti kriminalizaciji.

10. UPORABLJENA LITERATURA

Alam, S. (2008). Majority World: Challengin the West's Rhetoric of Democracy. Amerasia Journal, 34:1 (89-98).

Amnesty International. (2018). Prisilna vračanja in omejevanje dostopa do azila: Izsledki raziskovalne misije v Veliki Kladuši in Bihaću.

Amnesty International. (2019). Pushed to the edge: violence and abuse against refugees and migrants along the Balkans route.

Arendt, H. (2015). Mi begunci. *Časopis za kritiko znanosti,* 43 (262), 216-224.

Are You Syrious. (2019a). *AYS Daily Digest 31/10/19: Ventimiglia, illegal pushbacks as a daily reality at the French-Italian border*. Pridobljeno 6.12.2019 s https://medium.com/are-you-syrious/ays-daily-digest-31-10-19-ventimiglia-illegal-pushbacks-as-a-daily-reality-at-the-french-italian-dc56fbbf90e5

Are You Syrious. (2019b). *AYS Special: It is proven, Croatian police regulary shoots at people*. Pridobljeno 9.12.2019 s https://medium.com/are-you-syrious/ays-special-it-is-proven-croatian-police-regularly-shoots-at-people-45f2308ce0a1

Are You Syrious. (2016). *AYS 03/10: EU – Afghan deal: Death awaits in this »safe country«.* Pridobljeno 20.12.2019 s https://medium.com/@AreYouSyrious/ays-03-10-eu-afghan-deal-death-awaits-in-the-safe-country-571bc4143e8

Balibar, E., (2004). Ali obstaja »neorasizem«?. *Časopis za kritiko znanosti*, 32 (217/218).

Balibar, E. (2003). Europe, An »Unimagined« Frontier of Democracy. *Diacritics*, 33 (3/4), 36-44.

Balibar, E. (2009). Europe as borderland. *Environment and Planning D: Society and Space*, 27 (190-215).

Balibar, E. (2007). *Mi, državljani Evrope? - Meje, država, ljudstvo*. Ljubljana: Založba Sophia.

Balibar, E. (2002). World Borders, Political Borders. *We the People of Europe: Reflections on Transnational Citizenship*. Princeton University Press.

Border Violence Monitoring Network. (2019a). *Illegal Push-backs and Border Violence Reports, Balkan Region October 2019.* Pridobljeno 9.12.2019 s https://www.borderviolence.eu/wp-content/uploads/October_Report_2019_.pdf

Border Violence Monitoring Network. (2019b). Illegal Push-backs and Border Violence Reports, Balkan Region December 2019. Pridobljeno 14.1.2020 s https://www.borderviolence.eu/wp-content/uploads/December-Report-2019.pdf

Boswell, C. (2005). *The Ethics of Refugee Policy*. Aldershot: Ashgate.

Božič, K. (2016). Militarizacija mej in ilegalizacija ljudi: dobičkonosni napad na človečno in demokratično družbo. *Časopis za kritiko znanosti*, 44 (264), 236-246.

Briskman, L., Cemlyn, S. (2005). Reclaiming humanity for asylum-seekers: A social work response. *International Social Work*, 48(6), 714-724.

Bučar Ručman, A. (2014). *Migracije in kriminaliteta: Pogled čez meje stereotipov in predsodkov.* Ljubljana: ZRC SAZU.

Cohen, S. (2006). *Deportation is Freedom: The Orwellian World of Immigration Controls.* London: Jessica Kingsley Publishers.

Černe, M. (1983). Bodeča žica okoli Ljubljane. *Naša komuna - delegatska priloga*, 20 (3).

Dominelli, L. (2002). *Anti-Opressive Social Work Theory and Practice*. Palgrave Macmillan: London.

Dragoš, S. (2016). Socialna država in solidarnost. *Teorija in praksa*, 53 (posebna), 148-173.

Eckenwiler, L., Straehle, C., Chung, R. (2012). Global solidarity, migration and global health inequity. *Bioethics*, 26 (7), 383-390.

European Center for constitutional and human rights. (2019). *Dossier: Migration*. Pridobljeno 6.12.2019 s https://www.ecchr.eu/fileadmin/Sondernewsletter_Dossiers/Dossier_Migration_April2019.pdf

European Comission: Migration and Home Affairs. *Lists of third countries whose nationals must be in possession of a visa when crossing the external borders and of those whose*

nationals are exempt from that requirement. Pridobljeno 29.11.2019 s https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/whatwedo/policies/bordersandvisas/visapolicy/apply_for_a_visa/docs/visa_lists_en.pdf

Ferguson, H. (2016). Researching Social Work Practice Close Up: Using Etnographic and Mobile Methods to Understand Encounters between Social Workers, Children and Families. *British Journal of Social Work*, 46, 153–168.

Featherstone, D. (2012). Solidarity: Hidden Histories and Geographies of Internationalism. Zed Books: London.

Fekete, L. (2009). Europe: crimes of solidarity. Institute of Race Relations, 50 (4), 83-97.

Fekete, L. (2008). *Integration, Islamophobia and civil rights in Europe*. Insitute of Race Relations: London.

Flaker, V. (2012). *Direktno socialno delo*. Ljubljana: založba /*cf.

Freccero, J., Biswas, D., Whiting, A., Alrabe, K., Seelinger, K. (2017). Sexual exploitation of unaccompanied migrant and refugee boys in Greece: Approaches to prevention. *PLOS Medicine*, 14 (11).

Furman, R., Ackerman, R., A., Loya, M., Jones, S., Egi, N. (2012). The Criminalization of Immigration: Value Conflicts for the Social Work Profession. *J Sociol Soc Welf*., 39(1), 169-185.

Globalna izjava o etičnih načelih v socialnem delu. *IASSW*. Pridobljeno 10.3.2020 s https://oldsite.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2019/09/GLOBAL-SW-STATEMENT.-SLOVENE-TRANSLATION.pdf

Goebel, N. (2017). Refugee centers in Germany suffer near daily attacks. *DW*. Pridobljeno 29.2.2020 s https://www.dw.com/en/refugee-centers-in-germany-suffer-near-daily-attacks/a-41250754

Günther, P., Hrvatin, A., Ivačič, M., Rehm, A. (2014). Borders of social work: Detention centre in the light of citizenship, criminalisation and state power. *Socialno delo*, 53(6), 347-360.

Habermas, J. (1999). *Inclusion of the Other: Studies in Political Theory*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Haight, W., Kayama, M., Korang-Okrah, R. (2014). Etnography in social work practice and policy. *Qualitative Social Work*, 13(1), 127–143.

Harrell-Bond, B. (2002). Can Humanitarian Work with Refugees Be Humane? *Human Rights Quarterly*, 24 (1), 51-85.

Hayter, T. (2004). *Open Borders: The Case Against Immigration Controls*. London: Pluto Press.

Human Rights Watch. (2019). *EU: Address Croatia Border Pushbacks*. Pridobljeno 9.12.2019 s https://www.hrw.org/news/2019/11/08/eu-address-croatia-border-pushbacks

Humphries, B. (2004). An Unacceptable Role for Social Work: Implementing Immigration Policy. British Jounral of Social Work, 34, 93-107.

Humphries, B. (2005). Kako podpreti prosilce in prosilke za azil: Praksa in etična vprašanja za strokovnjakinje v socialnem varstvu in zdravstvu v Evropi. *Socialno delo*, 44 (4/5), 277-289.

Info Kolpa. (2019). *Poročilo o nezakonitih kolektivnih izgonih na slovensko-hrvaški meji*.

Info Migrants. (2020a). *Afghan teen writes: 'Letters to the world from Moria'*. Pridobljeno 27.2.2020 s https://www.infomigrants.net/en/post/22415/afghan-teen-writes-letter-to-the-world-from-moria

Info Migrants. (2020b). *Life in the Moria camp on Lesbos: 'Every day someone is injured'*. Pridobljeno 27.2.2020 s https://www.infomigrants.net/en/post/22268/life-in-the-moria-camp-on-lesbos-every-day-someone-is-injured

Info Migrants. (2020c). *Sea-Watch captain Rackete shouldn't have been arrested, Italian high court rules*. Pridobljeno 24.2.2020 s https://www.infomigrants.net/en/post/22223/sea-watch-captain-rackete-shouldn-t-have-been-arrested-italian-high-court-rules

Infomobile. (2019a). Letter to the World from Moria (No. 9). Pridobljeno 27.2.2020 s http://infomobile.w2eu.net/2019/11/29/letter-to-the-world-from-moria-no-9/

Infomobile. (2019b). Letter to the World from Moria (No. 10). Pridobljeno 27.2.2020 s http://infomobile.w2eu.net/2019/12/10/letter-to-the-world-from-moria-10/

Islam by country. (b.d.). Pridobljeno 2.12.2019 s https://en.wikipedia.org/wiki/Islam_by_country

Jalušič, V. (2019). Criminalizing "pro immigrant" initiatives: reducing the space of human action. *Dve domovini*, 49.

Jones, R., Johnson, C. (2016). Border militarisation and the re-articulation of sovereignty. *Royal Geographical Society,* 41 (187-200).

Jones, R. (2017). *Nasilne meje: Begunci in pravica do gibanja.* Ljubljana: Založba /*cf.

Karamanidou, L. (2016). Violence against migrants in Greece: beyond the Golden Dawn. *Ethnic and Racial studies*, 39(11), 1-20.

Kaschel, H. (2020). Shootings in Hanau: 'We aren't safe anywhere'. *DW*. Pridobljeno 29.2.2020 s https://www.dw.com/en/shootings-in-hanau-we-arent-safe-anywhere/a-52454259

Kazenski zakonik (KZ-1) (2008). Ur. l. RS 50/12.

Klemp, P. (2019). *Why I fight for solidarity* [Video]. 20.8. Pridobljeno 24.2.2020 s https://www.youtube.com/watch?v=-7V1zNNfc_Q

Kodeks etike. (b.d.). Pridobljeno 21.2.2020 s https://dsdds.splet.arnes.si/kodeks-etike/

Košir, I. (2016). Šest otrok preveč. *Mladina*. Pridobljeno 29.2.2020 s https://www.mladina.si/172723/sest-otrok-prevec/

Kozinc, N. (2016). "Migrantska kriza" / "begunska kriza". *Časopis za kritiko znanosti*, 44 (264), 227-235.

Kurnik, A. (2015). »Hvala, ker odpirate Evropo«. *Časopis za kritiko znanosti*, 262 (4/4), 225-240.

Kushner, T. (2003). Meaning nothing but good: ethics, history and asylum-seeker phobia in Britain. *Patterns of Prejudice*, 37(3), 257-276.

Lipovec Čebron, U., Zorn, J. (2016). Avtonomija in nadzor migracij v Evropskih »tamponskih conah«. *Dve domovini*: 43.

List of African countries by GDP (PPP) per capita. (b.d.). Pridobljeno 29.11.2019 s https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_African_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita

Malkki, H., L. (1996). Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism and Dehistoricization. *Cultural Antropology*, 11(3), 377-404.

Mesec, B., Rape Žiberna, T., Rihter, L. (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mezzandra, S., Riga, E. (2004). Evropa migrantov. *Časopis za kritiko znanosti*, 32 (217/218).

Millner, N. (2011). From »refugee« to »migrant« in Calais solidarity activism: Re-staging undocumented migration for a future politics of asylum. *Political Geography*, 30, 320-328.

Miloševič Arnold, V., Urh, Š., Kladnik, T., Križanič, M., Grebenc, V., Neuvirt Bokan, S. (2009). *Terensko delo: Institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

No one is illegal group (2003). *Nihče ni nelegalen! Za svet brez meja! Proti kontroli imigracije!* Manifest.

Nyers, P. (2010). No One is Illegal Between City and Nation. *Studies in Social Justice*, 4 (2), 127-143

Nyers, P., Rygiel, K. (ur.) (2012). *Citizenship, Migrant Activism and the Politics of Movement*. London: Routledge.

Pajnik, M. (2006). Transnacionalno državljanstvo: premagovanje neokolonialnih politik. *Časopis za kritiko znanosti*, 34: 226 (29-40).

Papadopoulos, D., Tsianos, S., V. (2013). After citizenship: autonomy of migration, organisational ontology and mobile commons. *Citizenship studies*, 17(2), 178-196.

Petkova, M. (2016). Violence and Abuse Against Asylum Sekeers and Refugees in Europe. *Al Sharq Forum*. Pridobljeno 1.3.2020 s https://research.sharqforum.org/2016/07/01/violence-and-abuse-against-asylum-seekers-and-refugees-in-europe/

Petrović, D. (2016). Humanitarna oblast: nacionalna azilna politika v humanitarnem (biopolitičnem) okviru. *Časopis za kritiko znanosti*, 44(246), 46-60

Rystad, G. (1992). Immigration History and the Future of International Migration. *The International Migration Review*, 26(4), 1168-1199.

Spencer, S. (ur). (2003). *The Politics of Migration: Managing Opportunity, Conflict and Change*. Wiley-Blackwell Publishing.

Splošna deklaracija človekovih pravic: Varuh človekovih pravic RS. Pridobljeno 3.12.2019 s http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/splosna-deklaracija-clovekovih-pravic/

Staub-Bernasconi, S. (2011). Od poklicnega dvojnega do profesionalnega trojnega mandata: Znanost in človekove pravice kot temelja strokovnega socialnega dela. *Socialno delo*, 50(3/4), 173-185.

Tazzioli, M. (2018). Crimes of solidarity: Migration and containment through rescue. R*adical Philosophy*, 2(01).

The Guardian. (2020). 'Moria is a hell': new arrivals decribe life in a Greek refugee camp. Pridobljeno 27.2.2020 s https://www.theguardian.com/global-development/2020/jan/17/moria-is-a-hell-new-arrivals-describe-life-in-a-greek-refugee-camp

Tomičevič, F. (1982). Prva žica okoli Ljubljane. *Naša skupnost (Ljubljana)*, 23 (8).

Triandafyllidou, A. (2018). Migrant Smuggling: Novel Insights and Implication for Migration Control Policies. *AAPSS*, 676 (1), 212-221.

Učakar, T. (2017). *Migracijska politika EU: nove artikulacije izključevanja v 21. stoletju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Van Houtum, H. (2010). Human blacklisting: the global apartheid of EU's external border regime. *Environment and Planning D: Society and space*, 28, 957-976.

Varnost proti ljudem: vizija evropske blaginje (Balkanska ruta 2015-16). (2016). Ljubljana: Acerbic Distribution.

Varuh človekovih pravic RS. (2017). Poročilo o opravljenem obisku na lokaciji Center za tujce. Pridobljeno 13.1.2020 s http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/DPM/2017_-_Porocila/2017_12_20_-_Center_za_tujce.pdf

Vaughan-Williams, N. (2015). »We are not animals!« Humanitarian border security and zoopolitical spaces in EUrope. *Political Geography*, 45 (1-10).

Vidmar, H., K. (2017). The Balkan road and the guarding of Europe: The refugee crisis on the border of Slovenia. *Dve domovini*, 45.

Watson, S. (2015). The Criminalization of Human and Humanitarian Smuggling. *Migration, Mobility & Displacement*, 1 (1), 39-53.

Zavratnik, S., Cukut Krilić, S. (2016). Destinacija: Evropa. Pot: od schengenske »e-meje« do rezalnih žic. *Časopis za kritiko znanosti:* 264.

Zhang, X., S., Sanchez, E., G., Achilli, L. (2018). Crimes of Solidarity in Mobility: Alternative Views on Migrant Smuggling. *AAPSS*, 676 (1), 6-15.

Zorn, J. (2003a). Antirasistična perspektiva v socialnem delu: kako prepoznati rasizem v vsakdanjem življenju in kulturna kompetentnost služb. *Socialno delo*, 43 (4/5).

Zorn, J. (2008). Ljudje brez pravice do pravic in vloga socialnega dela. *Socialno delo*, 47 (3/6).

Zorn, J. (2013). Pravica do gibanja. *Socialno delo*, 52 (2/3).

Zorn, J. (2003b). Ritualizacija in normalizacija policijskega nasilja nad prebežniki. *Časopis za kritiko znanosti*, 31 (213/214).

Zorn, J. (2005). Strategije izključevanja begunk, beguncev oziroma prosilcev za azil in oseb brez statusa. *Socialno delo*, 44 (4/5).

Zorn, J. (2006). Od izjeme do norme: centri za tujce, pridrževanje in deportacije. *Časopis za kritiko znanosti:* 34, 226 (54-73).